

Irodalmi Jelen

XXI. évfolyam, 236. szám

2021. JÚNIUS

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5.

tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Munkatársak: **Varga Melinda** (vers, interjú), **Bene Zoltán** (próza),

Laik Eszter (helyszíni tudósítások, műfordítás, esszé),

dr. Hegyi Pál (tudomány, esszé), **Kis Petronella** (kritika),

Szócs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Örökös munkatársak: **Faludy György, Makkai Ádám,
Méhes György, Szócs Géza**

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

A borítón **OHARA KOSON** (1877–1945)
festménye

Böszörményi Zoltán

El nem küldött levél Nagy Lászlónak

*Csillagszegeket ver fejünk fölé az éj,
a nádi hegedűk fura dalra zendítenek.
Az iszkázi dombokon dagad a bánat vitorlája,
a sajtó rét fűvében az idő ringyóit jószagúra mossák,
a láthatáron vérhullató üstökös suhan át.*

*Nem pofoz fel többé alattomos kín,
az örömkertekben idén is nyílnak
a fájdalom tulipánjai.
A fák lombjai zöld napernyők,
a fény zászlói ellobbannak az ágak között,
zsonganak a megvakult dongók,
felzokognak.*

*Te is tudtad, álomból megélni nem lehet,
mégis építettél belőlük hamvas hegyeket.*

*A sok bajt látott kéz hamuban motoz,
betemeti a lelkeket a homok.*

*Az ég vásznán árnyak,
nyárfák,
éj felé vágtató sárkánylovak,
ábránd.*

*Aki sok őszt látott,
tervezhet egy kisebb forradalmat.*

*Füvek lángja halálra perzseli az alkonyt,
ki a bánatot egyszer a szívébe zárta,
azt a bánat is a szívébe zárja.*

*Megáradt az ég szivárványa,
reccsen alatta a nemlét szárnya.
Ha a vágató paripákat nézed,
habosodik hátukon az ígézet.*

*Aki sárba lép,
sáros lesz a ruhája,
lelke,
akaratlanul is a víz fölé hajol.*

*A percek, mint falra hányt borsó,
szétfutnak a falon, a bedeszkázott világon.
A naplementében a felhők lángoló rongyok,
alatta tengernyi némaságod,
a partra roskadt szerelem halkan piheg,
aki még nem szeretett, az alázatos sem lehet.*

*Bolyongásaidban te is összeszedtél
egy-két boglyas álmot,
ördög pengeti a hárfát,
hátha megtalálja párját.*

*Csattanásba ájult ostor,
villogó nyárban didergő bokrok.
A kertben egy ismeretlen a bánat leveleit tépi,
gazdáját minden bajtól örökre védi.*

Kaszák éle füstölög az égen.

*Délig részegre issza magát a nap a fénnyel,
leheveredne, de nincs hova betérjen,
a fekete nádas törékeny csúcsán
inog, botladozik, elesik,
megüti magát csúnyán.*

*Mit reméljen, kit élet-halál darál,
a belső tűz lelkét mind felfalta,
fáradtan néz le az apadó kutakba,
amit lát, vérző gondolat sugallja,
megrepedt a boldogság harangja.*

*Az erdő szélén szárnyát bontja a hajnal,
a Balaton felett némán röppen át egy sóhaj,
a néptelen parton
tisztá tekintetű remény remeg,
még látta villámló életed.
Hol van most a házad, hol a palotád,
bekopog-e a derű az ajtaján,
szívudvarok magánya,
az emlékek is elégnek volt tüzek máglyáján.
Sápadt mentség ült karodra,
mint bajmoló madarak a hallgatag fákra,
beheged a tavak sebe, ha a fagy feléled.*

*Gyere velem a Balatonba, ábrándok tengerébe,
halásszuk ki a hóbortos halakat,
meggyógyít bennünket a nyár zeneszerszáma,
nem csuklik térdünk az élet-táncba,
elsuhan mellettünk vadludak bűgása.*

*Idén sem díszítette fel senki
az elárvult ecetfákat,
hökken az idő új csodákra várva,
nem is emlék az emlék,
csak néhány cseppnyi elevelenség.*

*A türelem ágára ül egy pöttömnyi madár,
talán még mindig terád vár.
Vörös rózsák örvénye békít,
utazz csendesen, a világ ügyis elbolondít.*

Szilágyi Zsófia Emma

Remegő kezek éjszakája

– Én minden este jól teleeszem magamat szalonnával és kenyérrel, miközben ijesztő filmeket nézek, bízva abban, hátha rémálmom lesz, vagy legalább egy kis rémecske-álmom. De semmi... Még álmomban is virágok között piknikezek Zsuzsával és a gyerekekkel – sápirozott Hosszú Bandi, miközben két cigarettát szívott egyszerre.

– Én két hétig kavicsokat raktam a cipőmbe, egyre nagyobbakat. De mire megtaláltam a kellően bosszantó méretet, a lábam már nem fért a cipőmbe – dűnnyögte Póka Bandi, aki három cigarettát szívott egyszerre.

– Ne is mondd! Mariskát megkértem a múltkor, hogy tréfából tegyen egy kis ciánt a kávémba, amitől épphogy kórházba kerülnek, vagy csak két napra. De hát az én Mariskám, az nem olyan... – mondta belenyugvó hangon Pötty Titusz, aki négy cigarettát szívott egyszerre.

– A múltkor belerúgtam a Fricibe... – kezdte könnyes szemmel Patent Karcsi, és miután rágyújtott öt cigarettára, folytatta: – Hogy valami legyen, de nem lett semmi... Nemhogy megkarolt volna, de még csak rám sem fűjt. Együtt érzően rám nézett, és mintha a szemeivel azt mondta volna, megértelek, én is unatkozom.

– Ez így nem mehet tovább – dühöngött Lótusz Tivadar, aki passzívan szeretett csak igazán dohányozni. – Bele fogunk dögleni a nyugalomba.

A kocsmban mindenki hangos hóbörgésbe kezdett.

– Van egy ötletem – szólalt meg a pap, majd ivott egy korty vizet. – Ideje elkövetni valami olyat, amit eddig soha nem mertünk vagy akartunk megtenni.

– És a tízparancsolat, atyám? – hümmögte Pötty Titusz.

– Nem számít.

– Ölhettek? Lophatok? És megdu... – csuklott el a hangja Lótusz Tivadarnak, miután Hosszú Bélára pillantott, aki tüntetőlegesen magához húzta feleségét.

– Azért nem ilyen triviális. De a súlypontok megváltoztak, máshova kerültek a nyomatók. Ma az tekinthető bűnnek, ami szabotálja az egészséges társadalmi fejlődést. Mi pedig stagnálunk, de az is lehet, hogy egészen megálltunk. Ha így megy tovább, elsorvadunk, testileg is és lelkileg is. Elsorvadni pedig minden, csak éppen nem egészséges. Valaminek történnie kell.

– Nem értem! – nyöszörögte összeráncolt szemöldökével Patent Karcsi.

– Én sem! – csatlakozott Pötty Titusz.

– Nem értjük!

– Súlypont? – köhögték egyszerre.

– Drága uraim, ha az egyén úgy követ el bűnt, hogy azzal a társadalom egészséges fejlődését segíti elő, akkor tulajdonképpen nem követ el bűnt. Tehát a falunak szüksége van egy jól irányzott lökésre.

– Így van, kell egy jól irányzott lökés!

– Ez az, lökjünk! – dűnnyögték egyszerre, majd izgatottan felhajtották a bort.

Azonban a hirtelen jött lelkesedést hamar felváltotta a csend. Ugyanis a lökés tapasztalatának híján mindenki mástól várta a megoldást.

– Fel kell bérelnünk egy városi banditát – jelentette ki határozottan a pap.

– Pénzt adunk valakinek azért, hogy bűnözőn? – szólt közbe Patent Karcsi.

– Jaj, Karcsi, nem figyelsz – intette le Hosszú Béla. – A munka az munka, meg kell fizetni. Ráadásul nem egyszerű feladat olyan imposztort találni, aki közben a közösségért is tesz.

– Így van, szofisztikált bűnözőre van szükségünk – lehelte Zsuzsa, majd tovább reszelte a körmét.

– És legyen fiatal, mert azok még lelkesek. Bennük még lobog a közért való tenni akarás lángja – mondta Lótusz Tivadar, majd felállt a kocsmasztalra, és megtapsoltatta magát.

Miután a falubéliek egyöntetűen beleegyeztek a pap ötletébe, másnap fel is adtak egy hirdetést az újságban, a következő szöveggel:

Pályakezdő zsványok jelentkezését várjuk!

Kritérium: hasonló munkakörben szerzett tapasztalat; Előny, de nem feltétel: érettségi, szociális érzékenység; Elvárások: nincs, bármit és bárhog; Munkavégzés helye: Egyedófalu; Jelentkezés: Fő utca, Kápolna

*

A túljelentkezés ellenére egyöntetű döntés született a beérkező önéletrajzok alapján. A munkára T. H. Jakabot választották, akinek családi vérvonala Rózsa Sándoron át egészen Robin Hoodig vezethető vissza. T. H. Jakab abszolút sikert aratott, mivel a falunak pont egy ilyen jóságos betyárra volt szüksége, akit azonnal be is költöztettek az egyetlen szabad házba, ami az önkormányzat tulajdonában állt.

T. H. Jakabot barátjukként kezelték, habár soha egy kukkot sem szólt, és egy kortyot nem ivott.

Egyáltalán nem volt nyugtalanító jelenség, olyan volt, mint bármelyikük.

Minden este, munka után összeültek a kocsmában és vígan találgatták, vajon mit követ majd el a házi banditájuk, mi lesz majd az a tett, ami igazán felpezsdíti a falu vérkeringését.

A kocsmában tiszta áhítattal figyelték minden mozdulatát, és alkalomadtán kérdéseket intéztek felé: Hangosan fog zenét hallgatni? Talán kitesz egy hangfalat a teraszára? Esetleg tyúkot lop? Egy egész tyúkudvart? Elviszi az aranyakat? A karunkról az órát?

A falubélieknek mindegy volt, izgatottan várták, hogy történjen valami.

Bármi.

T. H. Jakab továbbra sem szólt egy szót sem, minden alkalommal békésen teázott a pultnál.

Mígnem az emberek addig-addig találgattak, hogy végül ki-merült a legártatlanabb rendbontások sora, és el nem jutottak a legmegrázóbb esetig: valakinek a haláláig. Ezzel nem számoltak, viszont senki nem akarta, hogy bárkinek is komolyabb baja es-sen.

T. H. Jakabot egy idő után már nem hívták magukkal, ha olykor-olykor megjelent a kocsmában, igyekeztek tudomást sem venni róla, ha pedig valaki mégis megszólította, azt gunyorosan és vádlón tette: Egy reggel arra kelek, hogy a Frici ott lóg a lámpavason? Éjjel majd elvágod valamelyikünk torkát? Elhurcolod majd a Zsuzsát, és megerőszakolod?

*

Mit volt mit tenni, vártak.

Továbbra sem történt semmi.

Teltek a napok, a hetek, a hónapok.

Hosszú Béla és családja jó időre lemondott a levesről, mert az aggodalomtól úgy remegett a felesége keze, hogy mire a tűzhely-től elért az asztalig, nem maradt egy kanálnyi sem az edényben. Lótusz Tivadar aggastyán létére esténként nem tudott kihez oda-bújni, a kialvatlanság viszont borzasztóan megnehezítette busz-vezetői karrierjét.

A falu borbélyja és hentese is tönkrement, mert remegő végtag-jaik miatt eszük ágában sem volt vágóeszközt venni a kezükbe.

Hetvenhárom álmatlan éjszaka, négyszáz közösen leadott kiló, három méter össz-szörzet és megállapíthatatlan mennyiségű együtt lenyelt ideg után a falu egy emberként döbbent rá, hogy a konstans nyugalomnál egy dolog rosszabb: a konstans félelem. A várakozással teli időszak egyre kilátástalanabbá vált. Rettegtek, mert tudták, minél több idő telik el a bandita felbélrlésétől, annál valószínűbb, hogy valami hamarosan történni fog.

És hamarosan történt is.

Mivel a falubéliek nem tudták feldolgozni ezeket az új és ismeretlen izgalmakat, úgy döntöttek – mielőtt a szorongás végleg

megbénítja őket –, hogy remegő kezükbe veszik az irányítást, és megölik a banditát.

Elérkezett tehát az az este, amit azóta is csak a *Remegő kezek éjszakájának* hívnak.

A hónapok óta kocsonyaként élő falubéliek megindultak a bandita házához. Ki kaszát, gereblyét, ki pedig konyhakést, nyújtófát tartva reszkető kezében.

Éles szerszámaikkal lassan, óvatosan, egymást támogatva haladtak előre a főúton.

Amikor végre megérkeztek, illedelmesen bekopogtattak, nehogy megsejtse a bandita, amint száz ember kívánja őt eltenni láb alól. Majd újra és újra bekopogtak. Ám mivel a sokadik kopogásra sem nyílt az ajtó, két oldalról megfogták Hosszú Bélát (nehogy a reszketés miatt elveszítse az egyensúlyát), aki egy mozdulattal berúgta a faajtót.

Hosszú Béla belépett a házba, és mivel egymaga nem hitte el, amit lát, megkérte Pötty Tituszt, erősítse meg benne.

Titusz megerősítette: a bandita elvágott torokkal, a saját vérebe fagyva feküdt a padlón.

Hosszú Béla ekkor elkiáltotta magát:

– Barátaim, megnyugodhatunk! Megölték a banditát!

Azzal a falubéliek egy emberként sóhajtottak fel, majd megkönnyebbülten indultak vissza a házaikba.

Kovács Újszászy Péter

Jó éjt!

*Ajkai között forró patakok laktak.
Mellette felfogtam, hogy néha nem akadály
a szemgödörben alvó sötét.
Közösen tisztálkodtunk minden együttlét előtt.
Az összefonódás után sem hagyott egyedül.
Ujját a szemhéjamra tette, s csak annyit mondott:
Jó éjt!*

Méregzöld

I.

*Az utolsó színemlékem
egy méregzöld folt a kórház plafonjáról.
Azóta keresem a zöld tapintását
az utcára dobott kanapék kárpitján,
a szeméttárolók simaságában,
az ébredő fatörzseken.*

II.

*Hajnali éttermek illata ébreszt.
Így könnyebb elviselni a szél karmolásait.
A léptek sietős ritmusába járművek hangja vegyül.
Képzetelem lapjaira felhőket rajzol a kipufogógáz.
Emlékszem rájuk. Fölöttem vannak,
mint az a méregzöld folt.*

Kégl Ildikó

Bújócska

Most már gyere elő, anyu! Elég volt! Nem érek én erre rá.

Meg nem is jó játék ez, nehezen kapok levegőt, amióta ezt csináljuk. Ordítanám torkom szakadtából, hogy visszhangozzon a kórházdombi lakótelep: Gyere elő! Megijesztesz. Én nem is akarom ilyet játszani! Értsd meg, kérlek, hogy én ezt nem élvezem. Fáj nekem! Negyvenhárom évesen egyébként sem játszik már ilyet az ember.

Hogy kislánykoromban mennyire odavoltam érte? Meglehet. *Nyolcvan, kilencven, száz. Aki bújt, aki nem, megyek, cseréptörést nem vállalok* – ordítottam, és már rohantam is lélekszakadva a nefelejcskék rakott szoknyámban, át a játszótéren, hogy a négyemeletes panelek között, a garázssoron meg a park hatalmas aranyvesszőbokrai közé bekukucskálva keresselek benneteket.

Téged is.

Egyszer-kétszer beálltál. Hogy dübörög a szívem, minden dobbanás egy emlékkép: peregnek a filmkockák, és én ott vagyok újra Barcikán.

Látom magamat, ahogyan lerúgom a cipőmet. Az volt a taktikám, hogy mezítláb indulok a keresésetekre. Hunyó szerettem lenni leginkább. Torkomban dobogott a szívem, ahogyan benéztem az ufó-hinta alá, Pista bácsi barna Trabantja mögé. A játszóteret körülölelő aranyvesszőbokrokat imádtátok, pedig azok mögül mindig kilógott egy tornacipő, egy masni a hajból, egy fodor a ruha széléről... Olyankor elordítottam magam, és már sprinteltem is vissza a panelhoz. Tiszta erőből, mintha az életem múlna rajta. A négyszögbe kellett beleütnünk a tenyerünkkel, csak akkor ért. Krétával rajzoltuk a szürke házfalra. Odarohantam, és ahogy a torkomon kifért, kiabáltam, hogy *ipiapacs, Kinga, ipiapacs, Maczek Peti, ipiapacs, anyu!*

Akkor álltál be, amikor megsajnálta, mert kevesen voltunk a játékhoz. Amikor először hívtalak, kicsit mérgelődöttél, látványosan csóváltad a fejed, hogy mikor lesz így kész a csirkepörkölt, de végül jöttél. Rajtad kívül soha egyik gyerek anyukája sem állt be játszani. Én ezért olyan hálás voltam, hogy egyszer ugyan észrevettem a mókuserék mögött, mégsem ütöttem ki.

Figyelj, anyu! Mi a fenét jelent az, hogy cseréptörést nem vállalok? Mindegy, nem számít.

Tudod, anyu, én az olyan rendes bújócskákat szeretem, amikor pár perc múlva megtalálom azt, aki elbújt. Kislánykoromban úgy játszottuk. Hát nem emlékszel? Abban a bújócskában szabadság volt, ragyogó szemek, izgalom, lopakodás, rohanás, térdreesés, felállás... – ebben acélszürke félelem, jéghideg riadalom. Én nem akarom ezt tovább játszani! Gyere elő nyugodtan, mert kiszálltam! Feladom!

Azt hiszem, tudom már, miért csinálod.

Így adod vissza a kölcsönkenyeret. Mert néha még egy jó anya is visszaadhatja.

Hogy én is érezzem, amit te éreztél, amikor nagycsoportos koromban egyszer igencsak sajátosan bújócskáztam.

Amikor dacból és sértettségből elszöktem a barcikai játszótérről.

Jaj, anyu! Tudhatnád, hogy Barcikáról végül mindenki elszökik. Meg egyébként is nagypapára voltam bízva. Nagypát pedig mindig sokkal jobban érdekelte a Népszabadság, mint én.

Órákig kerestetek. Először csak ti ketten, aztán a szomszéd Marika néni, végül a fél Kikelet köz. Mindig azt mesélted, hogy már a rendőrséget akartad hívni. Aztán beszaladtál a kisboltba, a Kórházdombi lakótelep Fűszer Csemegéjébe egy csomag Szofiért, és megpillantottad, ahogyan komótosan pakolom a kék műanyagkosaramba a fontos dolgokat, miközben a pénztáros Eta nénivel egyezkedem a késleltetett fizetést illetően.

Az én fejemben úgy hívták akkoriban a fontos dolgokat, hogy Tibicsoki, Ultra, tízdekaparizer és Dunakavics. Ezeket blokkolta

épp Eta néni, amikor felém szaladtál sírós-nevetős arccal, és mielőtt még bármit mondhattam volna, adtál egy hatalmas pofont. Sem ez előtt, sem ezután nem ütöttél meg. *Ilyet többé ne csinálj, megértted?!*, kiabáltad.

Pedig ugyanazt csináltam, mint te. Elfogytak otthonról a fontos dolgok, hát elmentem pótolni azokat.

Azt hittem, örülni fogsz. Csak néztelek, és annyira nem értettem ezt az egészet, hogy sírni sem tudtam rendesen.

Most sem értek semmit, és ma sem tudok sírni rendesen.

Az arcod kontúrját a rövidtávú memóriámból húzom elő, a tegnapelőttből.

Tegnapelőtt óta kereslek kétségbeesve.

Ideidézlek, és barna szemedbe mondom panaszosan: kimerültem.

Ez az egész nem fair így, anyu! Rohadtul nem sportszerű, mert te végül megtaláltál engem, és happy end lett a vége. Én meg... Megnéztem már minden lehetséges helyet, és néhány lehetetlent is.

Ma délelőtt sértetten ültem autóba, leparkoltam a házad előtt, mert arra gondoltam, talán csaltál, és szó nélkül hazamentél.

Részvétellel nézett rám a miklósgyulaútöt.

Te nem nyitottál ajtót. Remegve fordítottam el a kulcsot a zárban. Soha ilyen félelemmel nem nyitottam még be hozzád. A földszintnégyben ott voltak a ruháid, és a téglák közé ivódott anyuillat. Igen, az a jázminillattal keveredő palacsintaszag. Bekukucsáltam a szekrénybe és az ágyneműtartóba, de görcsölni kezdett a gyomrom, és légszomjamban lett hirtelen a ruháid látványától meg a téglák közé ivódott anyuillattól. Feltéptem az ajtót, kirohantam. Gondoltam, nem jársz túl az eszemen, és hazafelé – csak úgy játékból – benéztem az onkológiai osztály 302-es kórtermébe is. Ide gyakran bújtál mostanság.

Anyu! Csinálnál nekem tizenegy palacsintát? Sárgabarackosat! Amikor azt eszem, többé nem fáj az, ami addig fáj.

A többiek ezt nem érthetik, ők azt hiszik, a palacsinta csak palacsinta.

Nem tehetnek róla szegények, nekik nem te voltál az anyjuk.

Te győztél, tényleg! Te tudsz a legügyesebben bújócskázni. Én vagyok a vesztes. Ha rám néznél, láthatnád: egy nyomorult, árva, tüdőben rekedt ipiapaccsal. Hogy lehet innen felállni?

Figyelj, anyu! Én igaziból tudom, hogy hol vagy. Láttalak, mint kislánykoromban a mászóka mögött. Csak úgy csinálok, mint-ha... mintha mégsem.

Láttalak: békés volt a kép, ahogy ott feküdtél.

Suttogva kérdem, ne félj, nem hallja senki: mondd, jó ott neked?

Nem volt túl nagy zaj, ahogy a sárrögöket rád dobálták a feketecipősök?

Nem féltél? És most?

Nincs túl nagy csönd?

Nem rossz érzés, hogy többé nem indul senki a keresésedre?

Nem ijeszt meg a gondolat, hogy most már örökké ott maradsz, ahová bújtál?

Itt csönd van.

Rossz csönd. Háborgó.

Félni lehet tőle.

Csornyij Dávid

Nem csak a pénz

*Elosztottuk az emlékeinket,
ez az enyém, az a tied,
nagy kár, hogy inflálódnak.*

Nincs újjászületés

*Új akart lenni a használt,
mégse vették meg,
kétszer senki sem lesz magzat.*

A felejteni akarás szentírása

*Tudod, én megmondtam,
a mi bibliánkban nincs megváltás.
Vártunk, melyikünk lesz áruló,
végül te lettél Júdás húga,
megfeszített bárány-bizalom;
ezüstpénnel helyett harminc perc volt
bűnödnek jutalma.*

*Tudod, én megmondtam,
a mi bibliánkban nincs feltámadás.
Mevakultam a szemeidben,
kráterbőrödből daccal keveredett
láva tör fel,
tűzben porladó időtér.*

*Tudod, én megmondtam,
a mi bibliánkban nincs mennybemenetel.
Fátyolfelhőkön lógattuk lábunkat,
te mégis a mélybe taszítottál,
s én akkor tudtam meg, mi az ára
a zuhanásnak, amikor nem estem le.*

*Tudod, én megmondtam,
a mi bibliánkban nincs apokalipszis sem.
Az év utolsó nevenapján sójégen
csúszott el a korcsolyázó szerelem.
Pezsgőspohárból ásít a végzet, szembeköppjük,
az elhasznált petárda füstje magával viszi
vétkeink kínos emlékeit. Amnéziát akarok.*

Itt más

*Már nem látok rúzsos
cigaretta-csikket a hamutálban.
Itt nem vagy, nem is voltál, de leszel.
Ez más otthon, más lakás,
itt nincsenek pillanataink,
írott szekrényajtók, üvegszilánkok a padlón,
csipás ébredések, reggeli torna három pózban,
balhék, hogy én a fürdőben cigizek,
mert kint hideg van, és ha náthás leszek,
zokon esik a taknyos csók.
Itt nincs befelé forduló keserves évszak,
és nem kell elképzelnem, hogy elveszlek,
magamnak, neked.*

Végjáték

*Elfújom a napnyugtát,
meglapulsz a bokrok között,
impulzusok játszanak a leveleken,
néhány ág nem bírja a bujálkodást.*

*Neked adom a tavaszt vászonszatyorban
és Bohémia dédelgetett pusztulását.
Szeánszunk innen is disszidált,
szimbiózissá alakult a csodavárás.*

*Pedig téglavörös ajkad ott nyílt szerelemre,
téglavörös ajkad szerelemre nyílt,
vadászlesben feküdtem az ágyon,
mégis te ejtettél el engem.
Verejtékünkön hajóztunk tovább.*

OHARA KOSON (1877–1945) festménye

Szávai Attila

Noteszlapok Sárinak

Papa a konyhából kiáltozik a szoba felé a cigarettás hangjával, hogy fél hat van, vitéz úr, ki az ágyból! Mama pisszeg neki, de nem azért, mert nem ért vele egyet, hanem a hangnem miatt. Papa kedvességből szokott úgy ordítani, mint egy mesehős, akinek a felmenői között mindenre elszánt kalózkapitányok, büszke végvári vitézek és talán valahol messze még barnamedvék is vannak. Tudom, hogy a papa csak viccel ilyenkor, bár, ha így szól rá Tónira, a cigány segédmunkásra, titokban fulladozni szoktunk a nevetéstől, ahogy remeg a gumicsizma a vékonyka lábszárakon. Még nem kelek fel, fejemre húzom a vastos falusi paplant, mely alatt tömörre, súlyosra préselődnek az álmok. Amikor már szinte teljesen elfogy odabent a levegő, akkor dugom csak ki a fejem. Körülnézek. Szobaszag. Fel kellene írni egy noteszlapra.

A konyhából beszüremlik a rádió hangja, híreket mondanak. Tíz éve, amióta az eszemet tudom, ugyanolyan tónusban. A kisrádióból áradó monoton mondatok közé hagymás vér illata kúszik, bele a szobaszagba. A szobaajtó füstüvegén át látni, hogy odakint nagypapa széles mozdulatokkal eszi a finom disznótoros reggelit, közben a bal kezében tartott vastag szelet kenyérrel magyaráz, mutatja a mamának, hogy ekkora volt a disznó. A párna alól előkeresem a noteszem. Sárinak ígértem meg, hogy minden érdekeset följegyzek bele, amit a disznótorban látni fogok. Sári a szerelmem, még nem tudja, de majd elmondom neki. Ugyanolyan széles mozdulatokkal mondom majd neki a menzán, hogy ekkora volt a disznó, ahogy a papa. A félhomályban nem látni tisztán a bútorokat, de jól érezni az ismerős teret. Mama szentképein az alakok nagyot nyújtózkodnak, gondolom, amikor én is nyújtózkodok; a hajópadló kellemesen, otthonosan nyikorog, ahogy kikelek az ágyból. Mint egy milliószor elmondott ima, lassan felveszi a rajta járó test súlyát, és benne a lélek reménytonnáit. Le-

írom ezt Sárinak a noteszbe. Nem értem, hogyan nem ébredtem fel a disznóvisításra, de nem fontos. Papa mondta nemrég, hogy pont ilyen dunyha alatt bújt el a háborúban, amikor bejöttek a faluba az orosz csapatok. Néhány részeg katona végiggéppuskázott pár portát, aztán ballagtak tovább az imbolygó, vastagruhas alakok az erdő felé. A mi dunyhánkat úgy megtömtük, fiam, hogy a géppuska sem viszi, mondta sokszor a papa.

A konyhában közben nagy lett a sürgés-forgás, az időjárás-jelentést már nem lehet érteni, nem is baj, elég kinézni a sparhelt fölötti ablakon, a felkelő nap fényei lassan átveszik a hatalmat az udvari villany kehes, vékony fényei fölött. Tóni, a cigány úgy kért kölcsön egy kisebb ipari lámpát, hogy legyen kellő fény a vágáshoz. A forró vizes katlanok gőzében férfiak sürgölődnek, apámat ismerem fel, aztán a plébánost, a hentest, a szomszéd tűzoltót és Tónit. Felöltözöm, kimegyek az udvarra. A férfiak kötéllal húzhatták ki a disznót, erre gondolok, ahogy meglátom az egyik katlan mellett fekvő vastag kötelet: mint egy halott kígyó, úgy fekszik mozdulatlanul a latyakos sárban. Ezt is felírom Sárinak, tudom, hogy szereti a félős filmeket. Valahonnan ismerős az a kötél. A temetéseken használt kötél, amivel leengedik a koporsót a sírgödörbe, az jutott eszembe róla. Papa szerezte a kötelet a temetkezési vállalkozó barátjától, hiába mondta a mama, hogy rossz ómen ilyen koporsós kötéllal cibálni ki a disznót, mielőtt Tóni a nagykéssel átküldi a túlvilágra.

Papa csak legyintett, szerinte a mama túl sokat jár az imacsoportba, ott beszélnek így az öregasszonyok, dörmögte. Praktikusán kell nézni a világot, mondta sokszor, nem a láthatatlan dolgokban hinni. Ezt az imacsoportot onnan tudta, hogy pár hete a mama meghívta a többi ilyen imádkozós nénit magához. A konyhában ültek le, és valami imádkozós-éneklős szerepjátékot vagy mit adtak elő. A papa nem nagyon értette, hogy mire jó ez. Amikor a mama teával kínálta a néniket, a papa épp belépett a konyhába, hogy igyon egy kupica pálinkát, harapjon egy kis kolbászt, mintha véletlenül épp arra járna. A mama persze sejtette, hogy valami rosszban sántikál az öreg, mert a papa ki

nem hagyná, hogy szerepeljen valami kis csípős tréfával, ha már ennyi néni van a házban. A mama hiába nézett rá könyörgősen, hogy ne, a papa úgy szólt oda, valami sunyi bizalmassággal, de persze úgy, hogy mindenki hallja, hogy pszt, Mama, egy kis pálinkát adjál nekik inkább, úgy énekelnek majd tőle, mint a Tóni öccse, aki lagzis zenész a faluban. De csak a papa röhögött. A mama idegességében és zavarában ásitást imitált. Az egyik néni kicsit kuncogott a tenyerébe, de a többi úgy ránézett, hogy azonnal megmerevedett a fejkendője.

Megállok a disznóól előtt, cuppog a gumicsizmám alatt a trágyás sár, amibe vaskos barázdákat húzott a disznó, amikor kirángatták az ólból. Olyan üres most az ól, mint egy hely, ahol nincs ott az isten. Ezt is felírom Sárinak. Elindulok a katlanok közt dolgozó alakok felé. Nagyapa is visszajött, épp apámmal pálinkáznak. Érdekes, hogy a disznó feldolgozásában részt vevő férfiak ruhájából egyből meg lehet mondani, kinek mi a szakmája. Apám asztalos, mindig a füle mögött van az ácsceruza, néha (temetés vagy lagzi előtt) anyám úgy szól rá, hogy az most nem kell, és szelíden nyúl apám feje felé. Ilyenkor apa reflexből, ijedten próbál elhajolni, mintha az egyik főbb testrészét szeretné anyám elvenni. Apám akármilyen alaposan fürdik le, évek óta faforgácsillatot áraszt, amit nagyon szeretek. Most nem érezni a közelében, mert az egyik katlanban tepertőt sütnek, az egész udvart átjárja a forró, zsíros szag. A hentes pajtáskodón paskolgatja meg a kesztyűs kézzel húst szeletelő plébános jobb vállát, hogy atyám, az én mennyországomnak is ilyesmi illata lehet. A plébános nevetve legyint, ismeri a hentest kölyökkora óta. A szomszédból érkezett önkéntes tűzoltó kopott, fekete egyenruhában pakolja a tüzet a katlanok alá, az udvari lámpa fénye élesen visszaverődik sárga csíkjairól, csendesen hergeli magát, éj, te bitang, mondja többször, mint aki bizalmas, de nem túl barátságos viszonyt ápol a tűzzel. A katlan vasajtaja záráskor kiköp egy tenyérszerű izzó parazsat, az önkéntes tűzoltó felkiált, állj, ordítja pálinkás hangon, a parázsra mutat. A férfiak megállnak, a kések pengéin megcsillannak a várakozás másodpercei. Nyugalom, folytatja a tűzoltó,

ura vagyok a helyzetnek. Majd kissé bizonytalan, teátrális mozdulattal a közeli hókupacra rúgja a vörösen izzó fadarabot. Mozdulatában, ha csak nyomokban is, de fellelhető az egykori focis múlt emléke. A papán egyszerű munkásruha van, mint minden valamirevaló nagypapán egy disznótorban. Nagymama kilép a konyhából, hogy megnézzze, miért kellett megállnia mindenkinek, kezében konyharuha, közben mosolyog, mert szereti nézni a zsíros ruhás alakokat. A mamát is megírom a Sárinak. Főleg, hogy a plébános is itt van segíteni, ha ezt a mama két miatyánk között elmeséli majd az imacsoportban, nagyot fognak nézni az asszonyok. Hurkaszagú nejlonotthonkáján kacagnak a minták. Tónin, mivel hosszú évekig a vasútnál dolgozott, viseltes bakterruha van, mint mindig, amikor fontos eseményre kap meghívást. A tor tiszteletére az egyik kis kitüntetését is feltette gallérijára, ha már olyan fontos emberek lesznek a torban, mint a plébános vagy a tűzoltó. Az apró, aranyszínű kitüntetését a tor alatt, mikor senki nem látja, többször megigazgatja, simogat néhányat rajta. Megírom Sárinak a kitüntetését is. Tóni már a konyhában, ebéd közben szólít meg, hogy fiam, mit jegyzetelgetsz te a noteszodba. Elmondom a Sárit. Tóni megáll az evésben, a kést és a villát a főtt hús mellé teszi (azt a lány, szelíd koppanást is megírom majd Sárinak, ahogy az evőeszközök a tányérhoz értek), aztán felém fordul olyan nyugalommal a tekintetében, amitől a tűzoltó rendszerint felidegesíti magát. Fiam, szól kicsit a pap irányába is, hogy a férfi is hallja, talán Isten is így ír meg minket, minden emberi élet egy ilyen noteszlap, teleírja érdekességekkel, amit aztán megmutat az angyaloknak. Csendben eszünk tovább, a rádióban híreket mondanak, ott tart a bemondó: a sertéshús áfája.

Lőrincz P. Gabriella

Mária könnye

*Uram, csak hozzád visz ez az éjjel,
Jézus, te megtört, fent a keresztfán.
Elárult, tagadott Immánuel,
Bocsáss meg, bűntelen Istenfiú.*

*Földre jöttél értünk, igaz Isten,
Soha el nem múló szeretettel.
Harminc ezüstért áruló lettem,
Kakassóra én tagadtalak.*

*És vittek már a sírhoz, Megváltó Úr,
Hasad a kárpit, az ég beborul,
Mária könnye, mint zápor zúdul.*

*Harmadnap reggelre éled a fény,
És ott áll az angyal, van új remény,
Sziklakő nincsen ott, Jézus él.*

Reichenberger Dániel

Money for nothing

A reménybéli novellaíró aznap délután is a nagykönyvtár olvasótermei között lézengett. Tehette, mert dolgoznia megint nem kellett: az utolsó pénztáros munkából két hete rúgták ki, s még örülhetett, hogy nem vasalták be a hiányt, amit hagyott. Nem lo-pott, csak rosszul számolt. Meg persze a vásárlók is rendszeresen átvették, amit nemhogy a műszak tizedik, de az első órájában sem nagyon vett észre.

Most, a böngészdében, míg azon gondolkodott, kitől olvasson ma, elsősorban azért a nőket figyelte. Legjobban decemberben és kora januárban szeretett ide járni, mikor a közeli bölcsészkar elsőéves hallgatólányai, akik még komolyan veszik a tanulmányaikat, elárasztják az olvasótermeket és a kisebb szobákat: pizszenést alig lehet hallani, mind a vizsgáira készül. A reménybéli novellaírót felizgatta némely fiatal lány, mindig imádta, ha egy csinos nő olvas, akkor is, ha kényszerűségből van nála nagyon vastag lexikon vagy a kínzásig unalmas elméleti tanulmányokat tartalmazó, vaskos kötet.

Tekintete pár másodpercre elidőzött egy talpig feketét viselő lányon: milyen kis penészvirág, gondolta, nagy munka lenne vele... Pedig ők a leghálásabbak az ágyban, ha sikerül velük odáig jutni. A penészvirág kifejezésen a barátai a múltkor nagyon jól röhögtek, mert még egyikük sem hallotta: a reménybéli novellaíró néha csodálkozott is azon, hogy lehetnek ilyen műveletlen barátai.

Leült olvasni, ahogy szokott: egy híres ember olvasmányélményeivel, egy irodalomtörténeti tanulmánnyal, amely a novellaírás mikéntjét tárgyalta, egy verses- és egy novelláskötettel ült le a kedvenc asztalához, ahol nagy öröme a kedvenc karosszéke is szabad volt. Mások mellé nem ült szívesen, ezért nagy szerencsének tartotta, hogy a vizsgaidőszakban senki sincs itt, holott

rendszerint terpeszkedett ott valami pogácsát zabáló vagy magában motyogó nyugdíjas. A könyvtárosok mellett ezeket utálta legjobban.

Először a verseskötetbe lapozott bele, és – ami nem volt rá jellemző – el is merült benne. Gondolatai azonban hamar elkalandoztak, mert eszébe jutott, mit csináltak múltkor a szeretőjével, míg a férj a gyárban volt: ő reneszánsz költőket olvasott fennhangon, a mosogatón könyökölve, Márta, a szerető pedig előtte térdelt, a szájában a farka. Fogadásból csinálták, mellesleg a nő ötlete volt: azt mondta, ha kibír egy teljes verset anélkül, hogy a kéj sóhaja elhagyná a száját, akkor a végkifejletig folytatja, de ha egy nyikkanás is elhangzik, akkor azonnal jön a koitusz. Ezt hívják *win-winnek*, mosolygott még hozzá sejtelmesen. A reménybeli novellaíró büszke volt arra, hogy a tíz alkalomból eddig csak egyszer veszített.

Hirtelen veszekedésre lett figyelmes, egy diáklány kiabált a könyvtárosokkal, amiért a raktárból kért könyveket már jó ideje nem hozzák. A könyvtárosok a vállukat vonogatták, a fiatal, tűzvörös hajú lány válaszul káromkodott, mire megfenyegették, hogy kivezettetik. A lány ezt nem várta meg, feldúltan távozott, a könyvtárosok pedig újra a pasziánszba mélyedtek. Ez jó munka lehetne nekem, gondolta a reménybeli novellaíró, kicsit ugyan kell emberekkel foglalkozni, de nem muszáj teljesíteni a követeléseiket: ki ne álmodna felelősség nélküli munkahelyről, ahol még némi pénzt is lehet keresni? Közben látta, hogy újabb ideges olvasó közelít a könyvtárosok pultja felé, ezért gyorsan bekapcsolta telefonján a Dire Straits egyik albumát: ezen a délutánon már nem akart több beszélgetést vagy veszekedést hallgatni. Épp elég a villamoson, mindig, gondolta.

A reménybeli novellaíró nemsokára kilépett a könyvtár kapuján, összegombolta szövetkabátját. Kisvártatva észrevette, hogy esik az eső, hátranyúlt hát a kapucnija után, de a mozdulat közepén rájött, hogy ma is olyan pulóvert vett fel, amelynek nincs efféle kiegészítője. Vigye el a franc, gondolta.

Utálta az esőt, akkor is, ha apró, alig észrevehető cseppekben esett: neki az is éppen elég kellemetlen. Esernyőt már évek óta nem hordott magával, feleslegesnek és férfiatlannak érezte, bár az utóbbiban nem volt biztos, viszont az egyik legjobb barátja, akire az öltözködésben (is) mindenkifelett hallgatott, ezt vallotta, ő meg – mint annyiszor – ebben sem vitatkozott vele. Velem ellentétben ért hozzá, gondolta.

A vízről azonban eszébe jutott, hogy otthon egyelőre nem kezdheti az estéjét novellafaragással, hiszen úgy indult el otthonról, hogy egy adag ruhát a mosógépben hagyott. Ha munka van, munka van, gondolta mély sóhajjal, pedig ezen az estén a házimunkával sem igen kívánt foglalkozni, ahogyan más estéken sem, s ez a tény a reménybeli novellaíróát végtelenül megnyugtatta. Mosogatnom is kellene, hogy a keservét neki, gondolta, és a villamos felé indult.

Éles dudaszóra lett figyelmes. A tér sarkán egy fehér Renaultból üvöltött valaki az ablakon kihajolva, vöröslő arccal: majdnem elgázolt egy tűzvörös hajú lányt, aki a piros jelzést figyelmen kívül hagyva, leszegett fejjel igyekezett az átellenben fekvő kis utcába. Milyen boldog és gondtalan is a bolond ember, gondolta a reménybeli novellaíró, így lehetne nekem is élni, ha nem volnának bejártatott társadalmi konvencióim. Aztán, mivel a lámpa zöldre váltott, átszaladt az úton, és felpattant a villamosra.

Hazaérve végül nem mosogatott el, de legalább a ruháit elpakolta.

H. Nagy Kata

Kitakarva

a tujafák tetején a madarak szétrebbentek

nemrég ébredtem. összehorzsolódtam magammal. az emlékek véreznek. görcsölök, mint a megérett méhlepény. kétezertizennégyben találkoztunk először. várnom kellett rá. a vizsgálóban egy ágy állt a nyitott ablak alatt. a nyári szellő ki-bejárt a szobán. én meg, mint akibe háltni jár. de már az is valami annyi gyógyszer után. amikor belépett, nem néztem fel.

a huzat megcsapta az arcomat. köszönt. bemutatkozott. a mély magánhangzóira figyeltem. négy a. szép. nem mindig szép, ami mély. és nem mindig szép, ami magas. arra gondoltam, nekem is mélyeim vannak. meg mélységeim. helyel kínált. mondta, hogy hallgat. és én vele együtt hallgattam. ez volt az első nagy közös hallgatásunk. zsongott a fejem a sok miérettől.

és most jön valaki, aki nem kérdez, hanem hallgat. aztán a zsebében kezdett kutatni. a kulcscsomóját kitette az asztalára, hogy az ne zavarja a keresésben.

ezt a cetlit találta a húga a mikrójuk tetején – mondta. és én már akkor beleszerettem.

először csak a hangjába. ránéztem a papírdarabra. gyógyszernevek voltak rajta, és hogy

miből hány darabot. féltem, hogy elrontja, hogy megkérdezi, miért. de nem kérdezte meg. tudta, még nincs itt az ideje. ránéztem, majd kibámultam az ablakon.

a tujafák tetején a madarak szétrebbentek.

a gondolat madara félszárnyú albatrosz idebent

az anyám hazatelefonált a férjemnek, hozzon fogkefét, törölközőt, papucsot, vécépapírt, műanyag poharat, kanalat, meg a töltőmet az ágyam mellől.

fehér vászonhálóingbe bújtattak, amelyről hiányoztak a gombok. kiszaladtak belőle a melleim. úgy kellett állandóan összefogni elől. anyám kért egy másikat. egy pizsamakabátot találtak. azon már voltak gombok.

csíkos volt. mint egy rabruha.

anyám este visszajött, és hozott saját pizsamát nekem.

aztán ő adott valami injekciót, amitől nem emlékeztem semmire.

az első éjszaka ügyeletes volt. többször bejött. a szobatársak mondták reggel. azt is,

biztosan jól megfizeti a családom, azért járkál folyton hozzám. én csak hallgattam, nem tudtam, hogyan megy ez. a reggeli viziten elmondta, milyen gyógyszereket állított be, suttogva a kollégáinak és a nővéreknek. a lázlap eltakarta a kezét, amelyen egy gyűrű volt,

de nem jegygyűrű. akkor vettem észre, hogy az ujjaimról eltűntek az aranygyűrűk.

még a kórterembe költöztetésem után leszedték rólam. anyám vitte haza őket.

visszafeküdtem, és elkezdtem sírni. hiába mondták, hogy minden rendben a kisfiammal.

az ovizsákot ki kellett volna mosni. de nyilván nem ez fáj, hanem, hogy nem tőrja esténként a hajamat. minden csak darabokban. részenként kell összepakolni a dolgokat.

aztán bejött másnap a kórterembe, és bekísért magához. kikóvályogtam a folyosóra, segített egyenesen menni. kérdezett a hogylétem felől. hallgattam. újra együtt hallgattunk.

a kisfiam hiányzik. mikor láthatom? kérdeztem elhaló hangon. ha egy picit megerősödik. talán már holnap leengedem kísérettel a parkba. a szökőkútnál találkozhatnak. vártam, hozzáteszi, csak egy kis időre, de nem tette hozzá.

álmomban egy óriáskeréken ültem, ami állandóan csak lefelé forgott.

gondoltam, megkérdézem, ült-e már óriáskeréken. mellette nem félnék. szorítanánk egymás kezét, az izgatottságtól nedves tenyereinket beletörölnénk a ruhánkba, és átadnánk

magunkat a sorskeréknek. egyszer fenn. egyszer lenn. álomban. egyszer lenn. egyszer fenn. a kórházi ágyon. a lepedő kicsúszott alólam. megigazítják. addig leszállítanak. fal mellett tapogatózva keresem a mosdót. a tisztasági betétet nem én tettem a bugyimba.

kezdem azt hinni, két személy vagyok. ezt elmondom neki. megigazítja a szemüvegét. nem gondol skizoidnak. ez jó jel. csupán kimerültnék, akit most kicsit pihentetnek.

a gondolat madara félszárnyú albatrosz idebent.

madármagasra száll

az volt a szavajárása, hogy csüccsenjen le. ahogy összecsiszörítette az ajkait, amikor kimondta a szót, nagyon erotikus

volt. és én nem gondoltam a férjemre. lecsücscentem. vártam a hangját. nem is érdekelt, mit fog kérdezni, csak beszéljen. mivel nem voltam túl jó beszélgetőpartner, elértem, hogy ő vigye a szót. a munkámról beszélt, hogy milyen izgalmas lehet az írás,

a szavak sziluettjének megragadása, az árnyalatok és hangulatok lefestése.

ezeket nem így mondta. én színeztem ilyenre. elvégre költő vagyok.

milyen ápolt a keze. le kellene vágni a körmöm. de csak a vizsgálóból lehet csipeszt vagy kisollót kérni. kisolló-párti vagyok.

elképzeltem, a tenyerébe veszi a kezemet, megszorítja, hogy bátorít.

összekulcsolta az ujjait, mintha imádkozna. később megtudtam, mert megírta, hogy szokott imádkozni. beveszem az esti imáimba. így írta, szó szerint. aztán elkísért az ágyamig. lecsücscentem. megnyikordult az ágy alattam. ezen elmosolyodott. akkor láttam először mosolyogni. szemüvege feljebb tolódott egy kicsit.

én is szemüveges volnék, de nem hordom. közellátó vagyok. távolra meg nem akarok most látni. csak a délutáni alvásig és a vacsoraosztásig.

nagyot sóhajtok. madármagasra száll.

arctalan volt a tekintetem, akár a madaraknak

csütörtökön sietve vágatott végig a kórtermeken. ideges volt. megkérdezte, hogy aludtam.

aztán láttam, amint 200-ról 400-ra kanyarítja a számokat a lázlapon. a lamolepen állított. ezt a majdani zárómról tudom.

tizenkét zárójelentésem volt amúgy a pszichiátriáról. négy év alatt. de ez most egyáltalán nem fontos. esetleg később lehetett volna az, de már mindegy. az emlékek néha összefércelnek bennünk ezt-azt. logikátlan sorrendben. így eshetett meg ez a kitérőm is. és akkor megtudtam, miért volt idegesebb.

keddi és csütörtöki napokon 8-tól sokkolnak.

a csapóajtón túl. az első emeleti ambulancia melletti szobában.

ez az ECT-kezelés nem egy leányálom. négyszer próbáltam. de erről majd később.

az ebédnél rohamom volt. a kezemben tartottam a tálcát, aztán éreztem, hogy remegni kezdenek a lábaim. nem emlékeztem semmire. azt mondták, csúnyán rángatóztam, elmaszatólódott a földön a lekváros grízes tészta. stabil oldalfekvésbe tettem, ezt már éreztem.

a hideg kövezeten a medencecsontomhoz nyomták az egyik karomat. és ő keresett egy jó vénát a kézfejemben, és azzal elcsitultam. görcsoldó lehetett. arra ébredtem, hogy a szobatársam pakolja a bőröndjét. azt mondta, ő két férjét látta meghalni, és amit az ebédnél tapasztalt,

abból nem kér többet. azt hitte, meghalok. mondtam, hogy nem haltam meg.

pszichogén rohamom volt. nem vagyok epilepsziás.

miattam nehogy hazamenjen. mégis elment. mert a lelkiismeret.

bejött, hogy megnézzem.

arctalan volt a tekintetem, akár a madaraknak.

papírmadarak repkednek a fejemben

két hónapja, hogy bekerültem az osztályra. most már csak heti kétszer szólított magához elbeszélgetésre. a kimaradt szerdai alkalmakat gondolatban játszottam el magamban.

hogyan lecsücsentett, és miközben az anyámról kérdez már huszadjára, a mellkasát figyelem. titokban bebújok a köpenye mögé, a kezem a szívére teszem.

elmesélem, hogy gyakran jár nálunk az anyám, most is sokat segédkezik a házimunkában, amióta én bent vagyok. de amíg kint voltam, akkor is jött. gyakran hozta a gyereket az oviból. meg elvitte a szennyest. és hozta vállfákon a tiszta ruhákat. a szomszédok csak azt látták, hogy nem tudok se mosni, se vasalni. de még főzni se nagyon, mert csikos hűtőtáskákba pakolta a finomabbnál finomabb ebédet. csak hogy ne nekem kelljen bajlódni vele. de mindezt csak magamnak mondom. mintha kérdezné megint. sokáig nem tudtam beszélni róla. mégiscsak az anyám. szeret. szeretem. szeretetből teszi. nem enged felnőni. a férjem sohasem mondta, hogy sok. aztán sok lett. de csak évekkel később. tudom, hogy önnek is van egy fia. négy évvel idősebb az enyémnél. egyedül neveli. pontosabban van egy párja talán, de ezt csak hallomásból tudom, pletykaszinten. úgy meg bárkinek lehet párja. nem örülök neki. féltékeny vagyok rá.

vajon farmerben vagy mackónadrágban főzi a vacsorát, mert imád főzni, ezt mondta akkor, amikor meséltem, hogy én is szeretnék, de főznek helyettem, és ez így kényelmes, nagyon az. én meg írhatok helyette.

szerda van. papírmadarak repkednek a fejemben.

szétszaggatom őket odabent.

egyesével hullnak alá a párnámra. elalszom.

visznek a percek, mint galambfiókákat
az anyjuk a hátukon

mániákusan gyűjtöm a túró rudis papírokat. mióta megtudtam, hogy nem múlhat el napja rudi nélkül. egyszer az ambuláns szobájába hívott. ott a forgószékén nyüzsgött, mert ki kellett valamit hirtelen nyomtatnia, és a benti nyomtató nem működött. egyszer csak odapattant a kis hűtőhöz, és előkapott két túró rudit. az egyiket felém nyújtotta. nem illedelmeskedtem, hanem azonnal elfogadtam. hét éve őrzöm a zacskóját egy nagy lászló-kötetben, a fejem felett. amikor költöztünk, a táskámban vittem át az új lakásba. mutatta, hogy legalább egy tucatszámnyi

túró rudija van a hűtőben. volt egy gimis osztálytársam, hajnira emlékeztetett. minden dolgozat előtt megevett egy túró rudit. rituális cselekedet volt tőle, ahogy a büfében megvette, kibontotta és elfogyasztotta. egy időben a túró rudis papír sarkában üzenetet tüntettek fel.

sok baráti és szerelmi szlogen közül nekem a maradj velem volt a kedvencem, amolyan síron túli üzenet, egyszerre volt baráti és szerelmes. pont olyan, ahogy most érzek. ő ezt nem érthette. pontosabban szerintem sejtette, de nem akarta felvállalni. amit nem is kellett, elvégre én csak egy páciense voltam. de ebben az egyben benne volt minden: tűz, láng, forróság, vágy. pontosabban vágyakozás. nem lett volna szabad, hogy ideig eljussak. kötődni kezdtem hozzá.

a folyosón, voltam, amikor az ajtaja előtti zugban hátát a falnak vetve, lehorgasztott fejjel állt. tanácstalan volt. vállára tettem a kezem, és azt mondtam, minden rendben lesz.

az érintéseiről még nem beszéltem, amikor a hátamat simítja végig.

visznek a percek, mint galambfiókákat az anyjuk a hátukon.

egy varjúpár csattogott el a levegőben

a harmadik hónapba léptünk. közben a szobatársak is cserélődtek. erzsike azóta felakasztotta magát. nem tudta feldolgozni kamionos fia halálos balesetét. sokat törődött pedig vele is. erzsike a vállára tetováltatta a jánoskája arcképét. amikor kimenőre hazaengedte. megmutatta neki is. ott, a kórteremben. én tapintatosságból kimentem a szobából. akkor futottam össze margó nővérrel. ő volt a kedvencem. tudtam, hogy osztálytársak voltak. kértem, hogy

tudakolja meg nekem, mikor van a születésnapja. megmondta. azóta is felköszöntöm sms-ben. de nem tudja, hogy honnan tudom. milyen érzés vajon elveszíteni egy beteget. gondolom, függ attól is, mennyire erős az érzelmi kötelék. vagy inkább azt a szót kellene használni, kapocs. mondjuk inkább így, erzsikére nézve pontosabb.

egyforma volt a köpenyünk, öv nélküli, bent ez alapszabály. tetszett, ahogy féloldalasan fésülte a haját. amikor két óra kimenőt kaptunk, erzsike férje elvitt bennünket egy fodrászszalonba. olyanra vágattam a hajam, mint az övé, oldalt páesszel, fent egy kicsit tüsire. amikor visszaértünk, megdicsérte. bátorságpróba volt, de kiálltam. és akkor kezdtem belül én is orvosi köpenyt viselni. elviekben én is doktor vagyok. csak nem orvos. elképzeltem magam lázlappal is. de nem állt jól a kezemben. lábunk összeért egy megbeszélésen. és nem vette el. behunytam a szemem, és próbáltam elélvezni.

éjszaka küldött egy sms-t: készüljön lelkileg.

döntött a stáb. ő fogja végezni. ezért írtam csak alá a beleegyező nyilatkozatot, amelynek kockázatai közt szerepelt a halál. a fiamat a férjem és anyáék felnevelik.

egy varjúpár csattogott el a levegőben.

egy kakukkkal álmodtam, amely nem találta a fészkrét

keddi nap volt. anyám reggel bejött hozzám, de aztán gyorsan hazament. nem tudott volna ott ülni a sokkolószoba előtt. éva kolléganőm maradt helyette. láttam, hogy sír. pedig nem szokott. apró teremtség, de nagyot nőtt a szememben. nekem nem voltak könnyeim. csak toltam az ágyamat abba a helyiségbe, ahol már beöltözve, készen várt a stáb. azt kérték, feküdjek fel az ágyamra. a párnát kivették a fejem alól, és egy másikat tettek alá. nem izgultam.

az esti gyógyszereim között lehetett több nyugtató is. azok segíthettek.

rá vártunk mindannyian. addig felcsatolták a bal karomra a vérnyomásmérőt. a jobb karomban folyt az izomlazító infúzió. nem tudom, hogyan, de valaki nagyon ügyesen ültette be a branült, pedig ritka rossz vénám van. a vérnyomásom emelkedett, a pulzusom is. nyugtattak. könnyű nekik. aztán végre megérkezett. melegség árasztott el az infúzió miatt. megemeltem egy kicsit a fejem. akkor láttam, hogy a monitoron néz valamit. visszadöntöttek. fekete-fehér volt a monitor, és csak vonalakat és számokat láttam rajta. olyan, akár a régi kis junosztya tévé. nekünk abból hat volt otthon. erre gondoltam utoljára. hogy a ruszki laktanyából hogyan hozta el apám a sok kistévét, amit vodkáért adtak.

nem tudom, miért nem a családomra gondoltam azokban a percekben. aztán egy elektródákkal teli gumiabroncsot helyezett a fejemre, úgy, hogy a halántékomon legyen valami fémes bigyó, ami eléggé nyomott. aztán azt is mondta, hogy csinosan megigazítom. majd kiadta a vezényszót: kezdhetjük. akkor az anesztes egy fekete gumitölcsérrel közelített az arcomhoz. mondani akartam, hogy még nem alszom. de elaludtam. az

elektromos kisülés pár másodpercig tart. a nyelv elharapását és a fogak összekoccanását egy, a nyelvre helyezett lapát akadályozza meg, ezt elfelejtettem megemlíteni. már a kórteremben ébredtem. és ott állt mellettem. megfogta a kezemet. minden rendben volt. pihenjen. még visszajövök.

délután visszajött, de aludtam.

egy kakukkal álmodtam, amely nem találta a fészket.

szegény madár, ha tudná, hogy elrepülnék

égett hajszag terjengett a kórteremben. valószínű hajszál került a gépezetbe. undorodtam a szagától. pláne, hogy nem hoztak előrelépést az ECT-kezelések, csak kízó fejfájást. megamnéziát. ötpercest. nem emlékeztem a szobatársaim nevére. akkor érte kiáltottam, erzsike

kiment szólni neki. sietve bejött. megnyugtató, hogy ez ezzel jár, de igen hamar elmúlik. így történt. de félelmetes volt. nem emlékezni. az emlékek törlésétől félttem. hogy elvész minden idebenn. ami még az enyém. a lelkembe befalazott fájdalmak leomlanak reggelre.

mélyen a szemembe nézett a múltkor. ebből éltem egész nap. hívatott, hogy a férjemről beszéljünk. jó ember. jó férj. ritkán látogat. nem bírja a kórházi légkört. inkább a gyerekekkel van, anyámat küldi, aki úgyis jönne mindennap. de naponta beszélünk. ennek örült. én nem örültem. meggybonbonos zacskó volt az asztalán. meglátta, hogy nézem. gyorsan összegyúrta. a kedven-cem, ezt megjegyeztem. később, amikor lemehettem a büfébe,

az összes kicsomagolt meggybonbont felvásároltam apránként. minden látogatásakor kapott tőlem egyet. nagyon él-

vezte. egyszer kitaláltam, hogy vetetek neki két darab jegyet filharmóniai koncertre, mert gyakran kérdezgette, miket hallgatok. nagyon szereti Mozartot.

nekiünk bérletünk volt a férjemmel. kiengedett azokra az esti alkalmakra, csak reggel kellett visszajönnöm 7 órára, az osztályátadásra. meglepődött a két jegy láttán. a fiával jött. a bal szélre szólt a jegyük, a miénk a jobb szélre. izgatottan figyeltem, hogy mikor lép be a terembe. a férjem nem tudott róla. mondtam a férjemnek, hogy megláttam egy ismerős kollégámat. odamentem hozzá. csillogott a szeme. nyilván a csillártól. nekem is csillogott. nyilván

a boldogságtól. tudta, hogy mozart több madarat is tartott a Makartplatz-on található lakóházában. egy seregély volt a kedvence. meg is verselte a halálát.

szegény madár, a szívem vérzik, így írta. a férjem rátette a combomra a kezét.

szegény madár, ha tudná, hogy elrepülnék.

mint a földre fészkelő fürj a fiókáit

a lélegeztetőgépről nem tudtak leszedni. csak harmadnapon. az anyám nem akart elmenni mellőlem. az apám is sírt állítólag. a férjem is ott volt, ameddig nem kellett a gyerekért mennie az oviba. anya mit csinál most. anyát vizsgálják a doktor bácsik, mert fáj a feje, és nem tud aludni. nem fáj, és már harmadik napja aludtam. mesterséges kóma. abban tartottak, amíg

ürült a szervezetemből a mérég. ötven szem gyógyszer. gondosan összeválogatva. antidepresszánsok, hangulatstabilizátor, nyugtatók. benzodiazepin-koktél. ő is eljött, hogy megnézzen.

beszért a családommal, hogy minden rendben lesz. de az ő részlegére nem kerülhetek vissza. egyelőre a zárton kell lennem. megfigyelnek, közben leszedtek a gépekről. egy üres, sötét kórteremben ébredtem. egy nővér jött, hogy bekösse az infúziót. kérdeztem,

milyen nap van. szerda éjjél. reggel 8-ig kell lecsepegnie. de pisílnem kell.

fent van a katéter, mondta. odanyúltam. megjött. be voltam pelenkázva.

próbáltam visszaemlékezni, mi történt. közben kicsiket nyeltem, mert fáj

a torkom. a lélegeztetőcsőtől. vasárnapi eltávról hoztak vissza. három csomag

papírzsebkendőbe szortíroztam a gyógyszereket, hogy a szokásos átkutatásnál

ne találják meg. az éjszakai villanyoltás után 11-kor kimentem a mosdóba.

kibontogattam a zacskókat. gondolkodás nélkül nyeltem le három részletben őket.

aludni akartam. mert napok óta pörögtem. mániás epizódom volt. elolvastam mindent, amit ezekről a szerekről lehet tudni. a dózisos felső határát csak a duplájával léptem túl, azt hittem, abból nem lehet gond, de a kereszthatásukra nem gondoltam.

fáj, ahogyan a bordáimat nyomkodták a földön. éreztem, mindjárt betörik. amikor

lecsepegett az infúzió, valóban reggel lett. nagyon éhes voltam. kaptam tejfölös

túrót. meg ízesített teát. letagadtam, hogy cukros vagyok. aztán visszadőltem.

és akkor hallottam a folyosón a hangját, ahogy közeledik.

az intenzíves orvossal megálltak két oldalt mellettem. ő a bal oldalamon.

ideges volt, és egyáltalán nem volt kedves. azért mintha a nézésében lett volna

valami, ami azt mutatta, örül, hogy élve lát, mint a földre fészkelő fűrj a fiókáit.

hósrály voltam, a grönlandi hóba kapartam a nevét

amikor visszaszállítottak az intenzívről a pszichiátriára, már nem találtam az ágyamat a kórtermemben. akkor tudtam meg, hogy átpakoltak mindenestől a zártra. vártam rá, hogy majd magyarázatot ad. kijött a vizsgálóból, és köszönés nélkül elsuhant mellettem. utána szaladtam. azt mondta, nem akar miattam börtönbe kerülni, hagyjam békén. később tudtam meg, hogy kérdőre vonták miattam, mint részlegvezetőt.

megpróbáltak bevezetni a zártra, de kitéptem a karomat a nővér kezéből, aki valamiért nem erőszakoskodott. leültem egy zugba, a földre, összefontam a karommal felhúzott lábaimat, és

zokogni kezdtem. mondták, hogy álljak fel, meg hogy ne viselkedjem ilyen gyerekesen, de nem érdekelt, mit gondolnak. ne

hisztizzen itt, jöjjön velem azonnal. és azzal egy kigyúrt ápoló megfogta a csuklómát, és felrúncigált a földről, és bevezetett a hatosba. lefektetett az ágyra, és kérte, próbáljak megnyugodni. majd behúzta a gombfogantyús ajtót, ahonnan

nem volt kiút. elkezdtem ütlegetni az ajtót. belegondoltam, hogy napokig, sőt hetekig nem fogom látni őt. sem a kisfiamat. nem tudom, van-e ilyen, de fájó gyönyört éreztem. a dörömbölésekre bejöttek, és beinjekcióztak. hárman fogtak le. viszonylag hamar

hatott a nyugtató koktél. még félálomban bámultam a plafont. fekete füstszálak gomolyogtak a szemeim előtt. különféle alakzatokat láttam. egyszer mintha az ő sziluettje lett volna, de nagyon hamar tovalibbent. az ébrenlét féltudatlan állapotába sodródtam. éreztem,

amint hullámszerűen tör rám az álom, mintha tengerparton lettem volna. aztán megdermedtem. fehér volt minden. jeges. hangos eeer kiáltást hallottam. én voltam.

hósrály voltam, a grönlandi hóba kapartam a nevét.

rá gondoltam, meg egy üres fecskefészekre

kértem, hogy láthassam. de nem jött el. a kisfiamhoz egy üvegajtón át engedtek ki. úgy, hogy miközben összecsókolgattam az arcát, tartották a csapóajtót, és még hárman figyelték, vajon mit csinálok. anya, mikor jössz haza. anya, én veled akarok aludni. túrni akarom a hajadat. most a mamáét túrom. mikor nem fáj már a fejed. szeretlek, kicsim. hazaengednek nemsokára, és akkor nem jövök ide vissza soha többet. imádlak, kincsem. öszszemaszatoltuk könnyes arcunkat, szorította a nyakamat. letelt az öt perc. az üvegajtón még egyszer visszánéztünk egymásra.

láttam, amint elhúzza anyám onnan, és hallottam a sírását is. belém karolt egy nővér, hogy visszavezessen az izolálóba. a kispárnámba fúrtam az arcom. zúgott a fejem. azt képzeltem, hogy ott terem mellettem, és leül az ágyamra. tenyerével megsimítja a fejem, aztán lefelé halad a hátam közepéig, és vissza. és ezt többször végigcsinálja. egyre erősebben. de a szobatársam művelte ezt. a nagymesi. aki körbemetélte a nyakát. én felnéztem, és láttam, hogy a kötése átvérzett. vörös balaton. olyan alakja volt a véres géznek. éjjel a földre kucorodtunk mindketten. a kispárnáinkon ültünk, nehogy felfázzunk. a vizsgáló vakablakán keresztül kaptunk fényt. mondtam neki, hogy hiányzik ő. azt mondta, megérti, neki is volt már ilyen. aztán rajzolt nekem egy unikornist. az volt a kedvence. kilenc unikornis volt az ágyában. mint kilenc csodaszarvas. nem bírok ki itt több éjszakát. érzem, hogy beleroppanok.

sylvia plath-verseket írtam aznap éjjel. szerelmeseket. a teddel való együttlétiükről. hogy holdkráter a női ágyék. hogy fél az idő előtti fogantatástól. hogy leribancozza a férje szeretőjét. hogy a széttárt combok, akár a fecskék villás farktollai. s jön az unikornis az egyszarvával, és beledőf a közepébe. megmutattam nagymesinek.

de akkor bejött a főnővér, és elcsitított bennünket. hallgatunk bele az éjszakába.

azt azért belesúgta még a levegőbe, hogy tetszett.

rá gondoltam. meg egy üres fecskefészekre.

egy levágott fejű kerub hull az átvérzett hóba

a hatodikon ülök a kisfiam fényképével. ezt a végzetes sms-t a februári benntartózkodásom alkalmával küldtem el neki. fél

4-kor. akkor jöjjön le most azonnal. és azzal két biztonsági őr termett ott nemsokára. a szemészet volt a hatodikon, szemben a liftajtóval ültem ki az ablakpárkányba. zenét hallgattam délutánonként. voltak, akik megszóltak,

hogyan szédülök-e, de csak egy nővér tessékelt le onnan egyszer. meggyanúsítottak, hogy a lábaimat is kilógattam, úgy ültem ott. amikor leértünk a lifttel, két orvos és egy nővér

vártak a földszinten, ő nem volt sehol. és mindegyikőjükön látszott a megkönnyebbülés. hogy élve. hét éve történt. és én azóta mindennap gondolok erre az átkozott, meggondolatlan üzenetre. miért nem jött vajon vissza az autótól. ő volt az egyetlen, aki bízott bennem. hogy nem merek elszállni, mint a lepke. különben nem tudott volna hazavezetni. azonnal bedugtak ismét a zártra. mondtam, hogy oda nem megyek, kitéptem a nővérek kezeiből magam. akkor ott termett ismét két ápoló, és a lábam sem érte a földet, úgy vittek be a hatosba. mondtam, hogy

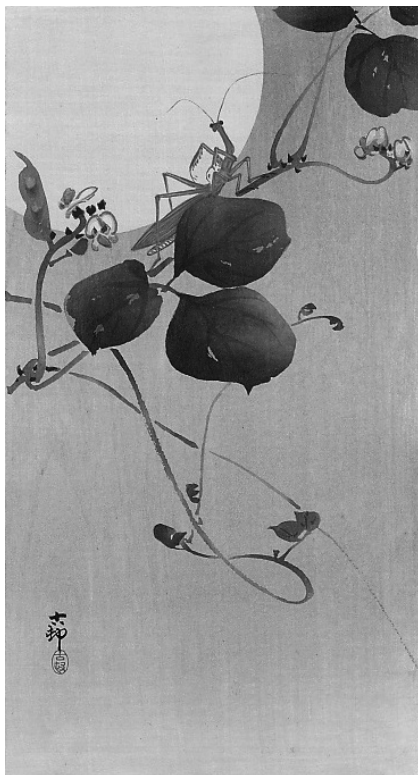
a karom el volt törve még egy fél éve, nem kellene rángatni. az ágyra dobtak. két nap múlva belilult a karom a fogásuktól. nem akartam lefeküdni. könnyörögtem egy utolsó, bocsánatkérrő sms-ért. a zárton nem lehet telefont használni. megőrijtett a gondolat, hogy nem láthatom, és hogy nem akar látni engem. a kulcsos bilinccsel kötöztek ki. a csuklóimnál és a bokáimnál. a legrosszabb a kikötőzésben az orrviszketés meg a csuklás. a kifeszített karba folyt a nyugtató infúzió. azonnal lehiggadtam. aztán másnap, a bírósági szemlén hallgattam. arra kértek, mondjam el az eseményeket. én pedig hallgattam. a legelső közös hallgatásunkra gondoltam vissza. aztán amikor kivezettek, megláttam a folyosón. hazafelé igyekezett. oda kiáltottam, és mondtam, hogy jogom van vele beszélni, hallgasson meg. odajött. az illata akkor ivódhatott végleg belém. ma is bárhol megérezem. olfaktorikus hallucináció, így hívják, utánaolvastam. azt mondta, túllépte a határait. nincs kö-

zünk többé egymáshoz. átlátszó blúzán át láttam, hogy lecsúszik az egyik melltartópántja. idegesen visszaigazította. az ajkait néztem, miközben a határainkról beszélt. a táskájából kihullott a rúzsa. fel akartam venni. összeért a fejünk. tudtam, hogy agyműtétje volt korábban. ezért is féltem önt annyira. aztán hátat fordítva elment. túsarkú

cipőjével kicsattogott az épületből.

egy levágott fejű kerub hull az átvérzett hóba.

domine non sum dignus.

OHARA KOSON (1877–1945) festménye

Gáspár Ferenc

Reset

– Végre kezdesz megint embernek kinézni – mondta Pálinkóné asszony, és kedvtelve simított végig a fia sörtéjén. Inkább haj volt már az, és csak oldalt, a füle előtt, az arcán látszott két függőnek a nyoma.

– Emiatt majd szakállt kell növesztened – intette az anyja. Ő meg búskomoran bámult maga elé a földre.

– Kávét van? – morogta.

– Apád hagyott.

Megitta a kávéját, felöltözött, és elindult dolgozni. Az első napja volt az új munkahelyén, abban a városszéli autóbontóban, ahová a haverja beajánlotta.

– Meglesz a napi húszas, ha megbecsülöd magad, több is.

Nem szívesen bólított rá, de a haja a sokévi kopaszság után tényleg elég rendezesen kinőtt már, igazán elfogadhatta az állást, ami persze csak próbaidős volt, de hát ilyen régi, ócska tragacsokat csak szét tud kapni ő is.

Alig lépett ki a ház kapuján, máris belelőkték egy pocsolóba. Nem volt itt aszfaltút, csak sár és piszok. Ült a vízben, és pislogott felfelé, mert a szemébe ment a szennyes lé. Gábor állt előtte.

– Hogy nézel ki, csávókám? – kiáltott a vízben ülőre. – Már nem vagy király. Asszed', ki lehet szállni? A görék irtóra zabosak rád. Hová lesz a séta? – kérdezte még, és a kezét nyújtotta. Mert nem volt rossz gyerek amúgy.

– Dolgozni indultam – dűnnyögte. – De ebben a ruhában... tiszta mocsok lett.

– Amilyen a te rongyos lelked, bakker, olyan! – dühöngött Gábor, és búcsúzóul belerúgott a fiúba.

Visszament a lakásba, de ahogy végighaladt az udvaron, szinte hallotta, hogy nyitódznak-csukódnak az ablakok, hallotta a sutto-gást, hogy na, ennek eddig tartott a munkahely, ez se fog meg-

feketedni a melóban, és ehhez hasonlókát. Anyja összecsapta a kezét, jajveszékelt, hogy nézel ki, fiam, kiáltotta, de aztán gyorsan kerített másik nadrágot, inget. Átöltözött, előtte tessék-lásék megmosakodott a fali kútnál, és újra útnak indult. Ezúttal óvatosabb volt, először csak kikukucskált a kapun, majd, amikor úgy látta, hogy tiszta a levegő, akkor lépett csak ki az utcára. A környék csendesnek látszott, a mobilja csörgése sem zavarta, mert már tegnap összetörte, a SIM-kártyát meg egyenesen a kútba dobta. Végeztem veletek, gondolta. Végeztem a régi étellel.

Egészen az utca végéig jutott, ahol álmos szemű lányok pislogtak ki a rongyos párnákkal kitömött, törött ablakon, egy nagy parabolaantenna alól, mely majdnem a fél házat eltakarta. Ekkor újabb ismerősökbe ütközött.

– Holnap érkezik egy szállítmány a határra – mondta neki Rafael, és nagyot szívott a cigarettájából. Odaáti cucc volt, megismerte a szagáról. – Mi kimegyünk Kevinnel – és várakozó pillantást vetett rá.

– Dolgozni megyek – rázta meg a fejét.

– Mi is melózunk – jegyezte meg a Kevinnek nevezett.

– Nekem rendes melóm van – magyarázta.

– Mér', a miénk az nem rendes? Lenézel minket, bakker?

– Dehogysis. Csak megváltoztam. A hajam is kinőtt.

– Azt látjuk – pöfékelt tovább Rafael. – Kalapod sincs már. De mi lesz az üzlettel? És Renátával? Tegnap összefutottunk, azt mondta, hogy neki ilyen csóró srác nem kell.

– Majd lesz más – rántotta meg a vállát. – Másik csajszi.

– Tudod, mi lesz neked, köcsög? – durváskodott Kevin. – Ez – és az ujjával mutatta. – Örülj, hogy nem verünk laposra! Nem koszoljuk össze veled a kezünk. Fúj! – és köpött egyet.

Szó nélkül elhaladt mellettük. Kevin még megpróbálta elgáncsolni, de kitért előle.

– És tartozol ötven ronggyal a nagyfőnöknek – kiabáltak még utána. Erre azért csak visszafordult.

– Két nap alatt megkeresem – mondta. – Szerdán megadom, üzenem neki, addig várjon.

Az ég közben beborult, a látóhatáron esőfelhők gyülekeztek. A bontóig már nem találkozott senkivel, ott azonban zárva volt minden. Csodálkozva állt meg, most sajnálta igazán, hogy összetörte a mobilját. Egy darabig ácsorgott, az eső lassan szemerkélni kezdett. Frissen kinőtt fekete séróján megültek az első vízcseppek.

Már majdnem hazaindult, amikor nagy csikorgással lefékezett mellette az éjsötétre mázolt, öreg Lada.

– Mire vársz, bunkókám? – kiabáltak odabentről. – A főnök bezáratta a bontót, mer’ nem tejel! Neked is bezárnak mingyá! Beton alatt végzed! Nem vagy már király! – és röhögtek.

Válaszolni nem volt ideje, mert a motor felbőgött, a bent ülők elhajtottak. Ismerősök voltak, talán Gábor is bent ült, meg a másik Kevin. A főnök fia.

Megpróbálok kölcsön kérni, futott át az agyán, és mikor ahhoz az ablakhoz ért, ahol az előbb az álmos szemű lányok pislogtak, bekopogott. De hiába zörgött, topogott, csak újabb párnák kerültek az ablakba, bentről dobálták oda őket.

Az anyja éppen nem volt otthon, mikor hazaért. Biztosan kiszaladt a boltba, gondolta. Szép lassan borotválni kezdte a fejét, élvezte, ahogy lépésről lépés előtűnik a régi tetkója. Mikor megint teljesen kopasz lett, leakasztotta a rozsdás kampóról a régi kalapját. Az útlevelét a zsebébe dugta. Odakint már többen várták. Kés volt a kezükben, és villogott a szemük. Az eső egyre jobban szakadt. Ő meg csak levette a kalapját. Ott állt a tar fejével, s ahogy körbenézett a társaságon, látta, hogyan teszik el sorban a bicskákat.

– Király vagy, öcsém, megint – mondta neki Gábor. – Örülnek majd a tesók odaát. Mehetünk? – kérdezte még.

Ő meg csak bólintott. És visszatette a kalapját, hogy a határon majd ne kössenek bele, amiért a magyar Szent Koronát tetováltatta a fejére.

Lakatos-Fleisz Katalin

Csak egy papír

*Reggel felkelt korán, érje el a buszt,
meg is fürdött, vizet melegített,
az arcára is kent valamit, ne higgyék
falusinak, de tudja, úgymint hiába, ha
kinyitja a száját, úgymint leleplezi –
ha nem az akcentus, akkor a tájszólás,
ezért még a tükör előtt is elpróbálta
a vonatkozó mondatot, hogy csak
egy papír kéne, ne hallják ki
az akcentust, hátha így szóba állnak
vele, nem csapják az orrára az ajtót,
ilyenkor azt kell tenni, amit
a többiek, minél közelebb ülni az
ajtóhoz, ha megnyílik, azonnal
ugrani, résen lenni, magabiztosan
mondani: csak egy papír kéne,
hogy tudják, nem több, nem kellemetlenkedik
sokáig, csak egy papír, az viszont nagyon,
mint most, ahogy kinyílik az ajtó, de
csak azért, hogy kilépjen rajta a nővér
sietősen, a többi várakozóra ügyet sem
vetve, mert itt mindenkinek roppant
fontos dolga van, fehér
klumpák kopognak sietősen, bennfentesen
caplatnak végig a folyosón, nagyokat
köszönnek egymásnak, csak formálisan
kopognak, és már bent is vannak,
hangos beszélgetések foszlányai szűrődnek
ki, sokáig fogják a kilincset, mielőtt
elválnak, még az ajtóban is csevegnek, sőt
nevetgélnek is, ez már igazán érthetetlen,*

ilyenkor lehetetlen odamenni, hogy csak egy papír kéne, mindenki a váróban őket nézi sóváran és lemondóan, vagy inkább a nővért, akinek joga van hosszan beszélni az orvossal, ahogy nekik soha, hogy nekik sosem kell várni, mindig mindenhova csak úgy bemehetnek ebben a kiismerhetetlen és félelmetes labirintusban, ahol a szobák számozva vannak, és mindegyik ijesztően egyforma, de nem lehet ezen mélni, figyelni kell az ajtót, mint most is, amikor már kiélesedett érzékével tudja, hogy valaki bent egész közel áll az ajtóhoz, már a kilincsen matat, mindjárt megmozdul, az ajtó már résnyire tárt, mégis van remény, száján a betanult szöveg, csak egy papír kéne, már a tárt ajtóban áll győztesen, de a tekintetek lesiklanak róla, és az ajtó megint becsukódik.

Redőnyök résein

*Redőnyök résein a napfény,
döngölt sárpadlón a léptek,
falvédők titkos ábrái,
a fejtő nyomán szemenként
pergő élet,
hosszú üldögélés után a
tornácon felejtett
kisszék.
Minden múlt,
még a ködből kibomló*

*jövő is,
még a gesztenyeként koppanó
idő is.
Múlt: a legtűnékenyebb
bizonyosság.*

Variációk

*Leves helyett vizet hozz –
szól, mikor
a kanál nyomán
kétoldalt
kiböffen a lé,
köhögés újabb fojtó
rohama készül,
a tüdők ezer
lóerőre kapcsolnak,
izzadnak,
prüszkölnek,
fújtatnak,
még bírják az iramot,
bár a levegő csak fogy,
fogy, egyre fogy,
alig-alig, de még-
még, mert nem lehet –
a ziháló mellkas
sípja,
a bordákba zárt
szívdob örült
ritmusa,
a görcsök körbenforgó
emelkedő, zuhanó
kapkodó,*

*groteszk, zsidvásári
tánca.*

*

*Ragacosos pizsamát levetni,
ágytálért fürdőbe szaladni,
kezet szappannal lemosni,
ágyneműt tisztára cserélni,
Advilt és altatót beadni,
nyugodt lélegzést hallgatni.*

*

*Hangtalan esik a délután,
ablakkeret fényesül,
angyalszárny rezzenti az üveget,
szól a Vocalise.*

OHARA KOSON (1877–1945) festménye

Péter János

Pacal

Tegnap meghozta a postás a novemberi nyugdíjat. Megvette belőle a három havilottót, a postás Bandika is megkapta a szokásos borraivalót. Segített kitölteni a szelvényeket, hisz Kati mama nem látott jól, és nagyjából már amúgy is tudta fejből a számokat. Mióta ebbe a körzetbe került, az öregasszony fix számokkal játszott, és mindig vele töltette ki a lottóit. Kati mama nemrég arra gondolt, megmondja Bandikának, hogy még kétszer találkoznak. Aztán otthonba fog költözni. De inkább várt vele. A karácsonyt még itt akarja tölteni, majd a jövő év elején bemegy. Január közepéig tartják neki a helyet, azt ígérte Icuca. Meg azt is, hogy nem mondja el senkinek, amíg Kati mama otthon nem szól. És eddig, úgy tűnik, tényleg köztük maradt. Mikor a fiáék befizették a februári sítábort, megkérdezték, hogy ugye, idén is vigyáz Kati mama a kutyára. Igent mondott, nem akarta még elárulni magát. Majd berakják Rudit a kutyapanzióba, akkor is jól megvolt, mikor Kati mamát is elvitték egy hétre nyáron az Adriára. Istenem, micsoda szörnyű ételleket kellett ott enni! Egy héten át nem volt leves, nem volt egy pörkölt, egy rántott hús vagy egy töltött csirke... Csak halak, tengeri herkentyűk, birka... Bár a birkát szerette, de pörköltnek, nem fasírtnak, ahogy a horvátok eszik. Arra az egyre jó volt, hogy a menyé kénytelen volt eltűrni, hogy birkát ettek, itthon sosem engedi. Disznót sem nagyon, csak csirke, pulyka, spárga, brokkoli margarin meg olívaolaj. Baromság! Kell az erő. Zsuzsa sem lenne ilyen sápadt, ha enne normálisan. Vagy akkor legalább őket hagyná, de hát Kati mama már rég nem főzhet otthon sem birkát, sem pacalt. *Anyuka, még a bútorba is beleveszi magát az a nehéz szag, ha már nagyon akar valamit főzni, akkor inkább pároljon egy kis csirkemellet.* Pároljon csirkemellet anyád, gondolta ilyenkor Kati mama, a pacalt lehet, hogy egy fél napig kell főzni, de legalább van íze, meg jól lehet tőle

lakni. Pacal... utoljára talán öt éve főzött pacalt, azzal várta haza őket a nyaralásról. A menyének meg sültött csirkét, ne sírjon a szája. Némi veszekedés és morgolódás után a pacalt megették Károllyal, a fiával, meg Karcsikával, a kisunokájával. Kitartott két napig, még le is fagyasztottak belőle. Persze akkor még látott rendesen, meg tudta tisztítani. De már csirkét sem mer csinálni, a legutóbb nem látta, hogy szőrök maradtak a comb bőrén, Zsuzsa nekiállt cirkuszolni. Kati mama meg azt javasolta, hogy legközelebb vigye el kozmetikushoz gyantáztatni a csirkecombokat, azért sem kérhetnek többet, mint Zsuzsa két pipaszár lábáért.

Bár, ha a hentes nem veri át, most is tudna tiszta pacalt venni. Jóska nem szokta, de az a kis sunyi, gebe Szilárd a múltkor is comb helyett lapockát akart adni, nyilván a comb árában, verje meg az Isten a girhes disznaját. Sovány, egyszáלבél hentestől, szakácstól az Isten óvjon. Ha maga sem eszi, amit árul meg főz, akkor én minek egyek belőle, tanítgatta Karcsikát.

Megabálja, felcsíkozza, aztán megfőzi. Ellesz vele egy darabig, az biztos. A menyé is morog majd, az is biztos. De ez az utolsó esély. Az utolsó pacalt vagy most tudja megfőzni életében, vagy megfőzte már öt éve. A decemberi nyugdíj kell majd karácsonyra, januárban meg beköltözik az öregek otthonába. Ott aztán nemhogy pacalt nem fog főzni, de még egy főzeléket sem. Jó, ha teát meg kávé. De délelőtt nem érdemes már belefogni, mire elmegy a boltba, meg visszajön, már dél van. Holnap megcsinálja. Reggel szépen megvárja, amíg elmennek dolgozni. Karcsika a héten délután megy iskolába, segít majd neki bevásárolni. Azért is fog pörölni Zsuzsa, de mindegy, pöröljön, aztán januártól úgysem fog.

Reggel szépen megvárta, amíg elmennek otthonról. Szerencsére Emese, a kisebbik unokája délelőttös volt, azért már nagyot kapna a menyétől, ha őt is elvinné. Karcsika meg jött, egy szóra, utált tanulni. Beugrottak Szent Antalhoz is, Kati mama tanítgatta Karcsikát, hogyan kell keresztet vetni, meg hogy Szent Antal megtalál mindent, ami elveszett, csak szépen kell hozzá imádkozni. Meglesz az a magnókazetta is, akkor majd kell adni

húsz forintot, a postás sem kap többet, pedig az lejárja a lábát, Szent Antal pedig csak az égből intézkedik.

Vettek pótkávét, egy tábla Tibi csokit, Kati mama egy Kőbányait is betett Károlynak, jól fog csúszni a pacalra. Ha ugyan nem kell este is szolgálatban legyen szegény kisfia, mert akkor nem ihat. Mindegy, akkor iszik rá holnap, vesz annyi pacalt, hogy két napra elég hármójuknak, Károlynak, Karcsikának meg Kati mamának. Emese meg Zsuzsa nem esznek belőle, az ő bajuk. Bár lehet, hogy Emese enne, ha az anyja nem ágálna ellene. Egyszer meg kéne etetni vele, mikor az anyja nincs itthon, gondolta, aztán rájött, hogy eztán inkább az lesz, hogy ő nem lesz itthon, illetve nem itt lesz itthon.

A hentespultnál Szilárd állt, és ki kellett ábrándítsa Kati mamát, tuti nem lesz pacal a héten, nem fognak marhát vágni, mind elment exportra, jó, ha a jövő héten lesz. A jövő hétre meg nyugdíj nem lesz, sejtette Kati mama. Vegyen fagyasztott pacalt, drága Kati néni, javasolta. Kati mama először elküldte magában Szilárdot oda, ahol télen sem fázna, aztán gondolkodott, hogy mi legyen. Tuti van pacal, csak nem rakják ki a pultra, lehet, hogy délután már, amikor Jóska van, kapna ő is. Vagy holnap. Persze lehet, hogy igazat mond Szilárd. Vagy ha nem is mond igazat, délután már úgysem tud visszajönni, annyi ereje már nincs, holnap meg otthon van Zsuzsa délelőtt, nem tud főzni. Elmentek a mirelitpulthoz, Karcsikával előtúratta a mirelit *paclat*. Mert ő van, hogy így mondja, hogy *paclat*, és ebbe Zsuzsa végképp ne szóljon bele, nem tök mindegy neki, hogy pacalt nem eszik, vagy *paclat*?! *Tisztított, csíkozott, előfőzött, konyhakész pacal, előkészítést nem igényel*, betűzte ki Karcsika a fagyott vízpárás zacskón. *Akkor nem kell pucolni meg abálni?* – kérdezte Kati mama. *Hát, azt írja, hogy a fagyasztott pacalcsíkokat pörkölt alapra rakjuk, egy óra alatt készre főzzük, egyéb előkészítést nem igényel. Na, ilyet sem láttam még, de legalább meglesz hamar, kész lesz, mire hazajön apád.*

Otthon Karcsikát elküldte tanulni. Ennyit magától is ellógott volna a délelőttből magnóhallgatással meg olvasással, nyugtat-

ta magát Kati mama. A pacalt langyos vízbe rakta kiengedni. Nekiállt hagymát pucolni. A szemét csípte, de szagot nem érzett. Mióta hetvenkettőben megműtötték orrsövénnyel, nem volt szaglása. Garai doktor azt mondta, hogy *vissza fognak jönni majd szépen a szagok, Kati néni*. Persze annyi hálapénzért ő is mondana valami szépet, aztán végül mondott is a piacon, amikor összefutottak, hogy tiszta szívéből ilyen orrot kíván ő is a doktor úrnak, amelyet az műtött neki, mert nem csavarná a szag, ha segget csinál a szájából a doktor úr.

Kész volt a pörköltalap, tett bele füstölt szalonnát is, anélkül nincs sem pörkölt, sem pacal, sem reggeli, sem rántotta, sem semmi az égvilágon, csak azt sajnálta, hogy azt a jó füstölt illatot sem érzi, a fene egye le Garai doktor kezit. Szépen kiengedett közben a pacal. Nézegette a csíkokat, de nem látta rendesen. Kihívta a konyhába Karcsikát, hogy nézze meg, csakugyan megvan-e rendesen pucolva. *Én nem tudom, mama, hogyan kell kinézzen. Mit tanulsz, ha még ezt se tudod, én már hatévesen segítettem pacalt mosni anyámnak, nyolcévesen magam főztem! Akkor menj vissza tanulni, szólok, ha kész.*

Egy óra alatt nem lett kész, de szűk másfél óra alatt megvolt, vagyis tényleg előfőzött pacal, délben lehet enni. Megebédelnék Karcsikával, aztán Károly, a kislát is kap, ha hazajön. Ha majd az otthonban látogatja meg, akkor kávéfőz neki, van egy kis teakonyha minden szinten, beviszi majd a kotyogót, úgysem ér annyit egy hashajtó sem, mint a reggeli kávé, azt még Omniából issza, attól el tud menni reggel k...álni, a déli meg a délutáni már pótkávé. Karcsi majd az Omniából kap, ha meglátogatja. Megterített kettőjüknek Karcsikával, odakészítette a Tibi csokit desszertnek, nem is kell szólni, hagyni fog Emesének, jó testvérek. Kihívta Karcsikát, dél van, ilyenkor kell enni, hülyeség, amit apádék művelnek, nem tudom, hol tanulta, nálam meg az én anyámnál mindig délben ettünk, déli harangszóra, most is itt van a Kossuth rádióban, mire jön a *Ki nyer ma?*, meg is ebédeltünk. *Mama, ennek nincs jó szaga, ez nem olyan, mint amilyent a múltkor ettünk.* Hú, a fenébe, akkor vagy a hagyma égett le, vagy

büdös volt a pacal, na, ez a girhes kis tetű csak átvert, gondolta Kati mama, de hangosan csak annyit mondott, hogy *a fenéket büdös, meglátod, apád majd milyen jóízűen falja, egy nagy tányérral bevágok én is belőle, még lehet, hogy Emese is megkóstolja, olyan finom, hogy csuda, holnapra tán nem is marad, akkor majd sírhatsz, bänni fogod, de akkor már késő, nem is gondolok rád, anyád persze húzni fogja az orrát, de már kész a pacal, hehe, nem tud mit csinálni.* Karcsika visszament tanulni, majd eszik az anyjékkal, ha megjönnek az éthordóval. Ha neki jobb a menza-ebéd, mint a pacal, akkor meg is érdemli.

A Kossuth Rádió szépen elharangozta a delet, elmondta a híreket, Irak meg Irán lőtte egymást kegyetlenül, megérdemlik egymást a pogányok, na, hát mondja már azt az időjárást, Károly mindjárt megjön, aztán akkor nem fogja tudni, hány fok van meg lesz. Megtudta, még a vízállást is. Hajóvonták találkozása tilos. Épp a *Játék és muzsika* kezdődött, *tíz percben*, az Astoria Szálló halljából, mikor hallotta, hogy érkezik Károly. Kivette a hűtőből a Kőbányait, megterített gyorsan a fiának. Letörölte a párát is az üvegről, ki ne csússzon a fia kezéből, mint május elsején, igaz, akkor már Károly be volt karmolva tisztességgel. Károly benyitott, levette a cipőjét, lekabátolt, aztán jött be a konyhába. Orrlyukai kitágultak. *Miféle istenverte dögöt főzött már megint, anyuka, legalább szellőztetne ki, ha dögöt főz, Zsuzsa nemsokára megjön, mér' kell ezt csinálni?!* Kati mama visszaült, vett még egy kanállal. Maximum bevesz hozzá egy Bilagitot. Többet úgysem főz paclat.

Fényes gondok

Sztefan Gecsev versei
Szondi György fordításában

Ősz

*A derűs ködben
fasziluettek lépdelnek,
és a sárga levelek
mulandóságán töprenkednek.*

Virágok

*Hervad az ég, akár sárga krizantém.
Kisvártatva a homályból előbújva
bimbót bont az éj
fekete tulipánja.*

Kiűzetés a paradicsomból

*Aranytenyerével a földnek szorított le a felhő.
Estem, zuhantam, végül
a zöld tisztáson találtam magam.
Boldog voltam? Boldogtalan?
Akkor a vadsóska
koszorút font a fejemre –
a vadak s a virágok valamennyi
megvalósulatlan reményének
koszorúját.*

Szomorú öregség

*Mi történt az óráimmal?
Vánszorognak csak mankón vagy térden.
Mi történt az éjjeleimmel?
Denevérsikollyal tele ma mind.
Mi történt a telefonommal?
Csörög és csörög, s csak halottak szólnak.*

Erőtelenség

*Bűnös az ég – ő volt oly sárga.
Bűnös a fa – ő volt annyira fehér.
Bűnös a folyó – ő volt halottfekete.
Bűnös a hold – ő volt oly vörös.
Mit tehettem volna
magam e csönddel szemben?*

Fényes gondok

*Az óráim pedig, amelyek múlnak,
finoman és figyelmesen,
ezüst kézzel,
rendezik múltam –
arra az esetre, ha úgy határozok, visszajövök.*

Visszatérés

*Unom a századot koralltürelemmel
annyira várni.
Megyek – rügyet bontó*

*tönköt keresek,
hogy legyen kinek fejet hajtanom.*

Halottak napja

*Álló éjjel gyakorolt
a kék szemű szél
tetőm alatt fönn:
vasárnapra virradó szombat volt.
Pirkadatkor kihussant,
indult kezet csókolni
minden temetetlen holtnak.*

SZTEFAN GECSEV (Rusze, 1911. január 29. – 2000. január 4.)

Verseskönyvek, elbeszélés-, dráma- és esszékötetek jeles bolgár szerzője. Volt diplomata, színházi dramaturg, szerkesztő. Darabjait nagy sikerrel játszották. Saját versei mellett a legjelentősebb görög költőket szólaltatta meg bolgárul, nagy sikerrel fordított francia szürrealistákat is. Bolgár, francia, görög kitüntetések birtokosa. Magyarul drámarészlet és versek olvashatók tőle Kiss Benedek és Szondi György fordításában.

Will Boast

A fekete autó

Mohai Szilvia fordítása

A hó korán rákezdte aznap reggel, erősen fújt a szél, és hideg is volt. De még így is egész nap az adóvevőt szorongatta.

– Biztosan akarod ezt a fuvar? – kérdezte a diszpécser, amikor fogadta az üzenetet. – Valószínűleg lezárják a 65-ös utat, ráadásul a lány eléggé a világ végén van.

– A kártyáját ellenőriztéték?

– Igen, fizetőképes.

Az utas észak felé akart menni, Chicagóba; négy órányi autótút a hóiharban. De neki mindenképp kellett a munka.

– Indulok – felelte.

A társaság egyik kisebb autóját vezette, egy fekete Ford Crown Victoriát. Beindította a motort, lekaparta a szélvédőről a jeget, majd elhelyezkedett a bőrülésen, amely nyikorogva és egy kis levegőt kipufogva fogadta a ránehezedő testet. Majd nekiindult ezen a szürke napon, a kavargó hóban Indianapolis belvárosába, a Greyhound buszpályaudvarhoz.

Az utas, akit fel kellett vennie, ránézésre egy tizenhét-tizennyolc év körüli lány volt: szőke haját szoros lófarokba kötötte, a hátizsákját pedig lazán a vállára dobta.

Kiszállt a kocsiból, elvette a lánytól a táskát, és betette a csomagtartóba.

– Mi az ott? – kérdezte a lány az ócska pokróc alól kikandikálól, lakkozott fadobozra mutatva.

Aznap, mielőtt elindult, becsomagolta a faliórát, majd beszuszkolta a pótkerék és a csomagtartó oldala közé, hogy este viszsza vigye a feleségének.

– Takarítottam egy kicsit otthon – motyogta. – Kiselejteztem a régi dolgokat.

A lány odasétált az anyósüléshez.

– Nem lenne kényelmesebb hátul? – kérdezte a férfi.

– Majd nézem a havat – felelte a lány. – Ha már muszáj esnie, legalább szép.

Felhajtott az autópályára. A lány arról kezdett el mesélni, mennyire unalmas volt a buszút Tallahassee-ből idáig. Be kellett volna vennie egy altatót, és kiütnie magát. De ha így tesz, talán még most is ott hortyogna a pályaudvaron arra várva, hogy véget érjen a hóvihár, mint mindenki más. Több mint egy órán keresztül próbált autót szerezni.

– Hát, holmi kis kezdők biztos nem is mennek ma ki – válaszolta a férfi.

Az elmúlt kevesebb mint egy év alatt a forgalom a felére csökkent. Arra gondolt, online is elérhetőnek kellene lennie. De a cégek jobban szűrték a sofőröket, mint eddig valaha. Szerencsésnek mondhatta magát, hogy egyáltalán nem rúgták ki.

Mintegy tíz kilométernyit haladhattak a 65-ösön, amikor terelőbójákba botlottak, és egy rendőr mindenkit a kijáráshoz irányított. Ráhajtottak egy megyei műútra, és elhaladtak egy nyergesvontató mellett, amely egy csukafejessel az árokban landolt.

– Jajjaj – jegyezte meg a lány.

– Ezek a kamionosok, nem csoda, amilyen gyakran új sofőröket vesznek fel... Tiszta dodzsempálya ez itt.

A lány eleresztett egy éles nevetést. A férfi összerendezte, és az út hirtelen megremegett a keze alatt. A lány nem vette észre: ásitott egyet, és nekidőlt az ablaknak. A férfi a saját lányára gondolt. Körülbelül annyi idős lehet, mint az utasa: utóbbi gondosan ki-sminkelte magát, csupán a haja volt némileg zsíros, az arca pedig beesett. Biztosan nemcsak Tallahassee óta volt úton.

– Már én is jártam egyszer Floridában – jegyezte meg. – Neptune Beach-ben. A nászutamon – tette hozzá, és szinte maga is meglepődött, hogy magától elmeséli mindezt. – Egy kis napfény sosem árt, nemde?

A lány egy röpke, visszafogott mosolyt vetett rá, majd megkérdezte: – Nem bánja, ha... szóval, mit szólna egy kis zenéhez?

Mielőtt válaszolhatott volna, a lány előrehajolt, és bekapcsolta a rádiót.

Egy közszolgálati csatorna jött be. „Meghempereggetek, *fürdőztetek* a bűnben, és...” – nyomban eltekerte a gombot. Egy zenei adóra váltott, amelyen épp toplistas dalokat játszottak.

Úgy tűnt, a lánynak tetszik a zene; a rádióval együtt dúdolta az aktuális dalt. Ismét az útra összpontosította a figyelmét: a felezővonal el-eltünedezett, majd ismét feltűnt az aszfalton kavargó hó mögött; az útmenti léckerítéseket betérítő hókupacok és letarolt kukoricamezők mellett haladtak el, ahogyan sorra elhagyták Hackelmant, Gas Cityt, majd Banquót. Lassan kiszállt a melegség az arcából. Mármint amiért azt a vallási csatornát állította be a rádión. Mindössze arról volt szó, hogy szívesen hallgatta a dörgedelmeiket, ahogyan megvádolják és ledorongálják az embert, aztán meg odavetik, hogy „maradjanak velünk”.

Hét hónapja nem beszélt a feleségével. Három héttel ezelőtt költözött ki a közös otthonukból; sebtében mindent bepakolt a Ford csomagtartójába. A nő eljött az albérletébe az óráért meg a valódi diófából készült kandallópárkányért, merthogy családi örökség, az apjától kapta, és tovább akarja adni. Ő azt felelte, nincs nála. Veszekedtek. Most pedig vissza akarta vinni őket neki. Még lehet esélye az újrakezdesre.

Hallotta, amint a lány mellette halkan horkol: kibújt a kabátjából, és az ablakhoz gyűrve párnának használta. Eszébe jutott az az este, amikor a lánya hetedikesként az osztályával egy táncműsort adott elő. Akkoriban a társaság egyik limuzinját vezette. A fuvarhoz felvette az egyenruháját, a sapkáját meg minden. Hallgatta, ahogyan a kölykök viccelődnek a minihűtőbe pakolt kólát látván, és olyan boldog volt, mint még soha.

Látta, hogy a lány egyik mellbimbója megmerevedett fehér pólója alatt; felcsavarta a fűtést. Utasa ismét eleresztett egy horkantást, majd félig ébren mocorgott egy kicsit. Ő pislogott párat, és figyelmét ismét az útra szegezte.

A közelgő kanyarból kiforduló kisteherautó rádudált. A kocsit hátulja megcsúszott, majd az egész jármű megpördült az úton. Rátaposott a fékre, és jobbra rántotta a kormányt. A furgon elslisszant mellettük, lecsúszott az útról, és egy hókupacba puffant. A Ford az útpadkának ütközött. Szorosan megmarkolta a kormányt, de nem taposott a fékre. Sikerült visszatornázni a kocsit az útra, majd lassan megállt. A rádióban halkán továbbra is szólt a zene. Az ujjbegyeiben érezte a szíve dobogását.

– Basszus – szólalt meg a lány a levegőt kapkodva. – Basszus, basszus, basszus...

– Minden rendben?

– Igen... basszus... mármint igen...

Lekapcsolta gyújtást, és kiszállt a dermesztő hidegbe.

– Mindjárt visszajövök – mondta.

Egy nyurga, öreg fickó mászott ki a kamionból. Ő elindult felé, a kulcsait szorongatva. A világ kezdett az oldalára dőlni; jól ismerte ezt a szédelő érzést. Láta önmagát, amint behúz egyet a fickó szél cserzette arcába. Még szorosabban markolta a kulcsát; annak foga a tenyerébe mélyedt. A világ kiegyenesedett.

– Hívjak egy vontatót? – dörmögte oda. – Beszólhatok a központba. Bár valószínűleg eléggé el vannak foglalva.

Muszáj volt valahogy elkerülnie, hogy kitöltsék a kárbejelentőt. Egyszerűen nem lehetett több hasonló ügy a rovásán. Az eddigieket is alig tudta eltussolni. Az is lehet, hogy ő lógott át a másik sávba.

A fickó végignézett az úton.

– Előbb nézzük meg, hátha én is ki tudok tolatni.

A lány kiszállt a kocsiból. Odasétált mögé a kezeit lehelgetve, majd együtt nézték, amint a teherautó kerekei felverik a kavargó havat. Az öreg fickónak végül sikerült visszaverekednie a kocsit az útra, majd ismét csak lemászott a kormány mögül megszemlélni a helyzetet. Az elülső lökhárítón jókora horpadás éktelenkedett. A francba. Biztosan be akarja majd jelenteni a biztosítónál. Kezdett kicsúszni a lába alól a talaj.

A fickó szigorú tekintettel nézett rá – ám ekkor a lány előre lépett.

– Most biztosan azt gondolja, egy ilyen napon ki a fene sietne ennyire – kezdte. – De nem láttam már a fiaimat... mióta is, három hete? Ilyenkor az ember hajlamos kockáztatni.

A fickó összekulcsolta a karját, a kezét a hóna alá dugva; úgy tűnt, a lány szavai elgondolkoztatták. Majd így felelt:

– Én meg épp meleg kakaóért indultam az én Luciámnak. Ez sem volt épp épelméjű ötlet. Hány évesek a fiai?

– Három és hét. Igazi kis szörnyetegek – mosolygott a lány kacérkodva, ám egyben együttérzőn. – Kakaóért menni ekkora hóviharban; akkor még biztos tombol a szerelem.

– Már negyvenegy éve – felelte az öregember.

– És még csak rövid pórázon sem kell tartania!

– Hát, nagyjából ennyi a titok.

A lány újra felnevetett, ám ezúttal gyöngyöző, ezüstösen csengő kacajjal, mintha csak a szél játszana egy fa jégkéregbe burkolózó ágain.

*

Ismét nekiindultak; ezúttal lassabbra vette a tempót. A hó immár nagy pelyhekben, sűrűn hullott, az olykor-olykor feltűnő, szembejövő autók fényszóróját narancssárga pacává maszatolva.

– Köszönet az előbbiekért – mondta a lánynak.

– Sikeresen megelőzte a katasztrófát.

– Akkor is bocsánatot kell kérnem. Mindig az utas biztonsága az első, és...

– Hagyjuk ezt – fonta maga köré a karját a lány dideregve.

– Utálom, amikor egy férfi szerénykedni próbál. Mindkettőnket megmentett, és kész.

Egy ideig csendben vezetett tovább, majd próbált kipréselni pár szót magából:

– Három és hét évesek? Hogy hívják őket?

A lány – azaz ezek szerint inkább asszony, gondolta – visszavette a kabátját, majd így felelt:

– Carter és Braydon. Első számú és második számú szörnyeteg.

Felnevetett, a lány pedig ismét csak megborzongott. Csendben haladtak tovább. Ide-oda cikáztak a gondolatai; még mindig elég zavaros volt a feje a kis híján balul elsült helyzet miatt. Felvillant előtte pár régi kép: a lánya hétévesen, amint ide-oda szaladgál a hóvihárban kidugott nyelvvel, hangosan kacarászva. Meg Neptune Beach, a felesége keze, ahogyan a hűvös naptejet keni szét a leégett hátán, és amikor ott hemperegnek az ágyon a motelben, mit sem törődve a sajgó bőrrel. És az éjszakák, amelyeket a kocsi hátsó ülésén töltött, összeizzadva az üléshez. Meg az a vakítóan napsütéses délután Indianapolis belvárosában, három évvel ezelőtt, azzal az idióta autóssal, aki leszorította az útról, és totálkárosra törte miatta a Lincolnt, amelyet akkoriban vezetett. Kiszabadította magát a légszák mögül, kivágta a szétroncsolódott ajtót, és átbotorkált a meglehetősen lejtős úton. Majd kirángatta a sofört a volán mögül, és csak ütötte és ütötte, amíg a férfi arca felismerhetetlenre nem torzult.

– Egyébként nem éhes? – kérdezte a lány, miközben felnyúlt, és megpöckölte a visszapillantón lógó kis fenyőfát. – Úgy rémlik, van egy bisztró a közelben, amelyik ilyenkor is nyitva tart. A francba is, Florida óta nem ettem semmi rendeset. És egy kis szünet sem ártana, igaz?

Nemrég hagyták el Morocco városát; jól haladtak, lassan talán már a vihar előtt jártak. Ám a lány javaslatát hallva ráfordult egy düledező gabonasiló felé vezető, kisebb útra.

– Rendben – felelte. – Jól fog esni egy kis szünet.

A bisztróban nem volt senki a pincéernőt és a szakácsot leszámítva, akik mindketten a bárpultnál üldögéltek, és valami baseballos filmet néztek.

– Üljenek, ahova gondolják – mondta a pincéernő, ők pedig letelepedtek az egyik bokszba. A lány fasírtos melegszendvicset rendelt krumplipürével, kagylólevessel és Fantával. Ő egy kávét és séf salátát kért.

– Figyelek a koleszterinemre – magyarázta.

– Szerintem egy igazi férfi steaket eszik – felelte a lány.

– A fenébe is, legyen steak, tojással – mondta a pincéernőnek. – A húst közepesen átsütve, a tükörtojást pedig kétoldalasan kérem.

Leccsípítette a nyakkendőjét, és kigombolta az inge legfelső gombját. Nem semmi helyzet; vacsora egy ügyféllel. Nem tehetett róla, továbbra is kislánként tekintett rá.

– Tehetsége van ahhoz, hogy megnyugtassa az embereket – mondta neki. – Látom magán.

– Ez kedves – felelte a lány –, köszönöm.

– Hasznos tulajdonság. Az egyik legjobb.

„Kislány” – tette volna hozzá szíve szerint. „Kislányom.” Ehegyett inkább a tévé felé intett, és azt mondta:

– Az apám egykor bíró volt. Kisebb csapatoknál, Közép-Nyugat-szerte. Vagy ezer meccset vezetett.

– Tényleg? És jó bíró volt?

– Hát, jobban szerettük, amikor sofőrködött.

– Én nem tudnám ezt csinálni – dörmögte a lány az orra alatt.

– A sofőröket mindenki állandóan csak szidja.

Így van. Pontosan. Az a rengeteg idióta össze-vissza dudál, a telefonjával játszadozik, nem is nézi az utat, arra sem figyel, merre megy. És ezeket mind engedik tovább vezetni, egy halálos fegyverrel a kezükben. Kikészítette ez az egész. Vajon hány balesetet láthatott? Hány roncsot? Valahogyan ki kellene adnia magából. A lány megértené őt. Felgyülemelő szavai nyomán biztosan ismét elvörösödött az arca. Úgy érezte, neki mindent elmesélhetne.

Kint a havazás mostanára enyhe szitálássá csendesült. Együtt nézték a hóesést.

– Lehet, hogy ki kellett volna várnom a vihar végét azon a retkes buszpályaudvaron – szólalt meg a lány.

– Egy ideig eltart ez – mormogta. – Talán egy órányira lehetünk.

– Istenem, ez a legjobb dolog, amit egész nap hallottam.

A pincérnő elvitte a tányérjukat. A férfi ragaszkodott hozzá, hogy ő fizessen. „Kárpótlásul a kellemetlen incidensért” – magyarázta. A lány megköszönte neki, majd azt mondta, telefonálnia kell; fel akarta hívni a nővérét és a fiúkat, hogy lassan hazaér.

Gary városát elhagyva tiszta, szózott utakhoz értek. Az autópályát nem zárták le, ráadásul csak az övök volt; a koszos lakótelepek és a roskadozó viskók fölött átívelő út üresen állt előttük. Felemelő érzés lett úrrá rajta. Izgatottan gondolt arra, hogy a lány hamarosan láthatja a családját; elképzelte a pillanatot, amikor belép az otthona ajtaján. Szívesen ott maradna egy kicsit, hogy láthassa. Így, hogy a 65-ös útról eltakarították a havat, épp időben visszaérhet Indianapolishoz ahhoz, hogy elcsípje a feleségét vacsora után. Még hazamehet.

Lehajtottak az autópályáról, a városhatár felé folytatva útjukat. Rápillantott a lányra. Az szaporán pislogott, mintha most látná életében először. Neki ismét csak a lánya jutott az eszébe, aki épp az ápolónőképzőbe készült, hogy másoknak segíthessen. Ő fiatalabb korában tűzoltó szeretett volna lenni; még egy tanfolyamra is elment, és egy évig önkéntesként dolgozott. De a sofőrködés más volt: az ember folyton csak ül, egyre nagyobb pocakot ereszt, és túlságosan is eltunyul ahhoz, hogy fel tudjon mászni egy létrára; állandóan kimerülten ér haza, egyre növekvő, elfojtott dühvel; mindig csak másokat szolgál ki, és ő maga sosem érkezik meg. Azokat, akik megsérülnek az úton, talán egyszer majd a lánya fogja ellátni.

- Elnézést – szólalt meg a lány –, megállhatnánk egy percre?
- Hát persze. A benzinkútnál jó lesz? Mosdóba menne?
- Hajtson ki ezen a kijáraton.

Lehajtott az autópályáról, rá egy bekötőútra, el egy autómosó, egy nagy barkácsbolt és egy kínai büfé mellett.

- Forduljon le itt – szólt a lány.

Egy bank parkolójába érkeztek; az épületet bezárták, az ablakait papírral letakarták, és mind a négy oldaláról felállványozták. A bank élénk kék és zöld színben pompázó cégérje azonban továbbra is világított. A parkoló közepén megállt.

- Nem ez a végcél, jól gondolom?

A lány megrázta a fejét, kezét az ölében melengetve.

- Figyeljen – kezdte. – Én csak szeretnék hazajutni a fiaimhoz. Visszatért a melegség az arcába.

– Csak harminc dollárom van. Ez a fuvar pedig mennyi is lesz, háromszáz?

– De hát leellenőrizték a kártyáját – felelte fojtott hangon.

– Felhívtam a bankot a biztróból, és letiltattam. Több pedig nincs rajta – felelte nevetve. Az ezüstös csengés eltűnt a hangjából. – Reméltem, hogy majd csak kitalálunk valamit.

Belenézett a visszapilantó tükörbe, látta a keréknyomait a friss hóban. A bekötőúton egy púderkék, rozsdás lökhárítójú Chrysler haladt csendben, sűrű gázfelhőt hagyva maga után. A lány rátette a kezét a combjára, és ott nyugtatta.

– Messze vannak – kezdte. – Nem látnak el ide. Senki sem láthat minket.

Finoman rátette a kezét a lányéra. Követte a Chryslert a szemével, míg az végül el nem tűnt. Letekintett a combján nyugvó kézre és a sajátjára, amely közel kétszer akkora volt, mint a lányé, száraz, kicserepesedett bütykeivel.

– Hogy szereti? – kérdezte a lány. – Mondja csak.

– Nem, én...

– Semmi baj. Pontosan tudtam, mibe keverem magam.

Szeretett volna mondani valamit, hogy megnyugtassa őt: a lányt, a fiatal anyukát. De még csak a szemébe sem tudott belesnézni. Megfogta a lány kezét, eltolta magától, majd visszahúzta a sajátját. Beindította a kocsit.

– Nem kell kifizetnie a fuvart – mondta; a hangja rekedt volt és érdes. – Megmondom a diszpécsernek, hogy amiatt a kis incidens miatt volt. Az ügyfél-elégedettség érdekében.

Muszáj lesz jelentenie az esetet. Ő döntött úgy, hogy vállalja a fuvart, erre meg azt kell majd közölnie a diszpécserrel, hogy majdnem összetörte a kocsit. Utána pedig ki tudja, mi vár rá.

– El sem tudom mondani, milyen sokat jelent ez nekem – mondta a lány. – Olyan rég úton vagyok már.

– Hazaviszem – felelte.

Visszahajtott az autópályára. Néhány kilométer után a lány szólt, hogy hajtsanak le. Egy lemezviskókkal teli környéken jártak, a lány mondogatta, mikor merre forduljon. Továbbra is sze-

retett volna elmesélni neki valami kedves történetet. De ehelyett annak az estének az emléke derengett fel benne, amikor épp hazaért a munkából, fáj a csuklója, a háta és a feje, otthon meg az a kép várta, hogy miközben a lánya egy egész üveg kechupot ken szét a vadonatúj szőnyegen, a felesége a másik szobában kitartóan telefonál. Hogyan mondhatná el neki? Nagyon sok időbe telt annak idején, amíg ismét helyreállt a világ rendje.

– Egyszer hazavittem egy férfit a kórházból – kezdte. – Őt és a barátnőjét. Három hónapig kómában volt egy motorbaleset után. Gondolom, stílusosan akart hazatérni. Megmondtam nekik, hogy hagyják csak a borraivalót.

Nem, nem ezt a történetet kellett volna – miért pont ezt mesélte el?

– Biztosan értékelték – motyogta a lány az orra alatt, majd megkérte, hogy forduljon be az egyik viskó felé, amelynek két bejárati ajtajához két külön kocsibehajtó vezetett.

A bal oldali lakás sötét volt, a jobban égett a villany. Leállította a kocsit. Kiszállva a csípős hidegbe az érintetlen táj látványa fogadta – egy-egy nagy havazás után valahogy mindig a tisztaság érzése járja át az embert. Kivette a lány hátizsákját a csomagtartóból.

– Még egyszer köszönöm az ebédet – mondta az, a táskáját maga elé szorítva. – Nem kellett volna.

– Az incidens miatt – ismételte meg.

Némi megnyugvást csak sikerült adnia neki legalább: hogy elmondta, mindig van visszaút. Álltak a hidegben pár pillanatig.

– Vezessen óvatosan – búcsúzott el tőle a lány, majd odaballagott a bejárati ajtóhoz, és bement a házba.

Végigsétált a kocsit mellett, a hó ropogott a lába alatt. Hallgatózott, vajon odaszalad-e a lányhoz bárki, hogy üdvözlje. Ehelyett azonban csak egy tompa puffanást hallott – mint amikor leejtenek vagy ledobnak valamit. Tett egy önkéntelen lépést az ajó felé, a kulcsot markoló kezét ökölbe szorítva. Ám aztán megállt, és mozdulni sem bírt; a harag hasztalanul dübörgött benne.

Ott állt a hidegben, mígnem valami távoli, ritmikus ketyegést hallott. Ismét kinyitotta a csomagtartót, kivette az órát, és oda-

tette a viskó előtti lépcsőre. Beszállt az autóba, belesüppedt az ülésbe, a bőr megnyikordult alatta, és a csontjaiban érezte az üresben járó motor berregését. Hátramenetbe kapcsolt. Aztán csak ült ott, a lábával a féken. Percek teltek el így. Csak ült ott, és szorosan markolta a kormányt.

WILL BOAST Angliában született, és Írországban, illetve az amerikai Wisconsinban nőtt fel. *Power Ballads* című novelláskötetével 2011-ben elnyerte az Iowai Rövidpróza-díjat. Novelláit és esszéit többek közt a *New York Times* közli. Jelenleg angol irodalmat tanít a Chicagói Egyetemen.

OHARA KOSON (1877–1945) festménye

A HÓNAP ALKOTÓJA

PETŐCZ ANDRÁS

Pygmalion: Búcsú

*Pygmalion meglehetősen fáradt.
Fáradt mindattól, ami körbeveszi,
s legfőképpen a rosszindulattól.*

*Unja a pletykát a szoborról, meg róla.
Róla beszél mind, aki irigy a főtéren is,
és mindenfelé szerte városunkban.*

*„Letésem a vésőt”, mondja, „nyugodjék,
s nyugodjék meg mind, aki ellenem uszít,
nem leszek többet itt szálka”.*

*Márványból faragna örökre maradandót,
maradandót, ami ércnél is nemesebb lesz,
de érzi, hogy elment a kedve.*

*Műtermet hátrahagy, sétálni indul,
s indul az indulat is, testében árad,
harag és szomorúság kergeti egymást.*

*Megfáradt Pygmalion, elrepült már az idő.
„Idő van”, suttogják többen is körülötte,
szánják is talán az elaggott mestert.*

Pygmalion: Ha

*Ha félbehagytak is,
akkor is akarlak.*

*Félig kész szobortested
érintésére vágyom.*

*Ha vesztes valaki a teremtésben,
mindenképp bűn nélkül való az,*

*aki félbehagyottan, szomorúan,
mégis tisztán teljességre vágyik,*

*aki hiányos önmagát
valaki másban megtalálja.*

*Ha félbehagytak is,
épp ezért akarlak.*

*Megnyíló szobortested
érintésére vágyom.*

Pygmalion: Ha majd

*Hiába, minden hiába! Hiába ölelem a szobrom,
hiába illetem a szobrom a számmal, nyelvemmel,
hiába simítok végig a hófehér elefántcsont testen,*

*nem nyílik, nem nyílik sehol, nem fogad be engem,
zártan mutatja magát, élettelen szobor továbbra is,
talánha érti a vágyam, és talánha elfogadja, hogy*

akarom, úgy, ahogyan van, mindenik porcikáját.

*Ha majd felsóhajt végre! Ajkai, ha engednek annak,
ami vagyok, ha gyűrűként feszülnek rám, és érzem,
hogyan lüktet mindaz, ami ő, ha érzem, ahogy el-*

*alél feszítő önmagam által, ha látom azt, bárhol
befogadna engem, ahol fogadásra képes a test,
akkor mondom, s nem előbb: művem megszületett.*

Mert akarom, ahogyan van, mindenik porcikáját.

Pygmalion: Az átváltozott szobor

*Megnyíltál mindenütt,
ahol női test a férfit befogadni képes,
érdemes vagy érdemtelen voltam? –
nem tudom.*

Megtörtént végre a varázslat.

*Csak azt tudom, hogy rettentő kicsi
vagyok hozzád, annyira sok, ami
te, elefántcsont-magad annyira
tökéletes.*

Belefulladni abba, ami vagy, ezt akarom.

*Szobor-magad előtt földi halandó,
így láttam szobrász magam, aki
visszaél szobra létezésével, ivor
testét életre hívva.*

Megérinteni téged, köszönni, hogy élsz.

*Szobornak láttalak, továbbra is, mi-
közben befogadtál, bűnösnek éreztem
magam, hogy általam valósággá tetted
téged az istenek.*

Féltem tőled, a bűneim miatt.

*Aztán jött egy pillanat, ott és akkor,
ahogyan hozzám bújtál, mindketten
csendben elnyugodtunk, feledve mindent
egy pillanatra.*

A szobor meg a szobrász, elheverve, együtt.

*Várom újra és újra a kitárulkozásodat,
ahol is női test a férfit befogadni képes,
szobrász-magam érdemes volna erre? –
soha nem tudhatom.*

A lány, aki szeretett

A lány szívesen jár iskolába. Különösen azokon a napokon, amikor vele van órája.

Mert ezeken a napokon láthatja őt. Már hónapok óta szerelmes. Már hónapok óta szerelmes belé.

Tudja, hogy szerelmes. Szereti őt, és azt akarja, hogy ő is szeresse. Hogy viszonzszeresse. Hogy akarjon tőle valamit.

Hogy kívánja meg a testét.

Most is. Ül a padjában, és csak nézi. Nézi, ahogy a tábla előtt áll, kezében kréta, és magyaráz.

Nincsen más eszköze. Csak azzal hívhatja fel magára a figyelmet, hogy kihívóan öltözik. Kora nyár van, meleg. Május utolsó napjai. A szokatlan melegnek köszönhetően megteheti. Megteheti, hogy megmutatja, amije csak van. Elsősorban is a mellét. Azt mindenki mondja, hogy szép melle van. És, ha csak egy kicsit is izgalomba jön, máris hegyesedik a mellbimbója. Eddig szégyellte ezt, és bélelt melltartóval igyekezett eltakarni minden ilyesmit. De már nem szégyelli. Sőt. Büszke rá. Nem vesz melltartót, és hagyja, hogy a pólón keresztül is hegyesen meredjen előre a mellbimbója.

Ha úgy tartja kedve.

És a lábát is megmutatja. A combját. Az a kis rövidke szoknya, az szinte nem fed el semmit. És szereti, hogy ilyen. Hogy nem fedi el azt, amije van.

Az osztályfőnöke, egy középkorú nő, szóvá tette. Hogy így nem lehet iskolába járni. Az igazgatóhoz is be kellett mennie. Az igazgató, a „diri bácsi”, ahogy mindenki nevezte, és nem csak a háta mögött hívták így, jólelkűen mosolygott. Azt mondta az osztályfőnöknek, hogy „semmi baj”. Majd kinövi. Tizenhét-tizennyolc évesen ilyenek a lányok. Jövőre más lesz! Ha megvan az érettségi! Majd akkor észhez tér. Ha a továbbtanulás lesz a kérdés. Ha már a jövő lesz a „tét”. Ilyeneket mondott a diri bácsi, neki, meg a tanárnőnek, és egy pillanatra elidőzött a tekintete a lány combtövénél.

Ő nem tehet arról, hogy ilyen. Ő nem akar semmi rosszat. Csak szeretné, ha végre észrevenné az a férfi, akit szeret. Ha végre érezné, hogy viszonszereti az, akivel mindenre képes lenne. Akivel elkezdhetné végre, amiről azt mondják az idősebbek, a „felnőttek”, hogy az „élet”. Nem tudja pontosan, hogy mit akar. De azt mindenképpen akarja, hogy szerethesse a férfit, a tanárát, akit szeret.

Volt egy pillanat, amikor megérintette. Őt, a gimnazistát, a tanár. Dolgozatot írtak, fizika dolgozatot, merthogy fizikát tanít neki az a tanár, akibe szerelmes lett. Ott ült a padjában, előre hajolt, számolgatta éppen a súrlódási együttható miatt bekövetkező sebességsökkenést. Mennyi idő alatt fékez le a busz 60 km/órás sebességről a gyalogátkelő előtt? Számolt, a koncentráció miatt egy pillanatra el is feledkezett mindenről, még arról is, hogy aznap a mélyen dekoltált pulóverében jött be az iskolába, melltartó nem

volt rajta, csak egy vékonyka blúz, az is lazán kigombolva, a pulóver alatt. A tanára megállt felette dolgozatírás közben, és ahogy felpillantott rá, látta, hogy épp a dekoltázsát, a mellét bámulja.

Ekkor érintette meg – a másodperc töredékéig – a tanár.

A hüvelyk- és mutatóujjával ért hozzá, a dekoltált melléhez, egy pillanat volt az egész, valami kis odaragadt cérnaszálat emelt el a melléről.

Senki nem vette észre, nem is vehette észre senki, olyan gyorsan történt az egész.

– Kicsi kis szösz, ami rontotta a képet – mondta halkán a tanár, mosolygott is hozzá, és mutatta is az ujjai közé szorított cérnaszálat. Ahogy találkozott a tekintetük, érezte, elvörösödik. Ez volt az a pillanat, amikor végképp beleszeretett a tanárába.

Azóta nem történt semmi.

Az egyik alkalommal bekopogott a fizikaszertárba, azzal az ürüggyel, hogy az elektromos harangjátékot elkérje, mert az aznapi óra anyaga erről szól, és „segíteni” akar a tanárának. Azon a napon megint abban az általa annyira kedvelt miniszoknyában jött iskolába, amit még a barátnői is túlzásnak tartanak, és szinte leülni sem lehet benne anélkül, hogy a tangabugyi ki nem villan a kíváncsi pillantás nagyobb gyönyörűségére. Így ment a szertárba, hogy elkérje azt a bizonyos elektromos harangjátékot. A tanár láthatóan meglepődött, amikor megpillantotta ott, a szertár ajtajában, de mielőtt bárki bármit is mondhatott volna, váratlanul megjelent egy másik tanár, helyesebben tanárnő, méghozzá az a magyartanárnő, aki már szintén szóvá tette – szülői értekezleten tette szóvá – azt, hogy egyes diákok hogyan is öltözködnek.

Amikor meglátta a tanárnőt, dolgavégezetlenül eljött, vissza az osztályterembe.

Tehetetlennek érzi magát. Nem tudja, mit tegyen. Szeretné meghódítani. Azt akarja, hogy a tanára ne tudjon másra gondolni, csak rá. Hogy megőrüljön érte. Hogy otthagyja érte a családját, az állását, mindent.

Nem tudja, mit akar.

Ül a padjában, és nézi a tanárt. Nézi, ahogy az a tábla előtt áll, kezében kréta, és magyaráz. Az egész annyira valóságos.

Hogy neki itt kell ülnie, hogy ennyire semmibe veszik őt. Hogy már hónapok óta érzi azt, amit érez, és hogy semmi, de semmi esélye. Hogy úgysem lesz másképpen semmi. Mert az ott a tanár, ő meg csak egy diáklány, aki szerelmes.

Váratlanul áll fel.

A tanár még folytatná a magyarázatot arról, hogy a fizika törvényei miképpen befolyásolják mindennapjainkat, és hogy miért a víz a legerősebb elem, miért nem lehet a vizet összenyomni még ideális, laboratóriumi körülmények között sem, amikor is odalép a tábla elé, egészen közel a tanárához.

Az általa kedvelt miniszoknya van rajta, ahogy az nála megszokott, meg egy mélyen dekoltált póló.

A tanár meglepetten néz rá. Nem szól semmit. A többiek, az osztálytársak szintén némán bámulják.

Tökéletes a csend.

Kihasználva, hogy végre mindenki csak rá figyel, kissé előrehajol, az egyik kezével a szoknyája alá nyúl.

A fekete csipkés tangabugyi természetes módon hullik a rövidke szoknya takarásából egészen a bokájáig.

Könnyedén lép ki belőle, lehajol érte, felemeli, aztán a tanára arcába vágja.

Ezután sétál ki az osztályteremből.

Gáspár Ferenc

Nagy szárnyadat borítsd ránk...¹

Folyamatosan bombáznak bennünket a furcsábbnál furcsább hírek: Dantét cenzúrázva jelenteti meg egy holland kiadó, mert a középkori szerző Mohamedet a Pokol mélyére küldte, egy másik, szintén holland fordítónőt megtámad egy influenszer, mert fehér létére le akarja fordítani egy afroamerikai költőnő versét. Mindeközben brutális kérelésekről és terrormerényletekről hallunk Franciaországban és Németországban. Ha mindez nem volna elég, akkor még itt van a vírus is, ez az ellenőrizhetetlen és megfoghatatlan pokoli kór, ami meghatározza a mindennapjainkat, leszűkíti mozgásterünket.

Egyre kevésbé élünk szabadon, pedig már kétszáz éve túl vagyunk az *Emberi és polgári jogok nyilatkozatán*, a „fraternité, égalité, liberté” szinte közhelyszámba megy, s mi minél inkább harsogjuk az emberi humánumba vetett hitünket, annál több szörnyűség történik körülöttünk.

Petőcz András erre a már-már feloldhatatlan ellentmondásra érzett rá az *Idegenek* című trilógiájában, amelynek részei korábban önálló kötet formájában is megjelentek, *Idegenek*, *Másnap* és *Aysa* címmel. A főhős Anna, akit igazából Aysának hívnak, a cselekmény az ő jellemábrázolása és sorsa köré fonódik.

Abszurd ez a világ, ahol minden rossz megtörténhet az emberrel, és mégis a mienk ez is, mint az a másik, ahol csak a jó vár ránk.

A jó (látszólagos!) világ a második részben, a *Másnap* első felében² jön el, ezzel szinte önkéntelenül, de csak feltételesen és időlegesen megteremtve a tézis – antitézis – szintézis elvét. Ennyire azért nem egyszerű az élet.

Azok számára, akik még nem ismerik a trilógiát, tömören vázoljuk föl a történetet!

¹ Radnóti Miklós: *Nem tudhatom*

² Pontosabban az első harmadában, mert mind a három könyv három-három részre van tagolva.

A helyszín egy névtelen ország, ahol az anya egyedül neveli a lányát, de ebben az országban idegen katonák masíroznak, ám mind gyakrabban egészen máshonnan érkező „idegenek” vagy más néven „barbárok” tűnnek fel. A barbároktól félni kell, a katonáktól úgyszintén. Az anya prostitúcióból él, a kislányt viszont nem feltétlenül és nem csupán édesanyja foglalkozása miatt érik mind szörnyűbb és szörnyűbb atrocitások. A kiszolgáltatottság, a szenvedés mintha be lenne kódolva ebbe a környezetbe.

Anna a rengeteg vele megesett szörnyűség után – egy terrortámadásban elveszíti anyját és legjobb barátnőjét, őt megerőszakolják, halláskárosodást szenved –, felfedezi, hogy barátnője házának pincéjéből titkos alagút indul el a szomszéd országba, egy jobb, reményei szerint szabadabb világba. Emberfeletti erőfeszítések árán átér, és ott valóban egy békés országba érkezik, ahol még iskolába is járhat, matematikai tehetsége kibontakozhat, és nevelőanyja szeretete sok mindenért kárpótolja. Ám a háború itt is utoléri. Lehetett volna az is a címe a regénynek, akár a Nobel-díjas francia író, Le Clézio művének: *A háború*. Hiszen a három részre tagolható nagyregényben szinte folyamatosan háborús-konfliktusos állapotok uralkodnak. A klasszikus irodalmi művekkel ellentétben itt nem olvashatunk csatajelenetekről, sem hősi harcokról, „csupán” kegyetlen merényletekről a kiszolgáltatott polgári lakosság ellen. Ha csak erről szólna a trilógia, és nem érné el a filozófia és a művészi megvalósítás különböző szintjeit, már akkor is beemelné az olvasót a „béke nélküliség” időtlenségébe. Közép-Európában, 1956-ot leszámítva, lassan nyolcvan éve béke van, mégsem új nekünk a hátszág, a kiszolgáltatott lakosság szenvedéseiről szóló történet.

Számos tragikus esemény, embertelen szörnyűség történt a huszadik században, és feldolgozásuk, illetve feldolgozatlanóságuk a mai napig megterheli az utókort. Egy új tudomány, az epigenetika foglalkozik azzal, hogy a nagyszülők, dédszülők traumája miképpen épül bele, él tovább a génjeinkben, hogyan hat az utódok éjszakai álmaira és nappalai életére.

A második rész elején, a *Másnapban* Anna tizenhat éves. Úgy dönt, nem marad meg a háború miatt föld alá kényszerült izo-

lált világban, önként elhagyja a biztonságot, hogy szabad levegőt szívhasson, még akkor is, ha tudja, ez a szabadság nem fog sokáig tartani. Tengerpartra megy, ahol eleinte egyetlen társasága egy unokájával kagylót kereső öregasszony. Az elhagyott blokkházak egyikében lakik, s szinte már várja, mikor jelennek meg a katonák, akik aztán megerősokolják, és más, elképzelhetetlen lelki és testi megaláztatásoknak vetik alá.³

A borzalmak aztán a harmadik részben is folytatódnak, pontosabban fokozódnak, míg meg nem jelennek a „felszabadítók”. Ők kollaborációval vádolják Annát, vagyis igazi nevén Aysát. Végül pedig elengedik, de ekkor már nyolcvanhat éves. Visszatér a szülőföldjére, és felkeresi anyja sírját, úgy érzi, megöregedett ugyan, de még joga van az élethez.

Dióhéjban ez a szüzséje a három regénynek, annyival kiegészítve, hogy a második részben megjelenik az öregember, Gersom, aki bensőséges kapcsolatba kerül Aysával, és megkéri, hogy keresse meg a lányát az egyik betonházban. Aysa a lány helyett a megjelölt lakásban egy idegen nőtől megkapja az öregember naplóját, de mire visszatérne hozzá, addigra Gersom már nem él. A cselekmény meghatározó eleme ez a napló.

Időnként felismerhetőek a naplószöveg magyar vonatkozásai, mintha a Kádár-korra utalnának a mondatok, máshol viszont egyetemesek. Több fontos irodalmi allúziót felismerhetünk a műben, ugyanakkor a társművészetekre és filozófiára, vallástörténetre is találunk a triptichonban utalásokat.

Ilyen az első részben Beethoven *Örömdája*, az ablakon kiszűrődő *Für Elise*, vagy a második rész második szakaszának végén

³ Az idő kitágítása, az időtlenség is egyfajta írói módszer az átélt rémségek, illetve a szenvedés változatlanságának fokozására vagy csupán a várakozás végtelenségének érzékeltetésére, hogy mindig lehet húzni a húrt, elpattan-e az immár felnőtté vált nőben, vagy csak úgy vár Anna fásultan (maga sem tudja mire, inkább rosszra, mint jóra), a napokat maga előtt görgetve, akár Kertész Imre *Sorstalanság*ának szereplői várnak az Appel végére. Az író néha megemlíti, hogy eltelt tizenöt év és huszonöt év, de hogy hány év telt el valójában, az csak a trilógia legvégén derül ki.

A csillagos ég felettem! – mondat. Aysa mondja ezt, mikor kijutva a védett városból, ahol minden művi volt, végre megpillanthatja az igazi égboltot. Dőlt betűvel van szedve, mint ahogy a következő mondat is: *Az lesz majd az én takaróm!* Időnként az olvasó nem tudhatja teljes biztonsággal, mire utal dőlt betűs szöveg: az öregember naplójában lejegyzett filozofikus eszmefuttatásokat, vagy Aysa szavait takarja. De ebben az esetben mi, itt, Európában tudjuk, hogy miről van szó: „Két dolog tölti el a lelkemet, annál újabb és annál növekvőbb tisztelettel és csodálattal, minél többször és tartósabban foglalkozik vele gondolkodásom: a *csillagos ég felettem* és az erkölcsi törvény bennem.” (Immanuel Kant)

Kulcsmondat ez, hiszen miképpen bírta volna ki Aysa az évtizedek borzalmait és nélkülözéseit másképpen? Nem fordul elő többször, és nem is kísérletezik vele többet a szerző, nem akar szájbarágós lenni – nem is lehet ebben a műben, a pokol egyre mélyülő köreit járva –, de mégiscsak erről van szó. Hogy a legkiélezettebb helyzetben is meg kell próbálni segíteni a másik hasonlóan szerencsétlen sorsúnak, akkor is, ha nekünk már semmink sem maradt a pusztá életünkön kívül. Vagy éppen azért. Mert bennünk van az erkölcsi törvény, csak egyesek, mint Aysa, jobban igazodik ehhez a törvényhez, mások, a legkegyetlenebb gyilkosok, mint a harmadik kötetben feltűnő Bahana, sokkal kevésbé. Ám még neki is vannak emberi gesztusai, vadállati kegyetlensége ellenére is ember.

A nők

A nők és a gyermekek az igazi áldozatok, ez természetesen minden háborúban így van, de az *Idegenek*ben vannak kivételek⁴, többek között az öregember, Gersom, akinek a naplója kulcsfontosságú a cselekmény és a regény szerkezete szempontjából. Dérczy Péter is megjegyzi az *Eső* című folyóiratban megjelent kritikájában, hogy az írás, mint a kultúra része, valahogy a legszörnyűbb időkben is meg-

⁴ Az első kötet kisfiú szereplői

marad. Ráadásul a Gersom bibliai név, és ő maga szintén él biblikus mondatokkal: „*Idegen vagyok ezen a földön.*”⁵ Nem tudjuk, miért és hogyan menekült Gersom, de valószínűsíthető, hogy ő Aysa elvesztettnek hitt apja. (Túlágoston melodramai lenne, ha még az életükben egymásra ismernének, és ez a sejtés még az öregember halála után, naplóját olvasva sem bizonyosság Aysa számára.)

Az biztos, hogy íróféle, értelmiségi, aki a lét és nemlét, az idegenség kérdésein töpreng, no meg a túlélés lehetőségein. Hogy az, aki szembe jön vele, idegen-e?⁶ Sok értelmezőnek – nagyon is lényeglátó módon – Camus *Az idegenje* (*Közöny* címmel jelent meg magyarul) ugrik be, és nem véletlenül merül fel a párhuzam Dosztojevszkij kétféle öngyilkosságról szóló esszéjével is. A szenvedés nem tesz különbséget ember és ember között sem intellektuális, sem pedig anyagi értelemben.

Az öregember, Gersom fiatal felnőttkori vagy középkorú férfiként átélt tragédiája nem alábbvaló, nem kisebb, mint Aysáé, és fordítva.

De mégis a nők és a gyermekek a legkiszolgáltatottabbak, mivel ők az élet továbbvivői. Fizikailag is gyengébbek, katasztrófa-helyzeteket elképzelve szinte halljuk a már ezerszer elhangzott szavakat: Először a nőket és a gyermekeket! Ősi törvény ez, s aki áthágja, az kiírja magát az emberek sorából. A regényben a

⁵ Ez a mondat így, szó szerint talán nem is szerepel a Bibliában, bár Jeremiás könyvében vannak hasonló szövegek, illetve a Petőcz által mottóként idézett Mózes I. könyvében (*Idegen és jövevény vagyok közöttetek, mondja Ábrahám*). Ezenkívül Gersom vagy Gérsóm Mózes fia, és az ő nevének a jelentése: az idegen földön jövevény voltam. Érdekesség, hogy szó szerint Wass Albert *Három találkozás a halállal* című elbeszélésében találhatjuk meg egy gyermekkori trauma utáni gondolatként megfogalmazva.

⁶ Utalás az antikvitásra, de ellenkező előjellel. „Azt kedveld, aki kedvel, s menj az elé, aki eléd jön.” (Hésziodosz.) Az antikvitásban élő ember Spengler szerint misztikus térben és időben élt, s embertársa felé úgy tűnik, nagyobb bizalommal tekintett. Bár intő jel, hogy a kedvelésre úgymond már akkor is fel kellett hívnia a költőnek embertársai figyelmét, mégis a modern korunkra jellemző ún. elidegenedés még nem öltött akkora mértéket, nem uralkodott el úgy, mint napjainkban.

férfiak folyamatosan áthágják ezt a törvényt, visszakerülve egy animális szintre, ahol mindent meg lehet tenni a legyőzöttekkel. Csakhogy az állatvilág nem képes az emberhez hasonló kegyetlenségekre. Ez maga a pokol...

Talán ezért íródott egyes szám első személyben a könyv, eleinte egy kislány, aztán egy felnőtt nő, végül egy öregasszony sorsán keresztül még jobban átérezzük a nők és gyerekek kiszolgáltatottságát.

Az iszlám

Sokan úgy értelmezik a regényt, hogy az Iszlám Állam, a szélsőséges muszlimok által elkövetett borzalmakról szól. Szó sincs erről. Az első kötetben három orosz katona is szerepel, az egyik Jurij, a másik Iván, a harmadik Pavel. (Őt Paolónak is nevezi Aysa anyja, mintegy kitérítve a nemzetek és kultúrák körét.) Az anya Szűz Máriához fohászkodik.

A kislány, vagyis rajta keresztül a szerző, ezt így írja: *A Szűz Máriához*. Aysa a három regényben csupán kétszer imádkozik, még az első kötetben, annak ellenére, hogy az első részben végig a plébános házában laknak. Később nem emlegeti sem a Megváltót, sem a Szűzanyát. Őrajta valószínűleg senki nem tud segíteni. És mégis Petőcz a harmadik rész előtti mottók utolsójaként a több öszövevényes idézet után az Újszövetségből egyedülként Lukács evangélistát idézi:

„Nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem a bűnösöket a megtérésre.”

Ám ebben a részben a bűnösök már inkább hasonlítanak az ISIS harcosaira, mintsem az elsőben, ahol az idegenek, a barbárok még kisebbségben vannak, s a náluk állomásozó már-már „hazainak” számító katonák⁷ szintén kegyetlenek, a betolakodók, a más vallásúak pedig még „csupán” terroristák. Ők soha nem fognak áttérni

⁷ Tulajdonképpen az ún. „hazai” katonák is idegenek, nem beszélik Anna és anyja nyelvét. Az ő nyelvük nem az ország hivatalos nyelve. Az ötletet valószínűleg a Csecsenfölddel szomszédos Észak-Oszétiában történt, beszélni túszedráma adta, ahol a csecsen terroristák ellen az orosz hadsereget vezényelték ki.

a keresztény hitre, hiszen az ő tanításuk szerint Jézus is muszlim lesz, és az utolsó ítéletkor ő fogja az egész világot áttéríteni az egyetlen igaz hitre, a muzulmánok vallására. Tehát az ő logikájuk szerint más hitűekkel kegyetlenkedni nem bűn.⁸

Vajon miért választotta ezt az idézetet mottóként a szerző? A mai világ relativizáló erkölcsével szemben, vagy frivol módon Jézus lehetőségeit kigúnyolva? Vagy mégiscsak reménykedve egy szebb, jobb világban, ahol majd a bűnösök megbánják, amit tettek, s bár jóvá tenni azokat a gonosztetteket nem lehet, de a bűnök levetkőzésével jobb világot teremteni igen? Hiszen a trilógia végén elhangzanak azok a mondatok, amelyekben a megöregedett Aysa arról beszél, hogy most már mosolyogni fog, mert végre béke van, és ő hazatért.

Elképesztő életerő és optimizmus süt ezekből a szűkszavú mondatokból, hogy valaki száz év háború, fogolytábor, nemi erőszak, kínzások, éhezések után még mindig mosolyogni akar.

A kritikai recepció gyakran állítja párhuzamba a regényt Kertész Imre *Sorstalanság*ával. Ám a haláltábor túlélő Köves Gyuri hiába mondja azt a mű végén, hogy a koncentrációs táborok boldogságát szeretné egyszer megírni, nem hisszük el neki⁹, míg Aysának azt, hogy ennyi év után először igazi éhséget érez, és beszélgetni akar: igen. Talán Aysa meg tudta találni az élet apró örömeit, míg Köves Gyuri még csak kereste azokat. Óhatatlanul eszünkbe jut a párhuzam Dosztojevszkij *A Karamazov testvérek* és Tolsztoj *Anna Karenina* című regénye között. Szerb Antal a két regényhőst említve írja: Levin keresi Istent, aki nincs, Iván tagadja azt, aki van.

Nem véletlenül rémlenek fel a legnagyobb klasszikusok, így Dosztojevszkij, aki halálbiztos kézzel mutatta fel a modern kor mai napig tartó – és mind jobban eszkalálódó – problémáját.

⁸ Természetesen nem minden muszlim gondolkodik így, de a szélsőségesek sajnos igen.

⁹ Ezt inkább az írónak, Kertész Imrének hisszük el, ha lehet egyáltalán ilyen distanciát tenni a szerző és az általa megalkotott önéletrajzi figura között.

„Ha Isten nincs, mindent szabad”, mondja az öreg Karamazov. Ha nincs Isten, akkor a szabadság, egyenlőség, testvériség jelzavai mindennél feljebbvalók, akkor Ortega tömegei jogosan lázadhatnak, akkor a nők és férfiak és gyerekek még élő testeit „használni” lehet, s bármit megtenni velük, hiszen nincsen bennük lélek. Egyetemes könyv tehát az *Idegenek*, nem az iszlámról szól, még akkor sem, ha manapság a terrorcselekmények többsége az e valláshoz fűződik¹⁰.

Az első könyv, az *Idegenek*, és a harmadik, az *Aysa* között a megírás módjában is különbség van. Utóbbiba mintha több regény lenne belesűrítve, ettől a szöveg még félelmetesebb és erősebb lesz. Az első harmadban a még kislány Anna szemével csodálkozunk rá az új, szabad világra, a városra, ahol az emberek autóval járnak a bevásárlóközpontokba, lifttel közlekednek, finom ételeket esznek. Az egyes szám első személyű szöveg is inkább gyermeki, mint később, amikor önként elhagyja a várost, amely immár a föld alá kényszerült, mert ide is elért a háború, őket is megtámadta az a meg nem nevezett ország vagy állam, amely Anna szülőföldjét is lerohanta a trilógia első részében¹¹.

Ahogy Anna nő, úgy lesz a hang is egyre „felnöttesebb”, beépülnek a dőlt betűs részek, amelyeket vagy a főhős vagy az öregember, Gersom mond. Ez nem mindig nyilvánvaló, a szerző szándékosan „mossa össze” helyenként a két hangot. Hasonló dolgokat ír le Gersom a naplójában, ugyanazok az érzések, gondolatok foglalkoztatják, mint Annát. *„Elmenekültem egy országból, ahol megaláztak, ahol háború volt már akkor, amikor nem is tudtam, mi is az, hogy háború. Elmenekültem egy önpusztító közösség pusztításra ítélt tagjai közül, akiket soha nem szerettem.*

¹⁰ Éppen míg ezeket a sorokat írom, gyilkolt meg egy magyar nőt egy kínai férfi. Lehet, hogy örült volt, de az szinte biztos, hogy nem volt iszlamista.

¹¹ Az sem teljesen tisztázott, hogy kik azok a barbárok, és hogy kívülről támadnak-e, vagy belülről. Hogy ők is menekültek voltak-e egykor. Csupán jelzésértékű a bokaláncon megcsillanó Fatime keze.

Nem szerettem az önzésüket, a gyűlölködéseiket. Örökké kívülről: idegen maradtam közöttük is.”

Itt még Anna reflektál a dőlt betűs részekre, tudjuk, ki ír, ki beszél, és mit. Aztán Anna gondolatai is elkezdenek kurziválódni – ha lehet ilyen kifejezést használni –, és kezdenek összesimulni a dolgok. Már nincs különbség a béna, hajléktalan Gersom és a vadítóan szép, fiatal nő mondatai között. Az idő szinte mókuskérékként forog ebben a regényben. Anna idézget, mesél az öregemberről, majd – a szövegben később – megismerkedik vele, és amikor Gersom a saját, már-már elfelejtett anyanyelvén szól hozzá, és kérdezi meg, hogy hívják, akkor mondja meg neki az igazi nevét. Aysa, így szólította őt az anyja, amikor még életben volt. Egészen a kislány nyolcéves koráig. Hogy miért kellett nevet változtatnia, ez is rejtély marad, de olyan rejtély, amit mi, közép-európaiak (már megint!) tökéletesen értünk.

Rengeteg család magyarosította a nevét a háború után félelemből, hogy elviszik az oroszok németes hangzása miatt, és a háború előtt, hogy mások viszik el zsidós hangzása miatt, vagy szlovákká kellett válniuk a magyaroknak, szintén a háború után, hogy szülőföldjükön maradhassanak, és ne telepítsék ki őket.

Aysa az érzelmi megrázkódtatáskor¹² mondja meg a saját nevét – feltehetően rádöbben, hogy a saját apja az öregember –, és ezentúl már így nevezi magát.

A körköröség a visszaemlékezésben is megnyilvánul. Aysa folyamatosan emlékezik az átélt szörnyűségekre, legtöbbször a tornatermi túsdrámában meggyilkolt barátnőjére, Amiélire.¹³

A filmszerűség szintén nagyon erős a könyv egyes jeleneteiben, a rövid mondatos leírások olvasása közben megelevenedik előttünk a kietlen táj, a sivatag, a lepusztult város, az iskola véres tornaterme. Sőt, szinte érezzük a vizelet maró szagát. A natura-

¹² Gersom a két keze közé veszi Aysa fejét, és közvetlen közelről néz a szemébe, úgy kérdezi meg a nő nevét.

¹³ Újabb ismerős adalék az közép-európai sorshoz: lelkiismeret-furdalásunk van azért, hogy nem mi haltunk meg, hanem legkedvesebb rokonaink, barátaink, és mi még élünk.

lista jelenetek ellenpontjai a már-már lírai részeknek, tengerparti sétának és a naplós filozofikus, hosszú körmondatainak. A szerző jó érzékkel adagolja ezeket, nagy veszélye ugyanis a rövid, sokszor egyszavas mondatoknak, hogy hatásvadásszá válhat az író és a műve, vagy éppen nevetségessé.

A szépírók az igazi pszichológusok és a valódi krimiszerzők. Petőcz pontosan érzi, milyen hibákat követnek el a második kötetben Aysa segítői, például mikor nevelőanyja először mutatja meg neki a földalatti várost, amit katonák őriznek. Felöttre is sokkolóan hat az ilyesmi. Személyes emlék: tizenhárom éves koromban édesanyámmal csoportos utazás keretében az NDK-ba tartottunk, és a határon leszállítottak bennünket útlevelellenőrzésre. Már esteledett, és a rámpák reflektorai, az egyenruhás német határőrök vadul ugató kutyáikkal negyed századdal korábbi, ijesztő emlékeket ébresztettek fel anyámban.

Vagy mikor egy feltehetőleg jóakarátú ember vigyázatlanul megérinti Aysa combját, és ettől az érintéstől horrorfilmekre hajzó rémálmok kezdik gyötörni Anna éjszakáit.

Világirodalmi allúziók a műben

Számos világirodalmi utalást találunk a trilógiában. Anna a második könyvben, a béke országában otthon a tévét nézi, és egyszer csak az egyik adásban háborús jelenetekre bukkan, ahol harcokocsik mozognak, repülőök bombáznak, nők, férfiak, gyerekek szaladnak kétségbeesetten sikoltozva, ám a hangokat mégsem halljuk. Mintha Anna lehalkította volna a készüléket. Emberek hálnak meg, akár Bulgakov *Mester és Margaritájában*, ahol az egyik jelenetben a sátán megszemélyesítője, Woland mutat egy földgömböt Margaritának:

„Margarita a földgömb felé hajolt... Az egyik házikó, amely eleinte borsónyi volt, gyufaskatulyányira nőtt. A házikó teteje egyszerre csak hangtalanul a levegőbe repült, fekete füstfelhőcske

tört fel belőle... Margarita még közelebb hajolt, és ekkor apró női alakot pillantott meg a földön fekvő; mellette vértócsában, két-ségbeesetten hadonászó csöpp gyermek feküdt.”

Ugyanazt látják mindketten: Aysa is, Margarita is. Az egyik a tévében, a másik egy képzeletbeli varázsgömbön. S mindez hangtalanul és félelmetesen. Abadonna – Bulgakov könyvében a halál angyala – kifogástalanul dolgozik.

Az orosz író hősnője önként vállalja a bálkirálynóséggel járó szenvedéseket a sátán bálján, csak hogy megmentse szerelmét, a Mestert. Aysa látszólag önként menekül a földalatti városból a szabadba, de lelke mélyén tudja, hogy az ő menekülése csupán ideiglenes, a háború elől nem lehet elmenekülni.

Az allúziók között a recepciókban sokan emlegetik Camus *Pestis* című regényét, az abban szereplő rengeteg patkány miatt, hiszen az *Idegenek*ben szintén visszatérő motívum ez az ijesztő rágcsáló, mely annyi félelmetes betegséget terjeszt, de Orwell 1984-ében is megjelenik, mint a legrémesebb kínzási mód eszköze...

Fontos megemlíteni a József Attila-i sort is: *szürke haja lebben az égen*, amikor Petöcz András a tengerparti öregasszonyról ír. „*Feltápáskodik, nehézkesen, aztán feláll a sziklára, amelyen eddig kényelmesen ücsörgött. Szürke haja lobog a szélben.*”

A líraiság át-meg átszövi a regényt, még a harmadik részben, az Aysában is, ahol a kínzások és borzalmak ecsetelése szinte elfed minden esztétikát. Talán csak az ismétlések, az álmok révén, de mégis érezzük, hogy ott van a költőiség, és hogy ennek milyen fontos szerepe van. Még akkor is, mikor már azt hisszük, hogy minden reménytelen, minden elveszett.

A dőlt betűs részek itt már a legrémesebb történetek elmesélését segítik, s mintha álombeli dolgokat jelölnének, olyan szörnyűségeket, amik valójában nem történhetnek meg élő emberrel. A kurzív szöveg mintegy ellenpontozza az öregember naplójában szintén dőlt betűkkel írt sorokat, a naplót, amit végül a felszabadítók vesznek el a megöregedett Aysától. Ez az igazi, végső

idegenség. A rabtartók soha nem vették el a naplót. A felszabadítók, akiknek köszönhetően Aysa visszatérhet a szülőföldjére, viszont igen. Ráadásul groteszk módon kollaborációval vádolják az öregasszonyt, mert szexuális szolgáltatásokat nyújtott a rabtartóinak. Hogy ez milyen erőszakos módon, gyilkosságokkal és kínzásokkal fenyegetve történt, nem érdekli őket.

„Sokáig nem értettem, miért is haragszom arra az országra, ahol megszülettem, és miért is akarok mindig máshol élni.

Csak mostanában jöttem rá arra az egyszerű tényre, hogy nem az országra haragszom, hanem a körülményeimre, a mindennapokra, és mindarra, ami miatt otthon nem tudok levegőt venni.

Igen, ez a levegővétel a legfontosabb.

Ha lenne hatalmam, ezt adnám meg az állampolgároknak, azt, hogy tudjanak levegőt venni, vagyis hogy érezzenek valami reményt, valami távlatot.

Hogy ne gyűlöljék egymást annyira a saját kicsinységük miatt, és ne higgyék azt folyamatosan, hogy a kicsinységükben akkor lehetnek nagyobbak, ha elpusztítják a mellettük élő másik kicsinységet.

Ha végre lenne arra lehetőségünk, hogy nagy-nagy levegővételekkel és reménységekkel éljünk otthon, a saját környezetünkben, akkor talán nem rohangálnánk ide-oda a világban, értelmetlenül és kétségbeesetten” – írja az öregember a naplóban.

Aysa ezt fűzi hozzá:

„...arra gondolok, ha egyszer végre hazatalálok, akkor nem megyek sehova.

Mert meg kell találni, hol van az otthon. Hogy ne legyünk idegenek, legalább a saját magunk számára ne legyünk azok.”

Nekünk, magyar olvasóknak nem véletlenül ugrik be Tamási Áron *Ábelje*, több idevágó, közismert mondatot lehetne idézni a műből.

És az is eszünkbe jut, hogy talán jelt ír majd nemcsak hazánkra, hanem az egész világra a béke ujjá. Akkor talán az idegenség érzése is eltűnik, és nemcsak a Radnóti-versben szereplő virrasztó éji felleget kérleljük reménytelenül mantrázva újra és újra...

Az elvesztett éden

Az idegenség ősi probléma

Petőcz András *Idegenek* című, a Napkút Kiadó gondozásában megjelent trilógiájának főhőse, Anna, gyermekkorában veszíti el édesanyját és legjobb barátnőjét, átél egy terrortámadást és egy túsdrámát, nemi erőszak áldozata. Minden erejét összeszedve földalatti alagúton keresztül eljut a szomszédos országba, ahol egyelőre béke van. Ez az első rész tartalma dióhéjban. A második

könyvben egy rövidke időre úgy tűnik, Anna élete sínre kerül, de a háború békésnek tűnő, új otthonában is utoléri. Az országot hol barbároknak, hol idegeneknek nevezett katonák támadják meg, a nép földalatti városba kényszerül. Anna saját felelősségére elhagyja a látszatbiztonságot. A tengerparton lakik egy kísértetvárosban, ahonnan már mindenki elmenekült, csak egy öregasszony járja unokájával a partot, kagylókat keresve, mert más ehető nincsen a környéken. A trilógia záró részében a szereplők fogságban élnek, egyértelműen az iszlám államra hajazó világban. A kínzás és az erőszak már-már leírhatatlan, ám Anna – időközben kiderül, hogy az igazi neve Aysa – végül mindent túlél. Megöregszik, nyolcvanhat éves, amikor megjelennek a felszabadítók. A történet végén hazatér, mert „*ott van az anyám eltemetve*”. „*Mert meg kell találni, hol van az otthon. Hogy ne legyünk annyira idegenek, legalább saját magunk számára ne legyünk azok.*”

„Most végre béke van” – gondolja Aysa a háború elpusztította szülővárosában, a kihalt utcákon járva. „öregasszony vagyok, az igaz, de egy kicsit még van jogom élni.”

Nagyjából ez a szüzséje a három kötetnek, amely korábban külön-külön könyvként is napvilágot látott. A trilógiát a járvány ellenére nagy sajtóvisszhang és jó kritikai recepció övezi.

Gáspár Ferenc beszélgetése Petőcz Andrással az *Idegenek* című nagyregényéről

– *Hogy látja az író, költő, minek tudható be az Idegenek című regényének népszerűsége? Talán az Iszlám Állam előretörése, az idegenségérzés, ami különösen most nagyon aktuális a társadalmunkra nézvést?*

– Egyértelműen elsődleges ok a mai terrorhelyzet. A migrációval az iszlám állam számtalan harcosa jár ki és be Európába. És ezért olyan események történnek, hogy az érzékenységi küszöbünk megváltozott, méghozzá úgy, hogy meg sem lepődünk azon, amikor egy tanár hazafelé tart a munkájából, és egyszerre csak valaki levágja a fejét. Vagy egy idős öregasszony imádkozik a templomban, Szűz Mária vagy a Megváltó szobra előtt, és neki szintén levágják a fejét.

Döbbenetes tragédiák ezek, mondjuk, harminc évvel ezelőtt az egész világ hónapokig csak erről beszélt volna, manapság pedig lassan mínuszos hír lett belőlük. Mindezekért én az iszlám nyomulást teszem felelőssé. Biztosan vannak békés muszlimok is, de a kereszténységben mégiscsak benne van a szeretet kultusza és a megbocsátás. Aláírom, hogy a két vallás közötti viszony megromlásában a keresztes háborúk, vagyis mi, európaiak is felelősek vagyunk, de azóta már majdnem ezer év eltelt. Megváltozott a kereszténység.

– *Ezek szerint nyilván nem örülsz a könyv új keletű politikai aktualitásának, másfelől viszont szívet melengető érzés lehet, ha*

az embert García Márquezhez, művét pedig a mágikus realiz-mushoz hasonlítják.

– Márquez írásmódja nagyon különbözik az enyémtől. Őt hosszú mondatok és burjánzó képek jellemzik, én ezzel ellen-tétben inkább rövidebb, tömörebb mondatokban fejeztem ki magam az *Idegenekben*. Egy motívumot kölcsönöztem csupán, pontosabban módosítva használom, ez a kislány hajából kihul-ló homok, a föld, ami az ő esetében az új élet reményét jelenti. Ezenkívül talán hangulatában, filozófiájában van valami hason-lóság, mert Márquez a *Száz év magányban* több olyan motívu-mot használ, amelyek az állandóságot jelképezik, azt, hogy min-dig minden úgy van, teljesen mindegy, hogy melyik Buendíáról olvasunk éppen.

– *A trilógia második része, a Másnap mottójában két bibliai idézet is megjelenik, mindkettő az idegenségről szól, az első a 69. zsoltárból, a második Mózes könyvéből való. Talán a zsidó-ke-resztény kultúra alapvető érzése ez, amit csak elfedtek az azóta eltelt évezredek, a reneszánsz és a humanizmus, az antik ember-eszmény, és még sok minden más?*

– Gersom, Aysa után a regény második legfontosabb szereplő-je maga az idegen, aki mindig keresi önmagát. Na most, irodal-mi értelemben van egy vallástól független alaplmi, és ez a Bib-lia, melynek ószövetségi része nagyjából megegyezik a Tórával. Az idegenség pedig, úgy látszik, egy olyan ősi probléma, amire a Szent Könyv több irányból próbál válaszokat adni. Szabadon idézve, ilyen például a halottak eltemetéséről szóló, amikor azt írja, hogy a halott is idegen lesz – nyilván, mert lélek nélküli –, és ezért kell eltemetni énelőlem.

Egyébként a modern technika az írásban sok segítséget ad, mert fent van a neten az egész Biblia, keresőszavakkal. Csak be kell pötyögnöm a billentyűzetbe: Biblia és az idegen, s máris egy rakás válasz nyílik meg előttem.

– *Egy másik kortárs író, Bene Zoltán Áramszünet című, és a nem túl távoli jövőben játszódó regényében azt sugallja, hogy az emberiség elidegenedésére, amiről az egzisztencialisták oly sokat*

írtak, s amit te szintén sokszor emlegetsz – főleg Camus Pestise és Az idegen (Közöny) című regénye kapcsán –, nincs megoldás. Egyetértesz ezzel a komor jövőképpel?

– Abszolút egyetérték, és nagyon örülök, hogy rákérdeztél Bene Zoltánra, mert a nálam fiatalabb írónemzedék rendkívül tehetséges képviselőjének tartom, és alaposan végiggondolta a kérdést. Ez tulajdonképpen egy új egzisztencialista irányzat, vagy talán nem is annyira új, és nem is volt szakadás a régebbi és a mostani között, de egyre erősebb az érzés, a kérdés, hogy mit jelent az, hogy idegenek vagyunk egy világban, szűkebb értelemben és szimbolikusan mondjuk a saját lakásunkban, a saját életünkben, még akkor is, ha közben van egy csalóka illúziónk, hogy otthon vagyunk benne.

Mielőtt édesanyám az ősszel meghalt, ott álltam a kórházi ágy mellett, ő pedig valami furcsa tudatlanságban lebegett, vagy aludt élet és halál között kilencvenegy évesen, akkor is arra gondoltam: mennyire egyedül van. Hiába érintem meg az arcát, fogom meg kezét, beszélek hozzá, egyedül kell megküzdenie az ismeretlennel, egyedül lépi át annak a valaminek a küszöbét, ahonnét még nem tért meg utazó, és amit hétköznapi nyelven halálnak nevezünk, de vajmi keveset tudunk róla. Az egyedül-lét, az idegenség érzése végigkíséri egész életünket, de abszolút értelemben csupán a halálunk órájában teljesedik ki. Ezért is elementáris igényünk, hogy mindennapi, szoros kapcsolatrendszerünk alakuljon ki egy barátunkkal vagy a házastársunkkal, hogy ne érezzük magunkat annyira egyedül. Édesanyám az utolsó éveiben egyedül élt, és én a halálos ágya mellett arra gondoltam: mennyire egyedül van. És nem tudtam rajta segíteni.

– *Gersom, a második részben megjelenő öregember ilyeneket ír a naplójába: „valakik azt rebesgetik”, „hogy kiszolgálom ezt a rendszert, ezért vagyok kedvezményezett. Azt mondják, hogy ennek a diktatórikus rendszernek az arisztokráciájához tartozom, és azért utazom annyit, mert nem tudom elviselni annak a felelősségét, hogy része vagyok egy elnyomó gépezetnek.”*

„Nem tudom...” – *írja az öregember. „...lehet, hogy így van.”*

Az olvasónak akaratlanul is a harminc évvel ezelőtti közállapotok jutnak ezekről a sorokról eszébe, illetve az, hogy bár ma már demokrácia van, sokszor mégis mintha ugyanazokat a köröket futnánk, ugyanazokat a játszmákat játszánánk újra. Ki lehet lépni a gyanakvás, az irigység ördögi mókuskerekéből?

– Ezek a részek az 1990 és 1992 között írt naplóból lettek beemelve, és a késő Kádár-rendszer, illetve a közvetlenül azt követő idő bizonytalansága fogalmazódott meg benne. Megnyíltak a határok, és elmehettem Franciaországba, ez öröm volt és csoda, ám ugyanakkor átjárt egy egzisztenciális félelem, hogy vajon miből fogok megélni. Mikor 2008–9-ben a *Másnapot* írtam, beleszőttem, beleépítettem a regénybe apróbb részleteket a naplóból.

– *A patkányok víziója, akárcsak Orwell 1984-ében vagy Camus Pestisében, nálad is visszatérő motívum. Még egy novellád is született A denevér vére című novelláskötettedben Patkányok címmel.*

– *A Patkányok* első novelláim egyike, és ma is kedvelem az írást, bár ez a szó, hogy kedvelem, nem fedi teljesen a valóságot. Fóbia lett belőle ugyanis, hiszen az eszemmel tudom, hogy nem jöhetnek elő a lakásomban a patkányok, mégis néha mintha ezt képzelném. Őskép a nagytestű rágcsáló képe, ősi félelem tapad hozzá. Még fiatal költő koromban vidám társasággal jártuk Székesfehérvár utcáit, nyilván iszogattunk is egy keveset, s abban az emelkedett hangulatban, az ódon házak között, a királyok városában, ahol minden sarokhoz egy monda tapad, egyszerre csak megjelent egy patkány. Belvárosi ház kapujából jött elő, nagy volt, és fekete-szürke foltos. És lassan, nyugodtan sétált el a fal mellett. Mint aki otthon van. Mint akié a város. Kijózanító látvány volt.

– *Írás közben hogyan hatott rád az a tengernyi szörnyűség, amit meg kellett fogalmaznod? Nem tett depresszióssá, nem okozott rémálmokat, mint a főszereplő, Aysa esetében?*

– *Írás közben nem éreztem azt, hogy borzasztó dolgokat vetek a papírra, nem erre figyeltem. A lényeg, hogy hihető legyen, hogy az események a történet belső logikájából következzenek, hogy kohéziós ereje legyen annak, amit írok.*

– *Tudatos volt nálad az ún. minimalista próza?*

– Határozottan tudatos volt. Ebben az általam kialakított stílusban két mesterem van. Az egyik Camus, aki a *Közönyben* meglehetősen egyszerű mondatokban gondolkodik. A másik a kispróza mestere: Mándy Iván. Elképesztő erővel szólalnak meg az ő ajkán a szinte félbehagyott, rövid mondatok.

– *A mesékben, az emberiség legősibb prózájában az olvasó az összes szereplővel azonosul. Ő maga a királyfi, a megmentett királylány, de a gonosz boszorka és talán még a sárkány is. Nálad van egy női és egy férfi főszereplő, akik a háború áldozatai. Mi a helyzet a többiekkel? Velük is tudunk azonosulni? A könyvedben szereplő szadista Kisfőnökökkel is?*

– Elsősorban a főhősnőmmel azonosultam, meg aztán Gersommal is. A többiekkel nem tudok azonosulni, viszont mégis úgy kellett megalkotni őket, hogy életszerűek legyenek. Ezért tud az egyik kegyetlenkedő fickó sírni, mert a legszörnyűbb alakoknak is lehetnek emberi megnyilvánulásai, ettől lesznek hitelesek a figurák, ettől élednek meg a regény lapjain. Nyilván sokukat a saját életemből vettem, például a katonaságom idejéből. Mindenki találkozik efféle alakokkal, akik negatív nyomot hagynak a lelkében.

– *Gersom naplójának végén, a visszaemlékezésében a busz a tengerhez vitte, ahol még boldognak érezte magát, „mert legalább nézni lehetett a víz hullámzását”. A víz erejét, a víz világát, ami egyedül megmaradt még valamennyire érintetlennek, még nem tudta teljesen beszennyezni a „sárkányfog vetemény”, az ember.*

De a tenger motívuma mintha az örökkévalóságra utalna, arra a metafizikai világra, amely változatlan, csak a felszín hullámzik, de a mélyben rend van. Jól értettem?

– A tengerpart, ahová Gersom elmegy, valós helyszín, én jártam ott, lassan már harminc évvel ezelőtt. Montpellier mellett van egy nyaralóhely, Palavasnak hívják, és ősszel, mikor elmennek a turisták, fillérékért lehet kivenni szobákat. Egy hónapot töltöttem ott, néztem a tengert, és boldog voltam. És egy reggel arra ébredtem, hogy rengeteg alma van szétszórva a parton. Teljesen ép és jóízű gyümölcsök voltak, talán egy hajóról borultak

ki, senki nem tudta. És aki csak élt és mozgott, szaladt a partra, és szedte az almákat, köztük én is. Ezt a képet beleírtam a regénybe. Hogy nemcsak állandóságot és nyugalmat hoz a tenger, de még almákat is. Talán az elvesztett Éden gyümölcsét.

„Beszéljünk őszintén. Félünk az erotikától.”

A *Pygmalion*-versciklus mitológia, kortárs látélet, szenzualitás, nyelvi-intellektuális játék egyben.

Petőcz András legfrissebb lírai munkájáról
Varga Melinda kérdezte.

– Nemrég egy szokatlan, ám annál izgalmasabb versötlettel rukkoltál elő. A *Pygmalion*-mítoszt bontod ki versekben. Néhányat már korábban is publikáltál az *Irodalmi Jelenben*, több ideje dolgozol ezen. Miért nyúltál a mítoszhoz, és milyen jelentősége van a 21. században számokra ennek a történetnek?

– Évezredek telnek el, de maga az ember nem változik. Az időszámításunk előtt már bőven megfogalmazódtak olyan alapvető kérdések, amelyek a mai napig érdekesek a számunkra, éppen ezért a mitológia, az antik történetek újból és újból ihlető, inspirációs forrásai lehetnek napjaink alkotóinak, vagy éppen hétköznapi ügyeivel foglalkozó mindennapi emberének. Mindent megírtak az ókori klasszikusok, a különböző emberi kapcsolatok rejtelmét, a konfliktusok lehetőségeit, általában mindent, ami ma is izgatja az emberiséget. A *Pygmalion*-történet az „alkotás és a létrehozott mű”-viszony egy sajátos értelmezése is lehet, hiszen minden műalkotás teremtmény, amelyhez fűzhet minket valamiféle érzéki kapcsolat, de lehet egy banális szerelmi tör-

ténet metaforája is, hiszen olyan sokszor mondjuk azt, hogy a partnerünket, a szerelmünket „megváltoztatjuk”, mintegy a saját képünkre formáljuk. Hányszor mondja egy fiatal feleség a kissé kicsapongó, sörözgető férjéről, hogy „majd én megnevelem”. Egy ilyen banális példa jól mutatja, hogy Pygmalion szobrász története, aki „megalkotja” magának a tökéletes partnert, és az istenek még életre is keltik azt, hogy ez a történet a mi történetünk. Érdekesnek találtam ezt feleleveníteni, ahogy megtette más – mára klasszikussá lett – szerző is, elég, ha Bernard Shaw-ra utalok.

– *Vannak benne pikánsabb, szenzuálisabb versdarabok is:*

„Ha félbehagytak is,
épp ezért akarlak.
Megnyíló szobortested
érintésére vágyom.”

Vagy az alábbi idézet még kifejezőbb ezzel kapcsolatosan:

„Hiába, minden hiába! Hiába ölelem a szobrom,
hiába illetem a szobrom a számmal, nyelvemmel
hiába simítok végig a hófehér elefántcsont testen,
nem nyílik, nem nyílik sehol, nem fogad be engem,”

Amikor elküldted a kéziratot, jelezted is leveledben, hogy mérész tartalomra számítsunk. Kissé úgy tűnt, tartasz attól, hogy az olvasó rosszul reagálja le a pikánsabb témájú verseket. Az antikvitásnak szerves része az erotikus irodalom, a testpoétika, a testiség, a vágy. Csak én érzem úgy, hogy a kortárs irodalomban mintha kicsit háttérbe szorult volna?

– Beszéljünk őszintén. Félünk az erotikától. Napjainkban nehezen fogalmazunk meg ilyen típusú műveket. Zártak, prúdek lettünk, tele vagyunk félelemmel, amikor ilyen jellegű munkákkal találkozunk. Mintha túlzottan is beleszólna a magánszférába a világ, mindenki megítél mindenkit, és főleg mindenki mindent kész ténynek tekint, pletyka szintjén megjelennek történetek, és

hajlamosak vagyunk rögtön ítéletet is mondani. Ennek a jelenségnek része az is, hogy gyakran vádaskodások következményeként emberek elveszítik az állásukat, „indexre” kerülnek, hallani olyan esetet, hogy egy vád alapján, bírósági ítélet nélkül is egzisztenciálisan nehéz helyzetbe kerül valaki. Vádaskodunk, ítélkezünk olyan kérdésekben, amelyekben nagyon nehéz ítélkezni. Mindez nem kedvez a szókimondásnak, nem kedvez olyan művek megszületésének, amelyekben jelen van az erotika. Nem beszélve arról, hogy sokszor nem is hiszik el a szerzőnek, hogy műve csak a képzelet szüleménye – nincs valós alapja. Keresik, kutatják, hogy ki is az a „modell”, akiről szól az adott mű, pedig talán nincs és nem is létezik az a bizonyos „modell”.

– „Unja a pletykát a szoborról, meg róla.

Róla beszél mind, aki irigy a főtéren is,
és mindenfelé szerte városunkban” – *írod a Pygmalion: Búcsú című versedben. Ha jól sejtem, a versfüzér záródarabja. Úgy érzem, mintha a mítosz és a kortárs irodalom, pontosabban irodalmi élet állna egymással párhuzamban. Belefárad, elfásul a művész, unja a pletykát, unja a rosszindulatú intrikákat. Lehet, hogy csak beleolvasom, nincs ilyen irányú költői intenció a vers mögött.*

– Igen, jól érzed. Ahogy arról korábban is beszéltem, gyakran lefordítják a műalkotást a mindennapi életre az olvasók is vagy a szakma szereplői is. Ez olykor mulatságos is lehet. Volt, hogy női „álnéven”, Mecseki Rita Eszter néven is írtam kissé szenzitív, ha tetszik, erotikus verseket. Akkor ez talán azt jelenti, hogy már a saját nememhez vonzódok? Nem, nem erről van szó. Egy írónak képesnek kell lennie a különböző szerepek fikciós eljátszására. Szerencsés, ha ezt értjük világosan. Nem kell mindent szó szerint venni. Az irodalom, a költészet játék is, és nem baj, ha merünk játszani, ha a „tűzzel”, az talán még érdekesebb is.

– *Milyen sorsot szánsz a verseknek, talán egy készülő kötet darabjait lapozza most az olvasó?*

– Igen, mindenképpen. Egy kötetnek az egyik fejezetét. Nem hiszem, hogy egy egész kötet összeáll ebből a sorozatból, de egy ciklus bizonyosan.

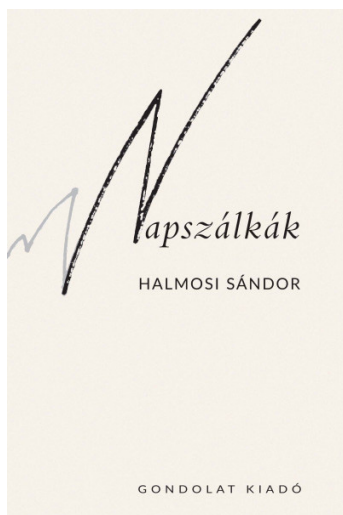
Oláh András

„Hogy könnyűek legyünk”

Isten hét nap alatt teremtette a világot. Halmosi Sándor pedig hét nap alatt írta meg a könyvét! Feladattudata van. Tenni akar. Próbálja összerakni, összefércelni a világot, amelyen a szakadás jelei mutatkoznak. A szintézis foglalkoztatja, az egységes egészzé formálás folyamata, a struktúrák működése, a működési hibák feltárása, javítása, a világ emberivé csiszolása. Ehhez keresi az utat és az útítársakat. Párbeszédet folytat, kérdez, elmélkedik. Máskor magányos monológgá váló perbeszédet zúdít az olvasóra.

Halmosi Sándor vonzódik a különlegeshez, az egyedihez. Például Csontváryhoz. A különchöz. A meg nem értett zsenihez. Aki kereskedősegédként, majd gyógyszerészként dolgozott, emellett jogot hallgatott, hogy végül otthagya csapot-papot festőiskolai kurzusra iratkozzon be Hollósy Simonhoz Münchenben. Halmosi matematikusnak készült. Németországba költözött. Dolgozott gyógyszergyárban, volt eladó, ipari festő és mozigépész. Tűzzománcsal is foglalkozik. És persze ír. A Hadikházban él Budán, néhány méternyire Csontváry régi műhelyétől.

De nem csupán ennyi életútjuk közt a párhuzam. Csakúgy, mint Csontváry, Halmosi is szereti az áthallásokat. A finom célzásokat, utalásokat, amiben az olvasó magára talál, magára ismer, ahová beépülhet. Azért kell „*a versben mindig egy üres hely*” (*Egy molekula*), hogy az irodalmi szövegeket böngésző magányos elme se csak külső szemlélőként tekintsen erre a világra, hanem része és részese lehessen.

Nem véletlen, hogy Pilinszkytól vett mottó vezeti fel a kötetet: „*Mise ez. / Utolsó áldozás.*” (Január), hiszen ez nyomban eligazítási pontot nyújt a kötet címéhez: *Napszálkák*. Lássuk, hogyan is fogalmazott Pilinszky: „*»Latrokként – Simone Weil gyönyörű szavával / – tér és idő keresztjére / vagyunk mi verve emberek.« / Elalélok, és a szálkák fölriasztanak. / Ilyenkor metsző élességgel látom a világot, / és megpróbálom feléd fordítani a fejemet.*” (Naplórészlet). Ez a pilinszkys világlátás és szemlélet követhető nyomon Halmosi költészetében. Mondhatni: ez az alap. A folytonos keresztre feszítések és újjászületések, a veszteségekből fakadó hiányok felismerése, feltárása. Egyértelmű és világos út ez, olyan, mint az egyszeregy. De az utat végig kell járni. Az életet is tanulni kell, megismerni, tisztába tenni. Erre tesz kísérletet új könyvében a *Napszálkák* alkotója.

A négy ciklusra bontott kötet első szakasza (*Olyan erős*) birkózásainkról szól, a megkerülhetetlen küzdelemről, ami nélkül nem azok vagyunk, amiké lenni vágyunk. Ennek ad hangsúlyt a ciklus címadó verse, melyben világossá teszi a költő, hogy mindenkori jelenlétünk a világban egyúttal a gondviselés jelenléte is. Boncolgatja a mulasztásainkat, a tévedéseinket és a vakvágányokat is. Mind ezt nem egyszerű megfogalmazni, hiszen sok a zsákutca, a veszély, az elaknásított terület. Ugyanakkor az emberi szellem a századok során rengeteg mindent feltárt, felismert, körülírt. Miként azt a Prédikátorok könyvének első fejezete is kimondja: nincs semmi új a nap alatt. Erre reflektál Halmosi – Szabó Lőrinc (is) utalva – a *Semmiért egészen* című versében: „*Szinte mindent kimondtak már, alig lehet / közlekedni a sok taposóakna között, mégis, / becsukott szemmel is át lehetne rohanni. / Nincs már gondolat, ami ne robant volna / fel, nincs ember, aki visszatartana.*”

A kisiklások, a félreecsúsítások az emberi természet tartozékai. Problémák voltak és lesznek. Sérülések is. Adunk és kapunk is. A mindennapok próbatételek. „*Aki pofozni nem tud, bírnia kell a pofonokat*” – írja Halmosi (*A 10. elem*). Gyógyír erre a vigasztalan világra csak az odafigyeléssel párosuló szeretet lehet. „*A Salvatórkápolnából küldesz esemest, / Mester-és-Margarita-giffel. / Bele-*

cseng az éjszakába. / Csenddel lájkolom. / Reggelre lemerülünk” (Ha kimondom). A megmaradáshoz, a továblépéshez olykor elég egy biztató mosoly, egy huncut összekacsintás, egy simogatás, egy éterből érkező üzenet. Csak legyen velünk az a másik.

Néha az út véget érni látszik. Az öröm elhalványul, a mosoly lehervad arcunkról, és a szívben visszavonhatatlanul beesteledik. Erről a „besötétedésről” szól a kötet címadó versét is tartalmazó második ciklus. *„Milyen öröm az, amit csak úgy el lehet rontani...”* – kérdezi a költő. Nos, az ember erre is képes. Mert ügyetlen, tapasztalatlan. De meg kell tanulnia küzdeni, *„Mert nem az a dolgunk, / hogy könnyű legyen. / Hanem hogy könnyűek legyünk. / Ha mégoly nehéz is” (Mária kútja).*

A sors nem tapossa ki az utat. Azt mindenkinek magának kell végigjárnia. És nem lehet folyton csak előre haladni. Néha meg kell hátrálnunk. Máskor pedig küzdeni fogcsikorgatva: *„Azt mondd, drámákban élek, / azt mondom, talán. / És annyit még: félek. / Azt mondd: ennyi volt, / azt mondom, ennyi se lesz, / ha kihúzzuk fogát a fénynek” (Görög dráma I).* Életünket tragédiák kísérik. Gyakran veszítünk, s a veszteség mindig fájdalom. De a kimondhatatlanra is meg kell találni a szavakat. A fonákságokra is. Itt zárkózik fel az első ciklusban hangsúlyozott szeretet mellé a hit: *„Elestél, mert hittél. / Felálltál, mert elvesztetted a hitedet.” (Stációk).*

Erre rímel a 3. ciklus (*Apokrif*), amely a hitehagyottak gyűrűjébe zártan is a megerősítést hangsúlyozza. Lehet gúny és kacaj tárgyává tenni a krisztusi tanításokat, lehet elavultnak, idejétmúltnak, korszerűtlennek beállítani, sőt ki is lehet dobni őket, de nem ez az út vezet előre. Kontár módon összetákolt jelenünk, ez az agyimosott és önpusztító világ nem akar tanulni a példaképből. Ugyanazt az utat járja kétezer éve. Bedől a kufárok szavának, kételkedik a Tanítóban. Mint azok ott régen Jeruzsálem utcáin: *„És mindig összesúgtak a háta mögött, és kinevették. /... / De sose néztek a szemébe. Kigúnyolták / és leköpték azokat, akiket meggyógyított.” (Apokrif).* A tanítványok dolga nem változott. Ugyanaz a szerepük, mintha az ősi keleti kultúrák hírvivői lennének: az üzenetet célba kell juttatniuk. *„Aztán szétszéledünk, mint az*

apostolok. Om. / Nem térítünk meg senkit, nem oldozzuk fel / magunk. Azt mondjuk, ami van. Ha szólít, / követjük” (Aztán szétszéledünk).

Persze nem minden fogalmazható meg szavakban. És nem is kell mindent szótárosítani: „Amit nem mondunk ki, felírják az angyalok. / Amit ők sem adnak tovább, eget tart” (A margó alatt). A világ kettősségekre, ellentétekre épül. Ezek a mindennapjaink részei. Hideg és meleg, jó és rossz, bátorság és gyávaság, szeretet és gyűlölet, emlékezet és felejtés, világosság és sötétség, vidámság és szomorúság, szabad és tilos, igen és nem, élet és halál. „A tapasztaló én tapasztal, de nem emlékszik. / A narráló én arra is emlékszik, ami nem történt / meg” (Dichotómia).

Lehet válogatni. Lehet selejtezni. Lehet tiltakozni, szembesze-
gülni, vitatkozni. De csak korlátok között. „A szeretet nem op-
ponálható” (Karantén). Egyébként pedig „a végén úgymint ketten
maradtok. / Te és a sírás.” (Zombiapokalipszis Dosztojevszkij-
módra). Ez a legfontosabb mondanivalója a záróciklusnak, amely
egy kis költői játéknak is teret enged. Ebben a szerző kortárs al-
kotók (Turczy István, Demény Péter) soraira rögtönöz szöveget.

Miként ajánlásában Visky András is megfogalmazza: „Precíz,
angyalsűrűséget megbízhatóan mérő költészet” Halmosi Sándoré.
Egyszerre komoly és játékos. Élve boncoló és gyógyító. Bátorító
és figyelmeztető. „Ha sok a fény, szemet hunyunk. / Sok a fény.
Nem hunyhatunk szemet” (Kali-juga-tangó). Halmosi Sándor
póztalan költő. Nem díszíti túl a mondanivalóját. Szikár, köz-
nap szavakat használ. A sziklamászó bátorságával nyúl az egy-
szerűhöz, a természeteshez. Ami biztonságot ad, otthonosságot
teremt. Olykor diskurzusokat folytat, faggat, provokál, máskor
szavak mögé lapul, rejtőzködik – vagy útra kel, beláthatatlan,
messzi vizekre evez. Verseit olvasva néha az olvasó is szökevény-
nek érezheti magát.

Kadlót Nikolett

Dülöngélő szavak

2016 után Sofi Oksanen újabb könyvvel jelentkezett, és hatodik regényének sem választott könnyű témát. Fő helyszíne Ukrajna orosz–ukrán konfliktusokkal terhes terepe a határvidéken. Olyan, sokak számára tabunak számító kérdéseket feszeget, mint a legális béranya-

ság vagy petesejt-adományozás, amely szegény nők ezreinek ad megélhetési vagy kitörési lehetőséget. A téma nem először kerül terítékre Oksanen könyveiben: a *Norma* című regény is foglalkozott vele. Mostanra érett meg annyira az író számára, hogy a meddőségipar etikai kérdéseit, kevésbé ismert világát minden szereplő nézőpontjából bemutathassa.

A történet középpontjában egy nő áll, aki három ország szülöttje, hiszen észti felmenői vannak, Oroszországban is éltek a családjával, de alapvetően az ukrán világban próbált szocializálódni és érvényesülni. Nem mindennapi nehézségekre vállalkozik, amikor a 2000-es évek elejének Ukrajnájában lehetőséget keres, hogy Nyugatra juthasson. A legnagyobb kihívásokat végül nem a vállalt veszélyek és a rizikós karrier jelentik, hanem saját identitásának megélése, önmagát meghazudtolva hol le kell tagadnia a múltját, hol pedig felvállalnia a családjától kapott kulturális és társadalmi örökséget. A kötet meghatározó helyszíne a címben is szereplő kutyafuttató, egy kutyapark Helsinkiben, ahol a főszereplő látszólag kiegyensúlyozott, rendezett élete egy pillanat alatt vesz új fordulatot, amikor találkozik egykori védencével, az általa felfedezett és a rendszerbe kapcsolt donorral, Darjával. A meddőségipar meghatározó szereplőinek nézőpontjából ismerjük meg a történetet egy olyan országban, ahol a korrupció a

társadalom minden rétegét átszövi, így különböző szemszögek-
ből láthatunk rá arra, kire milyen hatást gyakorol ez a nem min-
dennapi „iparág”: nemcsak a donorok, hanem a leendő szülők,
illetve az ügynökségnél koordinátori szerepet betöltő főszereplő
is árnyalja a képet tetteivel, véleményével.

A könyv öt nagyobb egységre oszlik, és fokozatosan bontako-
zik ki a történet, az elbeszélő naplószerűen mesél, helyzetétől
függően hol részletes, hol elnagyolt a narratíva. Az izgalom fo-
kozásának hatásos eszköze, hogy a bekezdések olykor rövidek,
rejtélyesen keveset közölnek, mint egy napló részletei. Az első
rész tökéletesen alapozza meg a hangulatot és a terepet. A feje-
zet önálló novellaként is megállná a helyét, erősen megírt, kerek
egész.

A történet közepén vagyunk, a kutya-futtatón, egyetlen talál-
kozásban összesűrítve kezünkbe kapjuk a teljes problémacsoma-
got, a többi fejezet pedig a háttér nem kevésbé izgalmas kibon-
tása. Természetesen itt sem maradhat el a szerelmi szál, amely
minden nehézség és ellentét közepette szárba szökik, s ahogy az
egy izgalmas regényben lenni szokott: a főhősnő itt sem feltétle-
nül a legmegfelelőbb emberbe szeret bele. *„Beletem egy kis időbe,
mire rádöbbsz, milyen meglepetésszerűek és személyesek a
szavaid. Olyan volt, akár egy vallomás. Egy szempillantás alatt
kiürült a fejem. Szóra nyitotta a szám, hogy mondjak valamit,
ami épphogy csak kezdett gondolattá formálódni bennem, de ak-
kor megláttam az út menti elárúsítóbódékat. Ha hibázok, anya
jövöre ugyanilyen bódé mögött fog vacogni a sárgarépa-zsákjai-
val. Tovaszállt a pillanat. A pillanat, mikor mesélhettem volna
az apámról, mindarról, ami Sznyizsnében történt, és hogy miért
hazudtam Sznyizsnéről magammal és Darjával kapcsolatban is.
Mégváltoztathattam volna a sorsom irányát, és minden máshogy
történt volna. Csak nem mertem. Később meg már azért nem,
mert korábban hallgattam. Mivel magyaráztam volna ezt?”*

Elegáns, kompakt könyv *A kutya-futtató*, a külleme tökélete-
sen illik a tartalomhoz: van tartása, ahogyan a könyv szereplői
is emelt fővel viselik a nehézségeket. Rendkívül érdekes, hogy

a szláv kultúrára jellemző stílusjegyeket hogyan lehet a borítón is megjeleníteni, a fekete alapon arany barázdákkal tarkított keménykötés hozzátesz az olvasás hangulatához, keretezi azt. Sokat elvesz viszont a befogadás élményéből az indokolatlanul kis betűméret – kényelmesebb volna az olvasás, ha nagyobbak.

Női szemmel nézve talán még megterhelőbb a történet, hiszen megdöbbentő női sorsokat ismerhetünk meg, egy lehetőségtől megfosztott, előre koreografált világ szereplőit, ahol minden lépés kiszámítható, látszólag csak egy út lehetséges, amely semmiképpen sem komfortos vagy legális. Ebben a számunkra távolinak tűnő világban mindig résen kell lenni, összepakolt kofferrel, begyakorolt, hihető magyarázatokkal – nem csoda, hogy az olvasó izgatottan várja, mit kezd az egyes szituációkkal a főszereplő, és latolgatja, ő mit tenne hasonló helyzetben. Óhatatlanul azon morfondírozva, vajon mennyire határoz meg minket, hogy hova születtünk. Milyen hatalmat jelent a női test, és ugyanakkor mennyire törekeny ez a különleges adomány? Mire lennénk képesek önmagunkért, meddig mennénk el, hogy új életet kezd-hessünk? Egyáltalán lehetséges-e magunk mögött hagyni a múltat, átírni az életrajzunkat, új dokumentumok mögé rejteni az igazi történetünket? Valaki mindig tudni fogja rólunk az igazat, csak az a kérdés, hogy erre fel vagyunk-e, fel lehetünk-e készülve.

A kötet nem ad feltétlenül feloldást, és éppen ez a jó, hiszen valóságosabb marad a bemutatott probléma, és tovább tart a hatás, késztetést érzünk, hogy megosszuk az olvasottakat másokkal. „... kiesett a zsebemből a jó dolgokról írt listám – mire észrevettem, hogy ott fehérlik a lábtérben, már jó ideje tapostam rajta. Felvettem a cédulát, és letöröltem róla a cipőm nyomát. A tetején a legújabb tételem szerepelt. Alig néhány órája, hogy rávezettem, mert szokatlanul jó kedvem volt. Egyenesen dúdoltam az aznapi utolsó kitakarítandó lakás felé menet, és mikor erre rádöbbsentem, elnevettem magam. Életben voltam. Mindjárt kivirágzik a tavasz, talán nem úgy, mint a kijevei gesztenyefák, az ottani akáciák vagy nyárfák, de mégiscsak kivirágzik. A rám törő vidámságtól elhatároztam: új életem hatodik nyara jó nyár lesz.

Vége az idegeskedésnek. Elhalványulnak az emlékek, felszívódnak a lila foltok. Talán a boldogság is lehetségessé válik. Döntésem nyomán elővettem a listát, melyen már régóta vezettem új életem pozitívumait. Az első betű dülöngélt, mintha egy gyerek írta volna, és a kezemben reszkető toll átszúrta a papírt. Mégis sikerült odavésnem, hogy »otthon a városban«. Volt egy hely, melyet az otthonomnak nevezhettem, egy város, melynek utcáin dúdoltam. A dülöngélő szavak nem tűntek el a papírról, akkor sem, ha behunytam a szememet, és újra kinyitottam. Talán igazak voltak.»

Sofi Oksanen: *A kutyafuttató*. Scolar, Budapest, 2020.

OHARA KOSON (1877–1945) festménye

Rimóczi László

Aki megpróbált szerelmet vásárolni

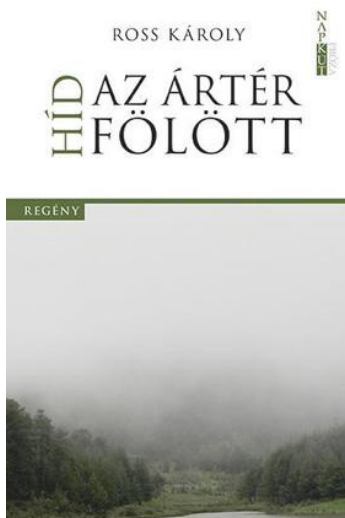
Nemcsak a skandinávok jeleskednek a dermesztő provinciális krimikben, hazánk is képes hasonló darabokat felmutatni a műfajban. Itt van például Ross Károly *Híd az ártér fölött* című legújabb regénye, mely skandináv krimisen hideggel és hőesséssel indul, majd családi titkokkal és felkavaró részletekkel folytatódik.

A főszereplő családapa, Áron négy hektárnyi erdőt örököl, de nem foglalkoztatja a téma egészen addig, amíg a helyi önkormányzat kisajátítással nem fenyegeti, amennyiben nem kezd vele valamit. Áron az eladás mellett dönt, így kénytelen leutazni az Isten háta mögötti szülőfalujába, hogy találkozzon a vevővel.

Már az első oldalakon tipikus hazai helyszínekkel találkozunk – melyek részletes elképzelése egyetlen magyar olvasónak sem okozhat gondot –, úgymint a lepukkant vasúti váróterem és a helyi kocsmá, ahol, ha nem rúg be valaki tíz percen belül, a jól összeszokott vendégkör azonnal kinézi.

A történet könnyen követhető, megfontolt tempóban tartja az egyenes ívet, egyszerű, minden túlfestés nélküli karakterekkel, mellőzve a fölösleges hatásvadász elemeket – mindezt pedig rossz ómenként keretezi a szünni nem akaró hőésés.

Áront megrohanják az emlékek, pedig azt hitte, élete ezen korábbi szakaszát már lezárta, sürgősen szabadulni akar innen. Önkéntelenül is összeveti magában a múltat a jelennel: régebben

a falu lakói egyformán gondolkodtak, senki sem képzelte magát többnek a másiknál. Tisztelet annak járt, aki kiérdemelte, ám ez mégsem jelentett rangot. Most úgy tűnik, hogy az eltelt idő meghúzta a törésvonalakat, mert az alig pár száz lelkes település kasztokba rendeződött. Mindenki mindent tud, még ha nem is beszél róla – csak ez az egy dolog nem változott a falu kis közösségében, és talán nem is fog soha.

A kocsmáros önjelölt népnevelőként azzal dicsekszik, hogy ő majd jó útra tereli a lecsúszottakat, de azért minden alkoholistának kiméri a napi betevőjét. Kijelenti, hogy vége az egyenlőségnek, mélyen lenézi vendégeit, és a tanító célzatú tettelegességtől sem riad vissza. Meg is teheti bátran, hiszen a törzsközönség akkor sem maradna el, ha mindennap egy pofon járna a rossz minőségű házi bor mellé.

A főhős gyermekkori szerelme a falukorrup mikrodiktátorának a lánya, az anyagi gyarapodás és a hatalom megszerzésének lehetősége pedig igencsak izgatja a szürke hétköznapokhoz szokott Áront. A dolgot csak tetézi a férfi rejtélyes csónakbalesetben elhunyt szüleinek az emléke, és a nyomozás, ami nem derített fényt semmire, ám Áron idegenkezűsége gyanakszik.

A főhős talajvesztése fokozatos, egyrészt a régi helyszínek megváltozása, másrészt ismerőseinek radikális átalakulása miatt. A korábban határozott jellemű, mindig összeszedett férfi – aki nem melleleg hídépítő mérnök – lassacskán szétszórttá válik. Gyerekkori szerelme egy káprázatos felújított kúriában lakik, és amikor először hívja meg magához, a férfi annyira a hatása alá kerül, hogy még az eladott erdőért kapott összegről is megfeledkezik.

„Egyre elszántabban járt helyiségről helyiségre, benyitott minden ajtón, benézett minden sarokba, beszöggelésbe, de nem találta. Két és fél millió forint van a belső zsebében, és nem találja a kabátját! Hogy lehetett ilyen könnyelmű! Ennyyi pénzzel levágja valahol, és nem emlékszik rá, hogy hol! De hát egy kabát nem tűnhet el csak úgy!”

Akik szeretik kitalálni a történet végét, azok ne olvassák el a kötet fülszövegét, ugyanis ott már erősen körvonalazódik a csattanó. A cselekményvezetés realista tálalásban, irodalmi szóvirágok és a lényegyet elkenő, túlmisztifikált, ködös képek használata nélkül valósul meg. A vidéki élet nyomasztó szála mellé társul a szerelmi huzavona, ami már-már központi részét képezi a kötetnek. A nő, akihez szép emlékek, de annál bonyolultabb érzések fűzik Áront, hamar előáll a farbával:

„– Nézd, ha azt látnám rajtad, hogy szerelmes vagy a feleségedbe, vagy éppen csak szeretnéd, nem próbálkoznék, esküszöm. A nők igen nagy hányada partner ebben, tiszteletben tartja a másik nő jogait, és bármennyire is a nehezükre esik, félreállnak. De te minimum közömbös, de inkább boldogtalan házasságban élsz, ezt még csak bevallanod sem kell, látszik rajtad. Ez esetben viszont jogom van – a közös múltunkat tekintve meg pláne – versenyre kelni a feleségeddel. Nincs az az etikai kódex, ami ezt tiltaná.”

Az eseményekre a főszereplő perspektívájából látunk rá, főleg az életszerű párbeszédnek viszik előre – és olykor hátra – a cselekményt. A múlt kardinális történései is a dialógusokból bontakoznak ki.

A kötet felénél, egy kis időugrással, megszűnik az állandó hazavás, és kitavasodik. Megkezdődnek a hídépítési munkálatok. A megbízás azonban gyerekkori szerelmének apjától érkezik, és hiába tömik ki pénzzel Áront, már nem tud csak a munkával kapcsolatban beszélni a nővel, aki mindent meg is tesz azért, hogy átlépjék azt a bizonyos határt, és minden híd hozzá vezessen.

A nő kiereszti karmait, és intrikus események sorozatát indítja el: a hadművelet akkor kezdődik, amikor Áron megkapja a megbízást, és nekilát a hídépítésnek, és ott végződik, ahol horogra akad, és kezdetét veszi átalakulása.

Az világosan kiderül, hogy a lassan készülő híd mellett egy szellemi híd is épül, ami főszereplőnk múltjába nyúlik vissza – ha

nem is egyenesen és biztonságosan. Áron sejti, hogy a híd, ha elkészül, valamit majd összeköt, valamit viszont szétválaszt – lelki szinten mindenképp a széthasadás fog érvényesülni.

A szerző nem finomkodik a párkapcsolatok pszichológiájával, olyan merész kijelentésekkel is találkozunk, amiket csak egy férfi mondathat ki fiktív női regényalakjával, és erősen vitaindító a mai túlérzékeny világunkban:

„– A nők, de különösen a feleségek, ilyenek: nem sejtenek semmit, mégis úgy tesznek, mintha. Kíméletlen dögök vagyunk, megelőlegezzük megvetésünket a férfiak iránt.”

Ha azt mondanánk, romantikus krimiről van szó, az ugyanúgy félrevezetné az olvasót, mint az, ha csak bűnügyi regényként definiálnánk a kötetet. Valahol a kettő keverékéről beszélhetünk. A szerző romantikus klisékkel dolgozik, tudjuk, hogy a szerelem ősi vonzerő – pláne, ha vagyonnal párosul –, és felbukkan egyfajta bonyolult összeesküvés is, ami megalapozza a krimibe illő hangulatot.

A főszereplő szinte öntudatlanul sodródik bele egy jól kitervelt, ingoványos érzelmi csapdába, miközben jelleme is átformálódik, de amikor minderre ráébred, már késő. Egy megszállottan szerelmes nő, aki ráadásul módos is, soha nem adja fel a tervét, és bármilyen aljasságra képes, hogy behálózza az imádott férfit. Ross Károly tanulságos regényt alkotott meg fontos üzenetekkel, noha semmi újat nem adott hozzá a műfajhoz.

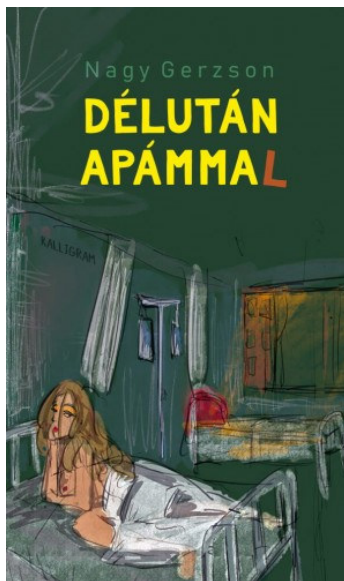
Ross Károly: *Híd az ártér fölött*. Napkút Kiadó, Budapest, 2020.

Baráth Tibor

A délutánok súlya

Többnyire nosztalgiával és kellemes érzésekkel emlékszünk vissza fiatalkorunkra, főként iskolai éveinkre, amikor kissé felelőtlenül, de már félig felnőttként élhettünk. Nem csoda, hogy a fájdalmak és csalódások, szerelmek és jó sztorik életkora az irodalomnak is hálás tárgya. Nagy Gerzson debütökötetének témaválasztása – egy kamasz, Dzsoni kollégiumi éveinek nyomon követése – ezért sokat ígérő; ám az írói feladat nehéz, mert egy nagyon komplex, félig még kiforratlan személyiséget kell hitelesen megragadnia és belehelyeznie a többé-kevésbé még reflektálatlan világba.

A *Délután apámmal* kiállja ezt a próbát. A könyv iskola-, fejlődés- és aparegényként is értelmezhető, alig kétszáz oldalon összetett problémákat, komoly kérdéseket dolgoz fel, miközben mindvégig szórakoztató tud maradni. Borítóján olvasható Takács Zsuzsa néhány gondolata Nagy Gerzsonról, Ottlik neve is felmerül mint írói példakép, és tagadhatatlan az *Iskola a határon*nal való rokonság. Nagy Gerzson azonban tartózkodik attól, hogy direkt módon kapcsolódjon Ottlik főművéhez, a hasonlóság inkább a valóság megragadására és a nyelvi kifejezőmódra érvényes. Az egyik fontos jelenetben például az apa egy kép leírására kéri a fiát, akinek azonban komoly kétségei vannak ennek megvalósíthatóságával kapcsolatban: „*Tegyük fel, felelem, hogy leírok minden apró részletet, ahogy te javaslod, leltárszerűen [...] de: milyen sorrendben, honnan kezdve és mi felé haladva? És [...] lenne-e egyáltalán biztosíték, hogyha mégoly hajszálpontos leltárt*

veszek is fel, az a valaki, aki nem láthatja a képet, úgy tudja majd összeilleszteni a mozaik darabkáit, ahogyan azok a képen valójában összeállnak?” Ez a kérdés a regény egészére, azon belül szerkezetére is vonatkoztatható, a szerző műfaji megjelölése ugyanis „regény, közössel”, és a 22 fejezet (esetleg: novella) valóban egy-egy mozaikdarab, amiből az olvasónak kell összeraknia a teljes történetet. A „közök” ugyan nem jelentenek nagy hiányokat, sőt a fejezetek sorrendje többé-kevésbé lineáris, mégis érezhető az „elbeszélés nehézségének” problémája: míg az első oldalakon a narrátor magabiztosan állítja, hogy csókolózott a testnevelő tanárnővel, addig egy későbbi fejezet másként – elmaradt csókjelenettel – számol be az eseményekről.

Az *Iskolától* ugyanakkor több dolog el is távolítja a *Délután apámmal*. Nagy Gerzsonnál az elbeszélő szavahihetőségét kérdőjelezi meg például Dzsoni gyakori fantáziálgatása. Ezek a képzelgések szexuálisan túlfűtöttek, a kamasz fiú vágyait tükrözik. Bövelkednek ugyan irreális elemekben, ám sokszor észrevétlenül ékelődnek a valóságos eseményekbe, néha az olvasó könnyen el is veszítheti a fonalat, hogy valóban megtörtént-e valami, vagy Dzsoni képzelete mosta össze a realitásokat a fantazmagóriákkal. Ez annak is köszönhető, hogy Dzsoni fejében még nincs éles határ a valóságos és az elképzelt világ között, számára e kettő nem válik szét, nem is mondja ki, ha képzelődött, az olvasónak kell kikövetkeztetnie. Az elbeszélőn keresztül ismerjük meg a történetet, így a személyes érintettség válik narratív szemponttá, és a nyelvezet is homogén – a kamaszok szabados, olykor kissé közönséges regisztere uralja a stílust. Mégis ezek a fő összetevői a megteremtett miliőnek, ettől válik hitelessé a regény, és pont a hangulat megteremtése a *Délután apámmal* aduásza, nehéz olyan jól megragadni a kollégiumi évek sajátos varázsát és a felnőtté válás magvát, mint ahogyan Nagy Gerzsonnak sikerült.

Míg az egyik oldalról gimnazistának, kollégistának lenni felhőtlen szabadsággal, rengeteg alkohollal, szép lányokkal, végtelen cigarettázásokkal, kalandokkal és sok nevetéssel jár együtt, a másik oldalon van egy sajátos melankóliája: megváltozik a sze-

mélyiség, és vele a családi viszonyai, elérkezik a nagyobb csapások ideje is. Erre összpontosít az apa-fiú kapcsolat szála, amely valójában annak története, hogyan lesz az apa-fiú párosból az apa és a fiú – hogy a mű előtti Tandori-mottót idézzem: *„És mi röpöppen minden korábbi évből? / Kihez mi jut a kéretlen cserékből?”* A címből könnyedén asszociálhatunk az apa-fiú kapcsolat fontosságára és harmóniájára, amivel nem is tévedünk nagyot, ám a mottó már felhívja a figyelmet a mulandóságra és a változásra. A regényben a délután szimbolikus napszakká válik, a mű ritmusa szerint mindig az apával való együttlétek, közös programok ideje.

Nagy Gerzson finoman szövi egybe a délutánok szomorúságát és az apa-fiú eltávolodás jeleneit. Négy fontos közös délutánjuk is van: először az a vasárnap délután, amikor az apa felviszi fiát a kollégiumba, ez az elválás pillanata. Másodszor az a délután, amikor az apa a kép leírására kéri fiát, ezt tekinthetjük az eltávolodás pillanatának, hiszen már nem értik meg egymást. A másik két hangsúlyos délután az apa két agyvérzéséhez kötődik: *„[A kórházba] menjek be ma délután, ha tudok”* – idézi anyja telefonhívását Dzsoni az elsőnél, míg a második sztróknál még hangsúlyosabban fogalmaz, miután félholt apját hazahozza a kórházból: *„Megint délután van.”* Az elmúlás fenyegetése után a délután jelentése végül a halállal egészül ki: *„Egy hét, ennyit bír még a szervezete. Leáll a veséje, kómába esik. Azonnal hazautazom, ugyanaz a kórház, ugyanaz az osztály, ugyanaz a fekete képű, fiatal, most már biztosan rémült tekintetű orvos. Anyámmal a folyosón állunk, ugyanaz a délután.”*

A függetlenné válás, az apától való eltávolodás és az elvesztésének történetei érdekes történelmi keretek között zajlanak. Jól rímél az apa-fiú kapcsolat visszásságaira a késő Kádár-kor hangulata és a közeli rendszerváltás tudata, ami az apa számára a fennálló világ összeomlását jelenti. Ahogy a fiú a regényben egyre jobban függetlenedik, kialakítja a saját életét, az apa elveszíti régi helyét. Az olvasó ezt azonban csak sejtheti, Dzsoni narratívája nem térhet ki az apa szempontjaira, hiszen a fiatalok lényegében

észre sem veszik a rendszer változásait, ők vele élnek, számukra az aktuális forma az egyetlen viszonyítási pont.

A *Délután apámmal* egy tehetséges író bemutatkozása, bár még nem mindig érzi a karakterábrázolások helyes arányait (Dzsoni annyira előtérbe kerül, hogy rajta kívül több fontos szereplő, például az anya, a barátok, az első barátnő ismeretlen marad). Mondanivalója, hangulatteremtése, élvezetes történetfűzése alapján érdeklődéssel várhatjuk következő művét is.

Nagy Gerzson: *Délután apámmal*. Budapest, Kalligram, 2020.

OHARA KOSON (1877–1945) festménye

EGY KÖTET, KÉT OLVASAT

Bene Zoltán

Mint kötéltañcos a kötélén

Oberczián Géza
hátsó szoba
magántörténetek

Egy hátsó szobában sok minden fölhalmozható. Halványuló emlékek; használaton kívüli, mégis megőrzendő dolgok; tárgyak, amelyeket éppen kevésbé kedvel a tulajdonosuk; mindenfélék, amik *jók lehetnek még valamire*. Mindaz, amihez valamiféle viszony fűzi az embert, amitől megválni nem szeretne, ugyanakkor már nem nagyon helyezi előtérbe. Vagy legalábbis semmiképpen sem tartja állandóan szem előtt. Viszont ismeri jól a történetét. A hátsó szobában történetek laknak. Mi több! Magántörténetek, olykor rejtélyesek, máskor megszokottnak tűnők, amelyek a realitás szívós monotonitásával bontakoznak ki. És a realitást elfogadni legalább annyira nehéz mind az első, mind a hátsó szobában, mint hinni a mesékben, a rejtélyekben, a megmagyarázhatatlanban. Ráadásul *„a rejtélyek nem oldódnak meg könnyen. Mert rejtélyek vannak. Például az, hogy minden tárgy ismerős.”*

Oberczián Géza *hátsó szoba* című kötetében sok az ismerős elem. Sorsok, események, cselekedetek, okok és okozatok, életek és halálok, előzmények és következmények, találkozási pontok, döntések és sodródások. Az olvasó érzi, hogy köze van mindhez, hiszen volt része hasonlóan, ugyanakkor érzi az egyedi ízt is, az egyszerűt, ami pontosan így biztosan nem történt meg, és megismételhetetlen.

Amikor az ember kezébe veszi a kötetet, a borítón egy letakart, vélhetően felújítás alatt álló ház képével szembesül. Miután

elolvasta a könyvet, megállapíthatja, hogy ez bizony szép, szimbolikus megoldás. A kötet maga a ház, amelynek magántörténeteit az író megmenekíti a feledés bontókalapácsai elől. A múltat átmenti a jelenbe, s ezáltal befolyásolja a jövőt. És Oberczián kötetének mikrokozmoszában ez pontosan úgy történik, ahogyan a valóságban.

A címadó, egyben kötetnyitó próza mindezek alapján, mellett, hogy bravúrosan elbeszélte történet, egyfajta programnovella is, amelynek elbeszélői leleménye abban áll, hogy a *hátsó szoba* dőlt betűvel szedett részletei a novella utolsó szakaszában, az *elűlső szoba* címűben önálló életre kelnek. Olyasfajta technika ez, mintha egy képzőművész kimásolna részleteket egyik képéből, s ezekből a részletekből hozna létre egy másik, az eredeti elemeiből építkező, az eredetire reflektáló, mégis új és más képet. De nem pusztán a narráció ötletességéről van itt szó. A bravúr korántsem öncélú. Az író programot, egyben kulcsot ad a könyvéhez.

Oberczián az időről mesél. A jövő a múlt részleteit hordozza magában, annak mozaikkockáiból épül föl. És ebben az olvasásban a nyitónovella zárósora – „...a jövő a múlt meghatározó pillanatai alapján alakul. És most kezdődik.” – különösen hangsúlyos pontja a kötetnek. Ha csupán ez az egy sor került volna a borítóra, a figyelmes és elmélyült olvasó ebből is tudhatta volna, miféle vállalkozásra hívja a szerző: az idő meg- és átélésére, bepillantásra az emlékezet–emlékezés, a felejtés–megőrzés különös, titokzatos folyamataiba.

A *hátsó szoba* történetei olyanok, akár az élet: a jelenben ér össze múlt és jövő; a jelenben, ezen az elmosódó határmezsgyén, amelyen úgy egyensúlyoz az elbeszélő, mint kötéláncos a kötélén.

Szent Ágoston szerint múlt már nincs, jövő még nincs, a jelen pedig egy pont csupán, amelyen a múlt a jövőbe fordul – olyasmi, mint a penge éle, valami megfoghatatlan a múlt és a jelen között, aminek nincs kiterjedése. Ágoston ezért úgy véli, az idő nem része a létnek. „Mi is az idő? Ha senki nem kérdezi tőlem, akkor tudom: ha azonban kérdezőnek kell megmagyaráznom, akkor nem tudom.” (Szent Ágoston: *Vallomások, XI. könyv*) Végül

Ágoston arra jut, tulajdonképpen csak a jelen létezik (ezt nevezük prezentizmusnak), amelyet a lelkünkkel érzékelünk, s a jelen felől a múlt felé az emlékezés, míg a jelen irányából a jövőbe a várakozás által tudunk megjeleníteni képeket, azaz érzékelni, s magát a jelent a szemlélet által fogjuk föl. Oberczián Géza főntebb idézett két mondatában – „...*a jövő a múlt meghatározó pillanatai alapján alakul. És most kezdődik*” – akár ezt az ágostoni időfelfogást is fölismerhetjük, amelyben mindig a szemlélő pozíciója, a szubjektum a leglényegesebb elem. Oberczián – miképpen Szent Ágoston – a szubjektív időben hisz, s érzésem szerint pontosan erre erősít rá a kötete alcímével: *magántörténetek*.

A *hátsó szoba* novellái éppolyan szerteágazóak és sokoldalúak, amilyen szerteágazó és sokoldalú az időtapasztalatunk életünk folyamán. Egymásba fonódó, egymást befolyásoló sorsokkal találkozunk ezeken a lapokon. Abban a kérdésben, hogy a találkozások, konfliktusok, gyújtópontok véletlen- vagy sorsszerűek-e, a szerző nem foglal állást. Nem is teheti, hiszen szubjektíven, egyéni benyomásokon keresztül bontakoztatja ki a történeteket, az elbeszélő sohasem mindentudó, sohasem magyarázgat, nem okoskodik, mindvégig következetesen ragaszkodik az egyedi, egyéni látásmódhoz – vagy inkább: az egyén látásmódjához –, ahhoz, amelyet mindannyian ismerünk, hiszen mindannyian hasonló módon érzékelünk. Elbeszélői eszközei mégsem szegényesek, plasztikusan, szemléletesen jeleníti meg rövid jelenetekben a drámákat, tragédiákat, olykor humoros és groteszk megoldásokat is alkalmaz, miközben sosem távolodik messzire az impresszionista prózától. Történeteit ritkán zárja le, egyrészt, mert „*a rejtélyek ritkán oldódnak meg könnyen*”, másrészt mert ebben is konzekvens. Azt teljesíti, amit vállalt: azt a szeletet mutatja, amit megmutathat az egy-egy novellában elfoglalt perspektívából (emlékezés–szemlélet–várakozás ágostoni időhármassága). Ám minden története továbbgondolható és továbbgondolandó – Oberczián Géza számít az olvasóira, és felnőtt, gondolkodó embereknek tekinti őket. Mi, olvasók pedig számíthatunk Oberczián Gézára: a *hátsó szoba* gondolatébresztő, sokszínű,

igényes és izgalmas kötet, amelyet forgatni komoly intellektuális kaland.

Kovács Újszászy Péter

Magánnyomozás magántörténetekben

A kritikus figyel. Egy nyomozó pontosságával igyekszik megvizsgálni azokat a műveket, amelyekről bírálatot ír. Oberczián Géza harmadik kötete nem engedett állást foglalni amellet, hogy a könyv magas színvonalú kispróza-gyűjtemény-e, vagy megmarad a középszerűség biztos, de tápanyagban kevésbé gazdag talaján. A *hátsó szoba* egyes novellái elkápráztattak, míg mások arra ösztönöztek, ne vesztegessem olyasmire az időt, amire nem érdemes. Az irodalmi felfedezőutak szerelmeseként a kalandoktól sem riadok vissza. Oberczián kötetéről értekezni pedig igazi kaland.

A *Szabadság szerelem* humorosságával és komolyságával egyszerre nyeri meg az olvasót. Az írás rövid, de tömörségében nem érzékelhető a befejezés elhamarkodottsága. Oberczián nem a novella végére időzíti a csattanót, hanem a cselekménybe ágyazza. Két kulcsfigurája a frissen elvált fiatalember és az özvegy öregúr. A szereplők az utcán találkoznak: *„Reménytelenül szakadt az eső egész éjjel ezen a kora tavaszi napon, csak reggel állt el. Nem sokkal később egy kis piros sportkocsi csikorgó gumikkal kilőtt a járda mellől a szűk belvárosi utcán, majd a kereszteződés piros jelzésével nem törődve elvágtatott, miközben az úttest közepén gyűlő, egyre terjedelmesebb pocsolya vizével tetőtől talpig lelocsolt két zebránál várakozó férfit.”*

Míg az öregét összetörte a veszteség, addig a feleségétől elvált fiatalember eufórikus hangulatban van. A novella címe találóbb

aligha lehetne. Ha a cselekmény során nem kerülne szóba Petőfi Sándor azonos című verse, akkor a szavak sorrendjét megfordítva, kérdésként is megállta volna a helyét: *Szerelem, szabadság?* Minden esetben szabadság-e a szerelem elvesztése, vagy éppen az érzés megélésében találunk rá a szárnyalás lehetőségére? A művet olvasva azt gondolhatnánk, a korkülönbség és eltérő műveltségi szint miatt a két ember nem találja majd meg a közös hangot, az ittas állapotban levő férfi esetleg beleköt az öregbe. A kötekedő vagy ellenséges magatartás helyett azonban a józanodó fiatalember segítőkész énje tör elő. Karon fogva az özvegy urat felajánlja neki, hogy keresnek egy helyet, ahol a kosztüm, amiben néhai felesége nyugodni szeretett volna, megszáradhat. Eközben arra kéri az öreget, meséljen valamit az asszonyról. Az elvált emberhez hasonló hétköznapi hősök és az idős személyek a *hátsó szoba* több novellájában is megjelennek.

A *Vadakat terelő juhász* felütésében „*Lassan felszakadozik a köd*”. Nem tartom indokolatlannak a mondat elején használt módhatározót, de e nélkül a kezdés szikárabb, hatásosabb lehet: *felszakadozik a köd*. Azért is lett volna érdemes tömöríteni a kezdőmondatot, mert a soron következő gondolatok kifejezésére az író jelzőket használ: „*Sűrű, csenevész erdő vesz körül (...) Lankás a hegyoldal, de hosszan emelkedik*.” Ez utóbbiak a módhatározó elhagyása által nyomatékosabbak lehetnének. A történet középkori legendák, ószövegségi események sokaságára kínál allúziókat. A főhőshöz hatalmas állatsereglet szegődik. Az éden képzetköre azért nem jöhet szóba, mert az összegyűlt élőlények alkalomadtán megtámadják egymást. Az erdei egerek az elsők, amelyek a főszereplőt követik, szoros gyűrűt formázva körülötte. A rágcsálók „húsége” a hamelni patkányfogó legendáját juttatja eszembe: „*Apró árnyak, erdei egerek surrannak a nedves levelek alatt, itt-ott kivillan barnás hátuk egy-egy pillanatra. Óvatosan megyek tovább, nehogy rájuk lépjek. Mellettem jönnek, nem maradnak le, kisebb egérsereg vesz körül*.” De lévén, hogy a sereglet több más állattal bővül, Noé bárkája is felidéződhet az olvasóban, ahogy Assisi Szent Ferenc képe is. Ez utóbbi szenttel való összefüggésnek a fordítottja érvényesül a szövegben. Míg az itáliai

rendalapító megszelídíti a gubbiói farkast, addig Oberczián elbeszélője retteg a nagyvadaktól: „*Egy vaddisznó van a sarkamban. Ez már tényleg veszélyes, félek.*” A *Vadakat terelő juhász* üzenetét nem volt könnyű megértenem. Végül arra a következtetésre jutottam, hogy sosem szabad elfelejtenünk azt, honnan indultunk, és azoknak is segítenünk kell az origóhoz visszatalálni, akik számítanak ránk: „*Visszamegyünk, mondom, reménytelen itt fent, elég is volt belőle ennyi, nem igaz? Megnézzük mi a helyzet ott, ahonnan jöttünk. (...) Újra van remény.*”

Az *utca éjszaka* rejtelmességével válik a kötet figyelemreméltó darabjává. Bár a hasonlatok helyenként a giccs határát súrolják: „*És a léptei tiktakoltak, mint a múltó másodpercek*”, a szereplőket bemutató leírások bravúrosak. Méltó láttelelei a Mészöly Miklós *Film* című regényéből ismert portretizáló megoldásoknak. „*Az alakot hátulról látjuk, talán a baloldali járdáról. Régimódi, mégis időtlen a megjelenése, csapkodó köpenye teszi kivételessé, különben akár szemetes is lehetne.*” Az apró részletekre való odafigyelés, az ember–állat viszony bemutatása szintén Mészöly 1976-os regényének kidolgozottságát juttatja eszembe.

A kötet címadó novellája a tudattalan világában élő, elfojtott emlékeket leplezi le. A férfi egy titokzatos kulcs segítségével éjszakáról éjszakára felkeresi a hátsó szobát, ahol személyes történetének kedves pillanatai elevenednek meg. Az író egy-egy szót, szószerkezetet dőlt betűvel jelöl. Ha összeolvassuk ezeket a szegmenseket, akkor az elülső szobában létező valóságra ébredünk, amit meg nem értettség, monotonia jellemez. A túlélést segítő gyógyszer pedig a képzelet.

Bátorság kell ahhoz, hogy hátsó szobáinkat felfedezzük. Ha el merjük fordítani a kulcsot a zárban, és emelt fővel szembesülünk a bennünket ért fájdalommal, akkor vadakat terelő juhászokként, vagy választ kereső nyomozók bőrébe bújva érthetjük meg: az arcunkat nyalogató farkasok nem is olyan ijesztőek.

ESSZÉ

Piroska Katalin

Farkas Árpád, Király László, Molnos Lajos és társaik

A kolozsvári filológián 60 évvel ezelőtt
együtt kezdő generáció

„Ha a szavak benniünk néha elégnek / tovább süit, / simogat, / duruzsol / a kéz (...) Az eddig tapintott dolgok / most bőröm alatt égne, / az eddig simogatott arcok/most arcodhoz érnek, / s mert eddig embert is bántott már e kéz, / most arcodhoz ér, s önmagába néz”. Ezekkel a verssorokkal, Farkas Árpád Kossuth-díjas költőnk *Simogatás* című költeményével kezdődött az egyik online magyar költészet napi ünnepség 2020-ban, és a verset hallgatva „beugrott” az emlékezetembe egy nagyon régi esemény, amely számunkra akkor maga volt az „élő” irodalom. Akkor – több mint ötven évvel ezelőtt – ezt a verset visszafogott hangon a szerző maga olvasta fel, s vibrált a levegő a teremben azért is, mert a hallgatóság soraiban ott ült megilletődötten a franciaszakos évfolyamtársunk, Anna, akihez a költemény szólt, s aki aztán zavartan feszengett, mikor megszállott verselemzők ízekre szedték az alkotást. Mindez a kolozsvári Gaál Gábor Irodalmi Kör egyik ülésén történt, amikor az aktív és passzív résztvevők jó része, valamint a körvezető „ötösfogat”, élen az elnökkkel, Molnos Lajossal a Babeş–Bolyai Tudományegyetem filológiai karának magyar főszakos, illetve magyar mellékszakos 1961-ben kezdő hallgatói voltak, a szerző, Farkas Árpád egyetemi társai.

Ez az évfolyam már a maga idején közismert volt egyetemi körökben. A bölcsészkaron általában sok a botcsinálta alkotó, de

hogy ennyi író, költő, „szónok”, színjátszó legyen egy helyen egy időben, az eddig nemigen fordult elő az intézmény történetében. Csak a magyar főszakon négy publikáló költő volt. A hallgatók emellett lármásak voltak, okoskodók, s rendszerint csoportokba tömörülve jártak mindenhová: tudományos előadásokra, színházba, kocsnába. (A filológia magyar „részlegén” az 1961-ben kezdők között öt aradi volt, köztük jómagam.)

A Horea úti épületben, az egykori Marianumban, ahol az egyetem akkor működött (és ma is működik) nagynevű professzorok tanítottak akkoriban. Köztük volt – magyar vonatkozásban – Antal Árpád, Jancsó Elemér, Szigeti József, Szabó T. Attila, Balogh Dezső, Gálffy Mózes, Márton Gyula, Balogh Edgár, hogy csak a tudomány világában máig ismert neveket soroljam. Nem volt mindegyik kiváló előadó, de személyes jelenlétük az oktatásban ettől függetlenül valami sajátos varázst teremtett. (S hogy több legyen a párhuzam az „irodalommal”, nyelvészprofesszorunk, Márton Gyula – mintha az egykori szegedi „előd”, a József Attila-versből közismert Horger Antal példáját követné – az egyik „poétával” folyton köztöködött.)

„Költőink” legtöbbször már bizonyos irodalmi előélettel érkezett Kolozsvárra. Például Farkas Árpád, Balázs András, Magyarai Lajos, Molnos Lajos már a székelyudvarhelyi középiskola irodalmi faliújságjában „publikáltak”, sőt az egymás műveiről írott méltatásokban (Molnos Lajos szavait idézve) már akkor feltették egymás fejére a babérkoszorút.

Aztán költőként a Gaál Gábor-kör vitázó-alkotó légkörében nevelődtek tovább, együtt a hozzájuk sodródó, sóváradai születésű, magyar mellékszakos Király Lászlóval és a brassói származású Apáthy Gézával. Később ők együttesen (Molnos Lajos elnöklétével) átvették itt az irányítást, ez az időszak, az 1960-as évek eleje aranykornak számít a kör működésében – több elemző szerint. (Ez a szellemi műhely a román írószövetség kolozsvári fiókjának, majd a Kolozsvári Írók Társaságának irodalmi alkotó- és vitaköre volt, amelyhez aztán csatlakozott az egyetemisták köre, majd ez utóbbiak kerültek többségbe.)

Az akkori legendás összejegyzésekre, melyeket rendszerint pén-
teken tartottak, Király László 1970-ben így emlékezik: *„Péntektől
péntekig éltünk, péntek volt a vasárnap, az ünnep. (...) A pénteki
hadakozásoknak megvolt az a nagy érdemük, hogy írásra, gondol-
kodásra ösztönöztek. A kör olyan volt, mint egy felvevő-központ:
kényszerített a teremtésre. (...) Minden vágyunk – természetesen –
az volt: költőnek lenni, sőt újszerű, modern költőnek lenni.”*

A rendszer azonban ezt nagyon „nem akarta”, a szekuritáté le-
csapott rájuk, koncepció eljárás indult ellenük. *„A köri üléseken,
ha néhány órára is, de megféledeztünk arról, hogy hol, milyen
elvek vezérelte társadalomban élünk, s arról is, hogy árgus sze-
mek figyelik, értelmezik minden szavunkat”* – emlékszik vissza
Molnos Lajos. *„Lelkesek voltunk, optimisták, hiszékenyek. Nem
akartunk mi sem izgatni, sem lázítani, csak őszintén akartunk
beszélni a társadalom állapotáról, a tennivalókról, hittünk az
őszinte szó erejében. A 'szervek' ezt másként értelmezték: 1965.
december 8-án, a hajnali órákban 'begyűjtötték' az 'ötösfogatot'.
Értünk jött az a bizonyos 'fekete autó' (tényleg fekete volt) – a szü-
leinknél házkutatást tartottak (nálunk Korondon hármat is).”*

Ötük (Apáthy Géza, Farkas Árpád, Király László, Magyar La-
jos, Molnos Lajos) számára decembertől májusig szörnyű, meg-
aláztatásoktól, megfélemlítésektől terhes hónapok következtek
félíg-meddig titokban a „szekuritáténál” (az évfolyamtársak csak
sejtették, mi történik a hébe-hóba nagyon megviselt állapotban
előkerülő kollégáikkal). Majd jött az egész filológia előtti nyilván-
os megszégyenítés az őket gyalázó felszólalásokkal a nagygyű-
lésen, melynek egyetlen elviselhető mozzanata az volt, hogy a
résztevő diákok – szaktól, anyanyelvtől függetlenül – nem vol-
tak hajlandóak megszavazni kizárásukat az egyetemről.

Azzal együtt, hogy semmi konkrétum nem volt rájuk bizonyít-
ható, ítéletként minden rossz elvárható volt: nem folytathatják
tanulmányaikat, börtön vár rájuk, vagy a Duna-csatorna (ahogy
sokakkal történt ez idő tájt), de az átlagember számára követ-
hetetlen politikai logika – szerencséjükre – más irányba vitte
ügyüket: gyakorlatilag „csak” a közlési jogtól fosztották meg őket

meghatározott időre. (Ez előtt, 1962–64-től már mindannyian publikáltak az Utunkban, az Ifjúmunkásban vagy más művelődési és napilapokban.)

Befejezheték az egyetemet, leteheték az államvizsgát, tanári kinevezést kaptak, bár lényegében egyikük sem maradt meg pedagógusnak, rövid tanárkodás után napilapok (Megyei Tükör, Hargita, Háromszék, Szabadság) vagy az Utunk (a későbbi Helikon) főállású munkatársai lettek, majd '89 után néhányan politikusok is az RMDSZ-ben. (A Helikon 2021. januári számában megjelent Molnos Lajos-interjú, valamint a vele folytatott magánbeszélgetések alapján.)

S közben folytonos küzdelemben környezetükkel és önmagukkal is, viszonylag hamar sikerült azzá válniuk, amire mindannyian vágytak, „*költőnek, sőt modern költőnek lenni*” – ahogy Király László megfogalmazta. Ebben nagy szerepe volt annak, hogy hasonló gondolkodású „elődök” – értékelve tehetségüket – támogatták előbbre jutásukat. Hamarosan „elsőkötetes” alkotói lettek a Forrás-könyvsorozatnak, amely a romániai Irodalmi Könyvkiadónál, majd a Kritérionnál arra szakosodott, hogy az arra érdemes kezdő írókat népszerűsítse.

Az első Forrás-könyv, Veress Zoltán *Menetirány* című kötete 60 éve, 1961-ben jelent meg, a sorozat – amíg létezett – több mint 80 alkotót, költőt, próza-, dráma-, esszéírókat indított el az érvényesülés útján. Az itt publikálókat az erdélyi irodalomtörténet – jelentkezésük ideje és a közös stílusjegyek alapján – három „nemzedékbe” csoportosította, a „mi” költőink a másodikba soroltattak. Közülük először Király László lett „elsőkönyves”, a *Vadásztánc* című kötete 1967-ben jelent meg, de még ebben az esztendőben nyomdába kerül a *Vitorla-ének* című antológia, amelynek 28 ifjú alkotója között mindannyian helyet kapnak néhány alkotás erejéig. Ettől az esztendőtől szokás „jegyezni” a második nemzedéket.

A maga korában nagy visszhangot keltő versgyűjtemény (Lászlóffy Aladár gondozásában) – mai szemmel nézve – vegyes összetételű, de az olvasót ma is magával ragadja a művek frisses-

sege, a belőlük áradó határtalan szabadságvágy: *„ujjammal fonott szépszemű háló / vitorla vitorla tengerre szálló / elszálló háromszög kék égbe bomló / estére térülő holló (...) // Hajnalban megszületnek a vitorlák, és a homokon álló / asszonyok szemében egyre távolabb úsznak”* – írja a kötet címadó versében Király László.

Farkas Árpád első könyve, a *Másnapos ének* 1968-ban lát napvilágot, majd 1969-ben ezt követi Molnos Lajos *Szoborfaragója*, ugyanebben az esztendőben kerül sajtó alá Magyar Lajos *Hétarcú ballada* című verseskötete.

Az egykori évfolyamról többek között itt publikál először Tömöry Péter (*Fogasra akasztott érzés. Novellák és egy színmű.* 1970), majd 1979-ben itt jelentkezik első esszékötetével (*Dávid Parittyája*) a nagyközönség előtt talán kevésbé ismert Horváth Andor. Lényegében Forrás-kötetnek számít Balázs András poszthumusz, 2014-ben megjelent *Tetők magasából* című versgyűjteménye, a költő tragikusan furcsa körülmények között 1978-ban halt meg. Apáthy Géza – publikált kötet nélkül – még előbb, 1976-ban.

A Forrás második nemzedékének költői – az erdélyi értékelők összegzését egyszerűsítve, általánosítva – *„őrizve az első nemzedék friss tájékozódását – erősebben kapcsolódtak a régebbi erdélyi hagyományokhoz, s erősebben figyeltek a nemzetiségi létezés gondjaira. Többek között Magyar Lajos (1942–) a történelmi balladás hangjaira is építkezve énekli a szülőföld és az anyanyelv iránti hűséget, Király László (1943–) a népi és urbánus, a szűkebb táj és a nagyvilág örökségét fogta egybe, Farkas Árpád (1944–2021) a népi és modern mitikus villanású egységét teremtette meg.”*

Molnos Lajos napjainkban így vall a maga költészetéről: *„Forrás-kötetem előszavában írja Lászlóffy Aladár: volt idő, amikor a »szerkesztők s kritikusok közül jó néhányan csak a fejüket csóválták a Molnos-jelenségre«. Ez a cicomátlanságra, áttételek nélküli, közérthető versbeszédre vonatkozott, a nem modernre, a népiesre. Nem kellett verseimhez tolmács, aki az olvasóknak lefordítsa azokat világos, érthető magyarra, nem kell ma sem.”*

Így indultak el magasra ívelő költői pályájukon a hajdani, 1961-es évfolyam költői, írói, velük kezdte ugyanitt a tanulmányait többek között a későbbi irodalomtörténész és egyetemi tanár, Rohonyi Zoltán és Molnár Szabolcs vagy Horváth Andor esszéíró, szerkesztő, műfordító, egyetemi oktató.

Költőink számos magas állami és írószövetségi és egyéb kiüntetéssel kaptak mind itthon, mind az anyaországban, de ennél talán fontosabb, hogy a költeményeik bekerültek a köztudatba. Ha elkezdenénk mondani Farkas Árpád *Dúdoló* című verséből, hogy „*havazás lennék, lengőn áldó*”, biztos sokan folytatnák velünk, hogy: „*gyűrött arcokra, földre szálló*”. Ez történe Molnos Lajos *Csendesen ballagó* című költeménye esetében is: „*ballagok az otthoni tájon, körülvesz im a szülőföldem*”. Ez egyébként benne van a romániai magyar olvasókönyvekben, Magyar Lajostól a *Csoma Sándor naplója* szintén tananyag, s a poémának az a sora, hogy „*az utat én akartam, mert engem akart az út*” szállóigévé vált, ugyanúgy, mint Király László hasonló sorai az elhivatottság kényszeréről: „*Mért választottad ezt az utat vándor / Nem választottam, szembejött velem.*”

Az 1961-ben egyetemistaként induló nemzedék tagjai egyre fognak, távozott az élők sorából többek között 1989-ben Znorovszky Attila, 2013-ban Rohonyi Zoltán, 2015-ben Magyar Lajos, 2018-ban Horváth Andor, idén, 2021 februárjában Farkas Árpád.

Magyarórán a középiskolában tanítják, hogy az 1900-as évek elején a Nyugat első nemzedékének neves tagjai közül Babits, Juhász Gyula, Tóth Árpád, Kosztolányi, Karinthy a Pesti Tudományegyetem keretében a Négyesy-féle szeminárium stílusgyakorlatain együtt nevelődtek íróvá, s ott kötöttek barátságot. A zenetörténetből közismert, hogy szinte ugyanekkor Kálmán Imre, Szirmai Albert, Bartók Béla és Kodály a Zeneakadémián majdnem egyszerre, együtt tanultak zeneszerzést Koessler János „keze alatt”.

Nem áll szándékomban a Forrás második nemzedékének itt tárgyalt alkotóit velük egy sorba tenni, de azért szeretném, ha az „1961-ben indultak” jelző talán mint egyfajta összetartozási jegy bekerülne az irodalmi köztudatba.

ESSZÉ

Magyar Miklós

Két álnapló

Jean-Paul Sartre *Az undor* (1938) és Albert Camus *Az idegen* (1942) című regénye a franciák legolvasottabb művei közé tartoznak, és mindkettőt a világ minden táján lefordították. Mindkét regény hőse eljut az abszurd életérzés felfedezéséig, ám a műveknek akad még egy sajátos, közös vonásuk: mindkettő álnapló.

Jean-Paul Sartre: Az undor

Az undor Antoine Roquentin naplója, pontosabban álnaplója. A regény naplójellegét legitimizáló tényező az én nézőpontja. *Az undor* a „kiadó” figyelmeztetésével kezdődik, hogy naplóról lesz szó, melyen „semmit sem változtattak”, továbbá elmondják, hogy naplója írásakor a hős, Antoine Roquentin három éve Bouvilleban él, ahol Rollebon márkiról folytat kutatásokat, miután betutazta Közép-Európát, Észak-Afrikát és a Távols-Keletet. S még valamire figyelmeztet a „kiadó”: az első, dátum nélküli lap néhány héttel a voltaképpeni napló írása előtt, valamikor 1932. január első felében keletkezhetett.

A tizenkét sornyi szöveg minden szava jelentős a regény kompozíciója szempontjából. Rögtön az első mondatával utal az elkövetkező mű nézőpontjára: naplóról lesz szó, tehát egyes szám első személyű elbeszélésről, s az a megjegyzés, hogy semmit sem változtattak a szövegen, nem szolgál egyebet, mint hogy az olvasót azonnal a mesélő tudatába helyezték. Ezt erősítik az üresen hagyott helyek a 20. és 21. oldalon, valamint a lapalji jegyzetek, mint például: „Egy szó törölve (talán »erőszakolni« vagy »eröltetni«); a másik szó, amit Roquentin fölébe írt, olvashatatlan.” (Az

idézetek forrása: *Az undor*. Budapest, Magvető Kiadó, 1968, fordította Réz Pál).

A Roquentin előéletéről szóló szavak szükségszerűen magán a naplón kívül kaphatnak csak helyet. Az a jelzés, hogy a napló írása és a dátum nélküli lap között eltelt egy bizonyos idő, arra utal, hogyan jutott el Roquentin a naplóírás gondolatáig. *Az undor* egyetlen szubjektív nézőpontból épül, s ebből következik, hogy az író nézőpontja nem mindentudó. Ez ellen Sartre sohasem vét a regény során. A nézőpont ilyenfajta megválasztása Sartre akkori filozófiáján alapul, s messzemenő következményei lesznek az egész regény konstrukciójára. Az Antoine Roquentin tudatába helyezett olvasó az undor fokozatain éppúgy átesik, mint a regény hőse.

Sartre már az előszóban kiszakítja Roquentint minden elképzelhető emberi környezetből, hogy azután mint egy „tudatot” helyezze a világba, egy tudatot, amely egyszerűen „ott van”. Így szinte egy „ártatlan”, még „fertőzetlen” egyén kezd ismerkedni a külvilággal. Ily módon már maga az indítás is meghatározza a regény filozófiai alapállását: Sartre nem Antoine Roquentinnek, a negyvenes évekbeli Franciaország egy polgárának helyét kutatja a társadalomban, hanem az Ember helyét keresi a világban. Erősen absztraháló felütés, annak minden veszélyével, s bár szöges ellentétben áll *Az idegen* kezdésével, végső soron ugyanarra az eredményre vezet, mint Camus regénye. Sartre tabula rasát csinál Roquentin számára, eleve megszabadítja az előítéletektől, a múlttól, mindenféle szorosabb kapcsolattól, amely az emberekhez, a világhoz fűzné. Ebből fakadóan Roquentin természetesen magányos, a regény folyamán semmivel sem tudunk meg róla többet, mint amit az elején elmond: „Egyedül élek, teljesen egyedül. Senkivel se beszélek, soha senkivel, senkinek nem adok, senkitől nem kapok semmit.”

Az álnaplóval Sartre Roquentint mint egyetlen közvetítőt szerepelteti az általa észlelt külvilág és annak benne keltett érzései között. A többi szereplőt Roquentin tekintetének torzító prizmáján keresztül láttatja. Az eljárás lényege tehát a magányos tudat tükrözése bármiféle külső narrátor nélkül. Az *én* itt egy ontológiai igazság keresésének eszköze.

Eltérően a Balzac, Stendhal, Dickens módjára megírt, a jellemre alapozott hagyományos regénytől s a jellem felbomlását bemutató, de ugyancsak „jellemregénynek” tekinthető típustól is, mint amilyen például Flaubert *Érzelmek iskolája*, *Az undor* magát a jellemet mint fogalmat kérdőjelezi meg.

Ne feledjük, hogy Roquentin életformája nem az elidegenedés folyamatát tükrözi, az elidegenedés nála *a priori* jellegű, s mint-hogy az undort minden külső, társadalmi ráhatás nélkül fedezi fel, az érzést az ember örök sajátosságaként fogja fel, örök emberinek tartja. Ennek ellenére cseppet sem hat erőltetettnek Roquentin kiragadása a társadalomból. A napló írásának gondolata csak erősíti a karakter magányosságát, alátámasztja azt. Írhat-e több okkal naplót valaki, mint Antoine Roquentin, akinek nincsenek barátai, senkihez sem beszél – ritka alkalmakat kivéve –, s akit tudományos munkája is arra kényszerít, hogy minél többet legyen egyedül? (Camus Meursault-jának naplója sokkal problematikusabb.) Felmerül a kérdés, lehet-e *Az undort* úgy olvasni, mint egy örült naplóját. Roquentin semmi esetre sem rokonítható Gogol *Egy örült naplója* című elbeszélésének főszereplőjével, Popriscsinnal, aki a fantázia világába menekülve, a valóságot a képzelettel összekeverve próbálja megérteni életének történetét, és igyekszik kitörni kishivatalnoki létének szűrkeségéből. Roquentin nem tudathasadásos, nem is kerül zárt osztályra, mint Popriscsin.

Roquentin mindjárt a regény elején igyekszik még az örület gondolatát is elhessegetni magától. A tengerparton, a kavicsélmény után „*valami félelem vagy ahhoz hasonló érzés fogja el*”, amit nem tud megmagyarázni. Ezt az érzést azonban nem tartja az örültség jelének. „*A különös az, hogy egyáltalán nem vagyok hajlandó bolondnak tartani magam, sőt, meggyőződésem, hogy nem vagyok az: mindezek a változások csak a tárgyakat érintik.*” Pár sorral lejjebb, de a lapalji jegyzetből kitűnően legkorábban másnap ezt írja: „*De lehet, hogy mégiscsak pillanatnyi elmezavar volt. Most már semmi nyoma.*”

Amikor Roquentin felfedezi „tulajdon létezését”, testét idegennek érzi magától. Azonosítja testrészeit a külvilág dolgaival:

önmagát mintegy kívülről látja: „*Fázom, lépek egyet, fázom, még egyet, befordulok balra, befordul balra, azt gondolja, hogy befordul balra, örült – örült vagyok-e csakugyan? Azt mondja, attól fél, hogy örült...*”

Ha nem is tartja Roquentint örültnek, a kritikusok egy része hisztérikus megnyilvánulásait Freud érdeklődésére számot tartatónak véli. Miután a francia irodalomtudós, Geneviève Idt megállapítja, hogy „*ez a magányos ember egyfajta örület jegyeit mutatja*”, felsorolja azokat a jelenségeket, amelyeket betegségként vagy akár örültségként is kezelhetünk: Roquentin hirtelen hangulatváltozásai, patológiás kapcsolatai, lidérces álmai stb. Konklúzióként a kritikus leszögezi: „*Ezekben az egzaltált jelenségekben a narrátor legsúlyosabb örültségének krízisét lehet látni; az »aljas gazemberek« mindenestre ezt gondolnák.*” Jacques Deguy lehetségesnek tartja *Az undornak* egy olyan olvasatát, mint ami „*részben egy klinikai eset története*”.

Véleményem szerint a legnyomósabb ok, amiért Sartre nem akarthatta egy örült naplójaként olvastatni regényét, az, hogy amennyiben egy skrizofén elme megnyilvánulásaként mutatná be Roquentin naplóját, esetét leszűkítené az egyedire. Ennek pontosan az ellenkezőjét kívánta megvalósítani: téren és időn kívüli, egyetemes életérzéssé tágítja Roquentin felfedezését az abszurdról.

Roquentin „naplójának” egyik kérdéses pontja a valódi naplókban kötelező időrendiség. Látszólag a dátumozás biztosítja is ezt. Ám Roquentin naplója ebből a szempontból semmivel sem jelent kevesebb problémát, mint Meursault-é Camus *Az idegenjében*. Ezzel a kérdéssel a kritika alig foglalkozott, holott korántsem formai problémákról van itt szó. Annál jelentősebbnek tartom Denis Hollier megállapításait, amelyek – igaz, hogy konklúziói más irányúak lesznek – roppant tanulságosak. Hollier okfejtése a következő: a napló – a XVIII. század irodalmának kedvelt formája –, amelynek „hitelességét” Sartre lapalji jegyzetekkel, a „kiadó megjegyzésével”, dátum nélküli lappal és bizonytalan, roszszul olvasható bejegyzések valószínűsítésével igazolja, alkalmas ad olyan életrajzi vonatkozások elmondására, amelyek egy egyes

szám első személyű elbeszélésben egyébként nehezen helyezhető el. Végül mintegy módszertani útmutatót is ad itt az író. Ám Roquentin naplójában sokkal több a következetlenség, mint a „korrekt” dátumozás. Denis Hollier oldalakon át elemzi azokat a „pontatlanságokat”, „tévedéseket”, „hanyagosságokat”, amelyek összességükben a látszólagos kronológiai rend teljes megbontásához vezetnek, majd konklúzióként megállapítja, hogy Roquentin az általa bejelölt időtartam alatt semmiképpen sem lenne képes fizikailag leírni mindazt, amit a napló tartalmaz, legfeljebb szóbeli elmondásra lenne elegendő a megjelölt időszak. Hollier mássik lényeges megállapítása, miszerint *Az undor* jelen ideje nem más, mint az időbeliség hiánya, valóban igaz, az a kijelentés azonban, hogy a kronológia számtalan következetlensége egyfajta „hanyagosság”, az író tévedése lenne, aligha állja meg a helyét. Ez a felületesség nem tételezhető fel Sartre részéről, aki hosszú éveken át dolgozott *Az undoron*. Maga is írja *A szavakban*, hogy könyveit verejtékes munkával izzadja ki magából. Sokkal inkább arról van szó, hogy Sartre – pontosan az időről vallott nézetei miatt – egyszerűen nem törődött azzal, hogy a „napló” dátumozása mögött tényleges időbeliség húzódik-e meg. Azt viszont ugyancsak jól látja Hollier, hogy az említett okok miatt Sartre időtechnikája a látszólagos kronológia ellenére sokkal közelebb áll a Faulkneri regényhez, mint a XVIII. századi előzményekhez.

Albert Camus: Az idegen

A regény indítása, az egyes szám első személyű mesélés, a *passé composé* (összetett múlt idő) használata, valamint a többé-kevésbé pontos, de az első részben mindenképpen domináns elemként végighúzódo időpontjelölések szinte természetesen sugallják a kritikusoknak, hogy *Az idegent* Meursault naplójaként értelmezzék. A kezdetben kézenfekvőnek tűnő magyarázat azonban a kérdőjelek sokaságát veti fel.

Nyilvánvaló, hogy egy naplónál két mozzanatot kell megkülönböztetni: a történes idejét, vagyis azét, amit a napló írója elmesél, és magának a mesélésnek az idejét, amikor a naplóíró papírra rögzíti a cselekményt, amit a legtöbbször dátumozással jelöl. Ez utóbbi hiányzik Camus regényéből.

E tény nagyban megnehezíti azok dolgát, akik a regényt mint Meursault naplóját elemzik, és azt próbálják kimutatni, hogy a hős több alkalommal idézi fel az eseményeket. Míg Carina Gadourek szerint Meursault tizenkét alkalommal fog hozzá a naplóíráshoz, melyből hét az első, öt a második részé, J.-C. Pariente csupán hat erre utaló momentumot mutat ki, amelyekből az utolsó magába foglalja az egész második részt, valamint az első rész ötödik és hatodik fejezetét. A fő probléma abból adódik, hogy lehetetlen megbízhatóan kimutatni a napló írásának s magának a cselekménynek az írás momentumai által fedett epizódjait. Amennyiben Camus Meursault naplóját akarja elének tární, nem került volna különösebb fáradságába, hogy egyértelműen naplójelleget kölcsönözzön művének. Az író maga mondta egy alkalommal szerkesztőjének, Roger Quilliot-nak, hogy valamennyi formai problémán hosszasan elmélkedett.

A kritika másik típusa ugyancsak Meursault nézőpontjába helyezkedve vizsgálja a regényt, ugyanakkor azt állítja, hogy Meursault „egyvégtében” meséli el a történetet. Az elgondolást elsősorban Brian T. Fitch és Robert Champigny képviseli. Fitch a mesélés idejére vonatkozóan határozottan elválasztja magát azoktól, akik több elbeszélő momentumot látnak *Az idegenben*: „*minden látszat ellenére a mesélő jelene az egész elbeszélés ideje alatt ugyanarra az időre esik, azaz a mű vége felé, az utolsó fejezet elejére.*” Champigny is valószínűnek tartja az „egyvégtében” mesélést: „*a fikció valójában kevésbé valószínűtlen, ha arra gondolunk, hogy Meursault az egész elbeszélést egyszerre írta, utolsó óráiban.*”

Az „egyvégtében mesélés” elmélete azonban – számos, azt támogató tény mellett – komoly, döntő jelentőségű ellenérvekkel cáfolható. Nehezen lehet elfogadni, hogy Meursault egy évnyi távlatból sokszor egészen precíz időmegjelöléssel tudjon szolgálni.

Még megmagyarázhatatlanabb a két rész nyilvánvaló stílári különbsége, ha feltételezzük, hogy Meursault egy későbbi időpontban egyvégtében idézi fel a történeteket. Nem kevésbé valószínűtlen azonban egyáltalán elképzelni a művet Meursault tollából.

A naplójelleg ellen szól – s most már nem formai, hanem lényegi akadályba ütközik az említett „naplóelmélet” – a hős jelleme. Elképzelhető-e Meursault-ról, akinek „minden mindegy”, aki csupán érzékeinek engedelmeskedik, akinek nincsenek ambíciói, hogy naplót vezessen? Hiteles lehet-e Meursault portréja egy pillanatig is, ha naplót írat vele Camus? El tudjuk-e képzelni főleg az első rész Meursault-ját naplóírás közben? Aligha. Az első személyű elbeszélés, a sűrű időjelölés az első részben elsőrangú szerepet kap az író mondanivalója szempontjából, de a naplóírás elmélete semmiképpen sem helytálló.

Anélkül, hogy a naplójelleg mellett vagy ellene szólna, Sartre megjegyzi: *„Meursault kifulladás elbeszélésén egy szélesebb ívű költői próza tűnik át, amelynek bizonyára Camus személyes kifejezőmódja képezi alapját.”* Camus hangja valóban mindvégig erősen érződik Meursault szavai mögött, ahogy az író számos vonása rokonítható vele, Meursault mégsem azonos Camus-vel. S ez természetes is. Kevésbé természetes azonban, hogy Meursault-t saját magával sem lehet azonosítani, vagyis az egyes szám első személyben mesélő Meursault jellemétől, lényegétől maga az elbeszélés hangneme, stílusa számos helyen idegen. Ezt kevés kritikus mulasztja el észrevételezni. Ahelyett azonban, hogy magát a naplójelleget tennék kérdésessé, ezeket a „költői betéteket” az író számlájára írják, miszerint Camus *„nem tudja visszafojtani költőiségét, s ezzel megbontja a mű stílári egységét.”* Itt többnyire az első és második rész befejező sorait idézik, ahol a stílus lírai emelkedettségét nehezen hozzák összhangba Meursault jellemével. Mások még kevésbé meggyőző s meglehetősen erőltetett magyarázata szerint, Camus időnként „kölcsonadja” hangját Meursault számára. Így például Brian T. Fitch mindvégig fenntartva, hogy Meursault elbeszélését olvassuk, ezt írja: *„Camus azt fejezte ki, amit Meursault érzett, olyan formában, melyet az használt volna, ha képes erre.”*

Camus maga „négy-öt helyen” ismeri el a tónus emelkedettségét, amit az egyhangúság elkerülésének és a szerkesztés gondjával magyaráz. Hozzá kell tenni, nem csupán ezeken a helyeken mutatható ki a stílus és a mesélő egyéniségének összeegyeztethetlensége. Ez egyben ellentmond mind az „egyvégtében” mesélés, mind a „naplójelleg” elméletének. Amennyiben Meursault naplójaként olvassuk a művet, mindvégig meglenne az a kényelmetlen érzésünk, hogy hangja hamisan költői. Másrészt a szerkesztés problémái s még a monoton stílus elkerülésének gondja is elégtelen magyarázat a „camus-i beavatkozásokra”. Hogy ezt a végtelenül tudatosan alkotó Camus megengedhette magának, arra az egyetlen elfogadható magyarázatot magában az író esztétikájában kell keresnünk, amely feloldja a Meursault egyénisége és a mű stílusa között feszülő ellentmondást: „*A realizmus szó üres, értelmetlen. A Bovaryné és az Ördögök is realista regény, és semmi közös vonásuk nincs. Ha törekvésemet meg kellene fogalmaznom, inkább szimbólumról beszélnék*” – írja Camus a *Noteszlapokban*. Ezt a vallomását nem szabad szem elől téveszteni, s ha így fogjuk fel a regényt, megértjük azt is, hogy a látzatra aprólékos realizmussal megírt, s valóban realista indítású mű lényegében messzire kerül a valóságos társadalmi problémáktól. Az elvont moralizálás irányába mozdul el, s a kezdetben hús-vér alaknak tűnő Meursault a metafizikai értelemben vett EMBER szimbólumává válik. Ilyen optikából vizsgálva *Az idegen* regénytechnikai megoldásai, az elemzett ellentmondások feloldódnak.

A fentiek alapján jogosan keressük a regény sajátos felépítésének kulcsát egyebütt – akár Meursault naplójának részleteiben, akár a kivégzés előtt álló Meursault lelkivilágában. Ha optikát változtatunk, s nem Meursault, hanem Camus szándékait követjük nyomon, ha a művet álnaplóként fogjuk fel, az ellentmondások megmagyarázhatók. A felmerülő kérdések ezek lesznek: milyen életérzést, milyen összeütközést tolmácsol Camus *Az idegenben*, s hogyan tükrözi ezt a regény két részének ellentéte, a szerkezet, mondatszerkesztés, jellemábrázolás, az egyes szám első személyű elbeszélés stb.? Egyszóval milyen szerepet kap az eredeti regényforma?

A szimmetrikus szerkezetű regény az anya halálával kezdődik, középpontjában a gyilkosság, az arab halála áll, és a fiú (Meursault) halálával végződik. Megjegyzendő, hogy sem az anya, sem a fiú halála nem képezi a fikció részét. A cselekmény az anya halála után kezdődik, és a fiú halála előtt fejeződik be.

Vegyük kiindulási pontként a gyilkosságot, hiszen ez lesz az egész mű tengelye, ami az első pillantásra kitűnik a regény szerkezetéből is. A két rész szinte sornyi pontossággal egyforma terjedelmű, csupán annyi a különbség, hogy a második rész öt, az első hat fejezetből áll, de éppen ez a hatodik fejezet tartalmazza a gyilkosságot.

Az író feladata nem csekély. Ahhoz, hogy Meursault eljusson lényeges konfliktusáig, a világ abszurditásának felfedezéséig, a hősnek olyan bünt kell elkövetnie, amiért kiszabhatják rá a halálbüntetést, ugyanakkor azonban a saját és az olvasó szemében ártatlannak kell maradnia, hogy végzetes tévedésében a társadalom annál bűnösebbnek bizonyuljon.

Ezt az alapvető problémát szolgálja Camus valamennyi regénytechnikai megoldása, elsősorban a két rész párhuzama, amelynek jelentőségét az író maga is hangsúlyozza. *Naplójában* olvashatjuk: „*A könyv lényege pontosan a két rész párhuzamában van.*” Efelett azonban a kritika általában elsiklik. J.-C. Pariente csupán annyit jegyez meg, hogy Meursault élete s a tárgyalás témája párhuzamos, illetve azonos. Hozzáteszi viszont: „*a könyv két része távol áll attól, hogy szabályos párhuzamról beszélhetnénk.*” Ez azt is elárulja, hogy a kritikus nem arról a „párhuzamról” beszél, amelyikről Camus.

Az *idegen* első része nyáron játszódik, s tizennyolc napot foglal magában, míg a második rész legalább tizenegy hónapot. Az első részben Meursault tudatát mintegy tejuvegként szerepelteti Camus, amelyen minden változtatás nélkül, objektíven rajzolódnak ki az események. Meursault nyelvezetéről beszélve Henri Miterrand felhívja a figyelmet az egyes szám első személyű előadásmód kettős funkciójára: „*egyszerre tolmácsolja a szereplő által megélt eseményt s a módot, ahogyan azt megélte.*” Jegyezzük meg, hogy az első részben a kettő között alig érzékelhető a különbség. Jelentősé-

gét ott nyeri el, amikor a társadalom arra kényszeríti Meursault-t, hogy újra átélje az eseményeket, de most már nem csupán a hőstudatán keresztül tükröződnek a történetek; előzetesen a társadalmi konvenciók prizmáján törnek meg.

Bár részleteiben nem fejtegeti, Sartre utal először az első rész valóságos funkciójára: *„hogyan érezzük az eltávolodást az ügyész következtetései és a gyilkosság valódi körülményei között, hogy bennünk maradjon a könyv bezártával is, mennyire abszurd ez az igazságszolgáltatás, hiszen sohasem fogja megérteni, egyáltalán ésszel felérni azokat a tetteket, amelyeket büntetni szándékozik, előbb kapcsolatba kell lépniük a valósággal vagy valamelyik körülményével.”*

A regény két részének Camus által is igazolt párhuzama egyben két ellentétes stílust is jelent. Az első részben szinte kizárólagos az összetett múlt, a beszélt nyelv par excellence múlt idejének használata, amely nagyszerűen támogatja Meursault jellemrajzának egységét. Camus a mondatok tömör egyszerűségével, valamint a felidézés logikájának hiányát bizonyító mondatkapcsolásokkal is Meursault pszichológiáját, a tükrözés közvetlenségét hangsúlyozza. Az első részben Camus összetett mondatai többnyire mellérendelők, s ezek között a legritkább esetben találunk következtető vagy magyarázó mondatot, amely a főhős összetettebb, logikusabb gondolkodását feltételezné.

Az *idegen* második része minden tekintetben lényeges változást jelent az elsőhöz képest. A változás nem önkényes írói beavatkozás eredménye. Meursault a börtönben tanult meg (és megtanult!) gondolkodni. Erre kényszerítette maga a per, hogy újra meg újra át kellett élnie múltját. De most már az okozati összefüggéseket kell keresnie. Ezért nem elégedhet meg a pusztán tények felidézésével, ezért változik meg a második rész szerkezete, stílusa is. A rövid tömondatokat, mellérendelő mondatokat, az összetett és leíró múltat bonyolult alárendelt mondatok, ennek következtében bonyolult igeidők váltják fel.

Mindez azt igazolja, hogy *Az idegen* nem kezelhetjük Meursault naplójaként – Camus álnaplót írt.

DEBÜT

KORDÁS OLIVÉR

Önarckép a tükörből

*Fegyver a domboruló szám:
Éles, tiszta igazmondás.
De kés, villa, főleg az olló
Gyermeteg kézbe nem való,
Ezért ajkam leszíjzták,
Hogy mást ne bánthassak.
Csakhogy az igazság vihara
Így szívemben dúl, villámot szór,
Arcomon földrengést idéz elő.*

*A bőröm teljesen felgyűrődik,
Egész arcom összehúzódik,
Deformálódok, alakulok,
Mint bábjában a kis pajor.
Minden helyet változtat,
Így még nem láttam magam.*

*Hosszú rejtőzködés végére
Feljön a mély rejtett kincse!
A smaragdömb felbukkan,
A sivatagban vízesést fakaszt.
A szívben rejtőző viharban
Az eső is végre megeredt,
A patakok végtelenek,
Állam hegyén mélybe zuhannak.*

Tengeri utazás

*Ahogy suhanok végig
A sodráson száguldva,
Széllel a vitorlában
Repülök a világból ki.*

*Finom susogás,
Apró pisszenés,
Halk hullám
Lágyan zenél.
Tiszta ének,
Hallgatni kéj.*

*Egyedül állok itt fent
A rejtélyes felületen,
Elnyúlik egészen a végtelenbe.
Alatta egy teljesen másik világ,
Mintha a túlvilág lenne,
A legendás Paradicsom,
Az én álomvilágom.*

*Lebegek ebben a mesevilágban,
Repülök a varázslatos anyagban.
Szívem mindig is a tengeré lesz,
Egy hatalmas halraj közepette,
Egy cápa félelmetes szájában,
Egy korall meleg ölelésében,
Míg testem fent vitorláson száll tova.*

KORDÁS OLIVÉR 2002. szeptember 4-én született Budapesten, jelenleg is ott él, a Friedrich Schiller Gymnasium diákja. *A költészet trendi*, középiskolásoknak meghirdetett pályázatunk díjnyeretes alkotója.

DEBÜT

SARNYAI BENEDEK

Kései Minósz

Fix pontot keresek: egy jobb hüvelykemre égő gyertya.

Nagyjából háromcentis viaszréteg, megvéd a cseppfolyós forróasztól. Végigsimítom magam fejtől pöcsig, pöcsből lábujjig. Láb, kar, pöcs: megvan. Mell, tüdő, has: nincs lyuk.

Állok, tehát éppen jöttem valahonnan.

Hátranézek, a gyertyát beletartom a sötétbe: eltűnik a karom is. Visszafordulok, a gyertya is fordul velem. Kivehető egy alagút fent félkörívben záródó boltívvél. Az útirány egy, fontosabb tényezők azonosítva. Fújhatnék, de a gyertya ijesztően apad. Elindulok.

Arra figyelek fel, hogy minden mozdulatomra figyelek.

Karjaim kétoldalt enyhén behajlítva átérlik a folyosót. Tapogatom a falakat: meszesek, mint a sivatagi csontok. Próbálom megtanulni, hogy a halk neszek csak a lélegzeteim. Ha éltek is itt patkányok, vagy bármi, már rég felfalták magukat, utoljára tán a saját csontvázukat sem kímélték.

Viszont az öklözőzsír megrágult.

Egy év alatt majd' tízezer forintra. Drága Paszikám már könnyen mondhatja, hogy nem dug velem: ugyan milyen jögről érezhetném, hogy anélkül fáj neki? De így belegondolva: ő milyen jögről érezheti, hogy nekem meg nem jó anélkül? Legközelebb, esküszöm, addig fogom dugni, amíg hosszában ketté nem szakad! Félmosoly magamban, de a számat nem engedem remegni.

Észreveszem, hogy az eszem észre vette magát. Az agy nem akar bomlani: biztos, hogy az emlék biztos, kényszerként marcol bele. Az emlékválasztás talán a random logikához képest is esetleges.

Elágazáshoz érek, ovális ívben fut két út.

A jobb oldaliban tartom a gyertyát. A fény szigorúan csak a kanóc körül fut végig: az irány megint adott, balra. A torkomban elkezdem

számlálni a pulzusom: érzésre százhusz körül lehet. Szemügyre veszem a gyertya hosszát: megbecsülöm, mennyit fogy húsz dobbanas alatt. Olyan három perc, ha hátra lehet belőle. Megremeg a bal lábam, de meglendítem, legyenek határozottabbak a lépteim.

Alig eszünk marhát itthon.

Két napja olvastam. Édes Pasziphaém, pici puncis Paszikám ennek biztos örülne: még nem szóltam neki. Nem bírja az állatvért, noha az idővel ezt egyre rafináltabban rejti az egészség tudat, az állatszeretet és a klímaaggodalom mögé. Pedig az is talán egy lehetőség lenne, hogy legközelebb faggyúval kenem be a farkamat. Ha egy használt öklözősíros tégelyből csinálom, észre se venné a különbséget, a pina csak nem érzékeny az állatok ízére!

Az alagút görbületéből egy fehér ruhás, földre meredő alak tűnik ki, bár a gyertyafény kicsit sárgítja.

Az arca nem látszik: hosszú, sötét haj takarja oldalt, a fej szinte belevész a folyosóba. Egy nyolcvanhat éves orosz asszony megette az albérlőnőjét. Öt lépés után már látom, hogy az oldalából hiányzik egy tekintélyes darab, azért az fura, hogy az ilyenek mindig nőket esznek. Most jobban örülnék a teljes sötétségnek, de hisz ukrán volt, lehet, hogy tehénnek nézte, ha nem látnék semmit, legalább addig nyugodt lehetnék, amíg szembejön velem valami. De ahogy ezt elgondolom, már tudom, hogy hazudok.

A saját reflexióimra reflektálok.

A hiányzó félcsípő ellenére a női alkat már teljesen biztos, valamelyest megnyugtat, hogy faszi vagyok. Engem nem lehet büntetlenül megenni. A nő még mindig nem fordul felém, noha három lépésről már bizonyosan látja a fényt. Beugrik. Paszikám. Engem hamarabb enne meg, mint bármilyen állatkát. A háromnegyed nő elé fordulok. Nem mozdul. Aztán meg. Dugna. Egy bikával. Ugye! A gyertyát az arca felé fordítom. Neki talán még öklözősír nélkül is engedné, felemelem az állát.

Paszi, de annyit járt a fejemben: szinte valószínűtlen, hogy ne ő legyen.

Fújok. Legalább sejtések szintjén jól számítok valószínűséget. Paszi arca nem rémült, csak fehéres, sápadt. Veszthetett vagy egy liter vért, talán várja, amíg a maradék négy is kicsurog. Nem fogadná arra, hogy tudja, merre van a kijárat. A szemem gyorsan

a gyertyára fordul: öt centire becsülöm az ujjamra száradt viaszréteget, egypercnyi maradhatott. Megrándul a kezem. A friss viasz a karomra folyik, csak halkán szisszenek egyet.

Paszi jobbra mutat.

Sejtem, hogy itt is lehet egy elágazás, de próbálkozás nélkül is valószínűsítem, hogy a gyertya is Paszival ért egyet. Elfordulok. Még olyan negyven másodpercre tippelek. A szívverésből már nem számolok időt: ritmus nélkül konganak el a mellkasomban a hosszúak és a rövidek. Lépek egyet, ugranék is. Valószínűleg az vár erre, aki Paszit is kiflivé harapta. Talán már lát, csak a szemhártyák nem tükrözik a gyertyavilágot. Lehajtom a fejem: jól van, nyeljen le, a pulzusom sem lesz zavartabb!

Sajog a bal kezem.

Visszanézek, Paszi orrhegyig mélyeszi belé a fogait. Arcán ugyanaz a sebzetlen kifejezés. Az állkapcsa szoros, egy pillanatra sem rezdül. Furcsa, de a lábam kezd el lüktetni.

Kinyitom a szemem. Kettőt pislantok gyorsan, megtörlöm. Egy izzócsöves lámpa akar megvakítani. Fintorgok, a jobboldalam felé fordulok. Bólintok: jobb hüvelykemen nyugtázom a már kiszáradt, ismét csak nagyjából három centi vastag viaszt. A fölemben pumpál a vér, egyidejűleg lüktet a lábammal.

Lenézek, a lábszáramat már nem látom, viszont úgy tűnik, az én véremtől élénkpiros az asztal, amin fekszem. A lüktetésből megint jól lehetne időt számolni, szinte érzem, hogy egypercenként olyan hatvanszor szabályos adagnyi vér pumpálódik ki belőlem.

Sercegést hallok a szobán kívülről, majd egy mély bögést. Gondolom, megcsípte az olaj.

Eszembe jut Paszi legendás, száznyolcvan kilós dietetikusa. Feltételezem, a hangja hasonlíthat erre.

SARNYAI BENEDEK 1998-tól Szegeden, 2017-től a Szeged–Budapest-szakasz változatos pontjain helyezkedik el. Néha kapcsolatai eltérítik pályájáról, és például Pécsen vagy Debrecenben köt ki. A mozgásban maradás mellett társadalomtudományokat tanul, illetve prózát ír. Mindkét területen szeret szikárul fogalmazni. Ha erre kerül sor, megáll gondolkodni egy vagy több pillanatra.

- 3 **Böszörményi Zoltán:** El nem küldött levél Nagy Lászlónak (vers)
- 6 **Szilágyi Zsófia Emma:** Remegő kezek éjszakája (próza)
- 11 **Kovács Újszász Péter:** Jó éjt!; Méregzöld (versek)
- 12 **Kégl Ildikó:** Bújócska (próza)
- 16 **Csornyj Dávid:** Nem csak a pénz; Nincs újjászületés; A felejteni akarás szentírása; Itt más; Végjáték (versek)
- 19 **Szávai Attila:** Noteszlapok Sárinak (próza)
- 23 **Lőrincz P. Gabriella:** Mária könnye (vers)
- 34 **Reichenberger Dániel:** Money for nothing (próza)
- 27 **H. Nagy Kata:** Kitakarva (vers)
- 44 **Gáspár Ferenc:** Reset (próza)
- 47 **Lakatos-Fleisz Katalin:** Csak egy papír; Redőnyök résein; Variációk (versek)
- 51 **Péter János:** Pacal (próza)
- 56 Fényes gondok – **Sztefan Gecsev** versei **Szondi György** fordításában
- 59 A fekete autó – **Will Boast** novellája **Mohai Szilvia** fordításában
- 70 A hónap alkotója: **Petőcz András** – Pygmalion: Búcsú; Pygmalion: Ha; Pygmalion: Ha majd; Pygmalion: Az átváltozott szobor; A lány, aki szeretett
- 77 **Gáspár Ferenc:** Nagy szárnyadat borítsd ránk...
- 89 Az elvesztett éden – Az idegenség ősi probléma; „Beszéljünk őszintén. Félünk az erotikától.” – **Gáspár Ferenc** és **Varga Melinda** beszélgetése **Petőcz András**sal
- 98 **Oláh András:** „Hogy könnyűek legyünk” (Halmosi Sándor: Napszállkák)
- 102 **Kadlót Nikolett:** Dülöngélő szavak (Sofi Oksanen: A kutyafuttató)
- 106 **Rimóczi László:** Aki megpróbált szerelmet vásárolni (Ross Károly: Híd az ártér fölött)
- 110 **Baráth Tibor:** A délutánok súlya (Nagy Gerzson: Délután apámmal)
- 114 Egy kötet, két olvasat (Oberczián Géza: hátsó szoba. magántörténetek)
- 114 **Bene Zoltán:** Mint kötéltañcos a kötélén
- 117 **Kovács Újszász Péter:** Magánnyomozás magántörténetekben
- 120 **Piroska Katalin:** Farkas Árpád, Király László, Molnos Lajos és társaik – A kolozsvári filológián 60 évvel ezelőtt együtt kezdő generáció (esszé)
- 126 **Magyar Miklós:** Két álnapló (esszé)
- 136 Debüt
- 136 **Kordás Olivér:** Önarckép a tükörből; Tengeri utazás (versek)
- 138 **Sarnyai Benedek:** Kései Minósz (próza)

LAPSZÁMUNKBÓL

- **Böszörményi Zoltán**
El nem küldött levél Nagy Lászlónak
- **Kovács Újszászy Péter**
Méregzöld
- **Csornylj Dávid**
A felejteni akarás szentírása
- **Lőrincz P. Gabriella**
Mária könnye
- **H. Nagy Kata**
Kitakarva
- **Lakatos-Fleisz Katalin**
Redőnyök résein
- **Szillágyi Zsófia Emma**
Remegő kezek éjszakája
- **Kégl Ildikó**
Bújócska
- **Szávai Attila**
Noteszlapok Sárinak
- **Relchenberger Dániel**
Money for nothing
- **Gáspár Ferenc**
Reset
- **Péter János**
Pacal

A hónap alkotója: **PETŐCZ ANDRÁS**

Pygmalion: Búcsú; Pygmalion: Ha;
Pygmalion: Ha majd; Pygmalion: Az átváltozott szobor;
A lány, aki szeretett

Gáspár Ferenc: Nagy szárnyadat borítsd ránk...

Az elvesztett éden – Az idegenség ősi probléma; „Beszéljünk őszintén. Féllünk az erotikától.” –

Gáspár Ferenc és Varga Melinda beszélgetése
Petőcz Andrással

500 FORINT • 6 LEJ • 1.50 EURÓ

nka

Nemzeti Kulturális Alap